

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

С. В. Юшко

ПРАКТИКУМ ІЗ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

Навчальний посібник

Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2020

УДК 336.14(075.034)

Ю96

Рецензенти: професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Тернопільського національного економічного університету, д-р екон. наук *О. І. Тулай*; завідувач кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, д-р екон. наук, професор *П. О. Нікіфоров*; доцент кафедри фінансів і кредиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, канд. екон. наук *Н. А. Бак*; заступник начальника Управління – начальник відділу видатків Державної казначейської служби України у м. Харкові Харківської області *Л. Ю. Марченко*.

Рекомендовано до видання рішенням ученої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Протокол № 7 від 04.05.2020 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Юшко С. В.

Ю96 Практикум із бюджетної системи [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. В. Юшко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 188 с.

ISBN 978-966-676-783-0

Подано компетентності, тлумачення основних понять, наведено приклади вирішення практичних завдань, запропоновано завдання для самостійного виконання, тестові завдання та завдання альтернативного вибору в аспекті тем і модулів навчальної дисципліни. Наведено перелік необхідної для роботи навчально-методичної та наукової літератури, інформаційних ресурсів органів державної влади.

Рекомендовано для студентів економічних спеціальностей.

УДК 336.14(075.034)

© Юшко С. В., 2020

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2020

ISBN 978-966-676-783-0

Вступ

В умовах фінансової нестабільності, характерної для більшості країн сучасного світу, зростає значення бюджету як одного з основних інструментів регулювання соціально-економічних процесів у державі. Ефективну організацію та використання бюджетних ресурсів забезпечують шляхом реалізації виваженої бюджетної політики. Її основною метою є оптимальний розподіл валового внутрішнього продукту між галузями економіки, соціальними групами населення, територіями, що в кінцевому підсумку має забезпечити стале зростання економіки, підвищення добробуту народу та забезпечення необхідного рівня соціальних гарантій. Цього досягають шляхом стабілізації фінансового становища у країні, ухвалення бездефіцитного бюджету, скорочення державного боргу тощо. Вивчення та вирішення цих та пов'язаних із ними проблем здійснюють у межах навчальної дисципліни "Бюджетна система".

Метою вивчення навчальної дисципліни "Бюджетна система" є формування в майбутніх фахівців теоретичних знань сутності функціонування бюджетної системи України, вивчення бюджетних відносин, характеру їхнього впливу на суспільство та опанування практичних розрахункових методів бюджетного планування.

Предметом навчальної дисципліни є відносини щодо формування і використання коштів бюджету.

Завдання цієї навчальної дисципліни – вивчити:

- основи формування бюджетної системи, її принципи;
- методи формування і використання коштів державного та місцевих бюджетів України;
- основні напрями бюджетної політики держави;
- методи та джерела формування доходів бюджету, напрями їхнього використання;
- методику визначення обсягів бюджетних видатків, які забезпечують реалізацію функцій держави;
- методи та джерела формування доходів місцевих бюджетів і їхніх видатків.

Результатом опанування матеріалу посібника є формування предметних, професійних, когнітивних та особистих компетентностей, зокрема, уміння працювати з нормативно-правовою базою з питань бюджету й бюджетних правовідносин, визначати та характеризувати показники доходів,

видатків, кредитування і фінансування бюджету, розраховувати обсяги між-бюджетних трансфертів, здійснювати розмежування доходів і видатків між бюджетами, установлювати обсяги потенційної державної підтримки галузей економіки, державної соціальної допомоги групам населення й окремим громадянам, визначати та аналізувати показники боргового навантаження; використовувати методи управління державним боргом, здатність вивчати й узагальнювати сучасний український і закордонний досвід у питаннях побудови ефективної бюджетної системи, аналізувати розробки провідних фахівців у галузі бюджету, уміння презентувати результати проведених досліджень, здатність установлювати комунікативні контакти з розпорядниками бюджетних коштів, управліннями Державної казначейської служби України, фінансовими управліннями у процесі формування та виконання бюджету тощо.

Зміст посібника відповідає робочій програмі навчальної дисципліни. За кожною темою подано мету, компетентності, основні поняття, приклади завдань із вирішенням, перелік завдань для самостійного виконання, тестові завдання та завдання альтернативного вибору.

Матеріал навчального посібника є, насправді, практичною складовою частиною підручника "Бюджетна система", підготовленого С. В. Юшком (видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 377 с.). Роботу з навчальним матеріалом доцільно здійснювати в такій послідовності: опрацювання матеріалів підручника за відповідною темою; знайомство із прикладами вирішення завдань у навчальному посібнику; самостійне виконання практичних завдань із посібника; проведення тестування; виконання завдань, що потребують надання альтернативної відповіді; подання виконаних завдань на перевірку викладачеві; обговорення результатів роботи на аудиторних практичних заняттях.

Виконання поданих у начальному посібнику завдань передбачає знайомство та безпосередню роботу з нормативними документами, зокрема, Бюджетним кодексом України, додатками до законів України про державний бюджет, бюджетною класифікацією та має на меті поглиблення набутих теоретичних знань у напрямі наближення їх до реальної практики.

Розділ 1

Сутність і призначення бюджету. Основи бюджетного устрою

1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

Мета – формування системи теоретичних знань сутності, призначення й ролі бюджету держави, вивчення бюджетних відносин і характеру їхнього впливу на суспільство.

Компетентності, що формують за темою:

знання: сутності та призначення бюджету, функцій бюджету, змістовності та складових частин бюджетної політики й бюджетного механізму;

уміння: аналізувати методи формування доходів бюджетів, визначати пріоритетні напрями видатків бюджету, визначати джерела фінансування бюджетного дефіциту;

комунікації: володіння навичками у презентуванні результатів дослідження досягнень вітчизняного і закордонного досвіду в питаннях становлення та розвитку бюджету;

автономність і відповідальність: здатність самостійно визначати вплив чинників на показники бюджету; відповідальність за якість здійснюваного аналізу.

Основні поняття

Бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються, відповідно, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;

бюджетна політика – це сукупність заходів держави з організації та використання бюджетних ресурсів для забезпечення її економічного й соціального розвитку, а саме:

- визначення форм, методів і джерел формування доходів державного та місцевого бюджетів;
- визначення пріоритетних напрямів видатків бюджету;
- визначення допустимих меж розбалансованості бюджету;
- визначення джерел фінансування бюджетного дефіциту;

- визначення принципів взаємовідносин між окремими ланками бюджетної системи;

бюджетна стратегія – це складова частина бюджетної політики, спрямована на вирішення завдань конкретного етапу розвитку суспільства шляхом своєчасної зміни способів організації бюджетних взаємовідносин, переорієнтації бюджетного механізму, перерозподілу фінансових ресурсів;

бюджетна тактика – це довготривалий курс бюджетної політики, розрахований на перспективу, що передбачає вирішення глобальних завдань, визначених економічною стратегією;

бюджетний механізм – це сукупність засобів, які застосовує держава, із метою організації бюджетних відносин і забезпечення належних умов для економічного та соціального розвитку.

Завдання з вирішенням

Завдання 1.1

Доходи державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) за звітний рік становили 937 млрд грн, доходи місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) – 276 млрд грн, доходи державних позабюджетних цільових фондів (без урахування коштів, що надійшли з державного бюджету, інших позабюджетних цільових фондів) – 293 млрд грн, величина валового внутрішнього продукту у фактичних цінах звітного року – 3 524 млрд грн.

Визначте рівень централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті та позабюджетних державних цільових фондах.

Вирішення

Рівень централізації ВВП у бюджеті визначено як відношення сумарної величини доходів державного та місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) до величини валового внутрішнього продукту. За умовами завдання він становить:

$$(937 + 276) : 3\,524 = 0,344 \text{ (млрд грн), або } 34,4 \%$$

Рівень централізації ВВП у бюджеті й державних позабюджетних цільових фондах визначено як відношення сумарної величини доходів державного та місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) і доходів державних позабюджетних цільових фондів (без урахування коштів, що надійшли з державного бюджету, інших позабюджетних цільових

фондів) до величини валового внутрішнього продукту. За умовами завдання він становить:

$$(937 + 276 + 293) : 3\,524 = 0,427 \text{ (млрд грн), або } 42,7 \text{ \%}.$$

Беручи до уваги значення другого розрахованого показника (42,7 %), фінансова модель країни, яку розглядають, є європейською.

Завдання 1.2

Планові видатки Державного бюджету України на поточний рік становлять 1 075 млрд грн, зокрема видатки спеціального фонду – 109,6 млрд грн. Резервний фонд Державного бюджету України затверджено в сумі 2 млрд грн.

Визначте, чи дотримано вимоги законодавства під час формування резервного фонду.

Вирішення

Відповідно до ст. 24 Бюджетного кодексу України, резервний фонд бюджету не може перевищувати одного відсотка обсягу видатків загального фонду відповідного бюджету.

Видаткова частина бюджету охоплює видатки загального та спеціального фондів. Ураховуючи, що за умовою завдання відомі загальна сума видатків бюджету (1 075 млрд грн) і сума видатків спеціального фонду (109,6 млрд грн), величина видатків загального фонду є різницею між загальною величиною видатків та величиною видатків спеціального фонду:

$$1\,075 - 109,6 = 965,4 \text{ (млрд грн)}.$$

Затверджена величина резервного фонду у видатках загального фонду становить:

$$2 : 965,4 = 0,0021, \text{ або } 0,21 \text{ \%}.$$

Отже, законодавчі вимоги до величини резервного фонду дотримано.

Завдання 1.3

Розмір мінімальної заробітної плати на плановий рік затверджено в сумі 4 723 грн; розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб 2 102 грн із 1 січня, 2 197 грн із 1 липня та 2 270 грн із 1 грудня; розмір прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, 1 638 грн із 1 січня, 1 712 грн із 1 липня та 1 769 грн із 1 грудня.

Визначте, у якому розмірі у плановому році буде встановлено мінімальну пенсію за віком і посадовий оклад працівника 1-го тарифного розряду. Розрахуйте розмір штрафної санкції, яку буде накладено органами

Держпраці на суб'єкта господарської діяльності за фактом виявлення в останнього офіційно не працюючих осіб.

Вирішення

Відповідно до ст. 28 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", мінімальний розмір пенсії за віком за наявності в чоловіків 35 років, а в жінок 30 років страхового стажу встановлюють у розмірі прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Відповідно, мінімальна пенсія за віком у плановому році буде становити: із 1 січня 1 638 грн, із 1 липня 1 712 грн, із 1 грудня 1 769 грн.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України "Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери", посадові оклади (тарифні ставки, ставки заробітної плати) розраховують, виходячи з розміру посадового окладу (тарифної ставки) працівника 1-го тарифного розряду. Останній відповідає розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, чинному на 1 січня календарного року. Відповідно, посадовий оклад (тарифна ставка) працівника 1-го тарифного розряду у плановому році буде становити (упродовж усього року) 2 102 грн.

Відповідно до ст. 265 Кодексу законів про працю України, за фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору (контракту) юридичні та фізичні особи-підприємці, які використовують найману працю, будуть відповідати у вигляді штрафу, розмір якого відповідає тридцятикратному розміру мінімальної заробітної плати, установлені законом на момент виявлення порушення. Таким чином, у плановому році розмір штрафу за кожного не працюючого суб'єктом господарювання працівника буде становити:

$$30 \times 4\,723 \text{ грн} = 141\,690 \text{ (грн)}.$$

Завдання 1.4

Визначте, які санкції передбачено Бюджетним кодексом України за такі порушення бюджетного законодавства:

- а) ухвалення рішення про місцевий бюджет із порушенням вимог Бюджетного кодексу України;
- б) узяття зобов'язань без відповідних бюджетних асигнувань;
- в) нецільове використання бюджетних коштів;
- г) порушення встановлених вимог до застосування бюджетної класифікації;

д) порушення вимог Бюджетного кодексу України щодо затвердження місцевого бюджету з дефіцитом.

Вирішення

Перелік правопорушень бюджетного законодавства, за які передбачено відповідальність, і заходи впливу на порушників встановлено ст. 116 та 117 Бюджетного кодексу України.

За порушення термінів подання фінансової звітності бюджетних установ передбачено такі заходи впливу: попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства; зупинення операцій із бюджетними коштами.

За порушення розпорядником бюджетних коштів вимог законодавства під час здійснення попередньої плати за товари, роботи та послуги бюджетними коштами передбачено такі заходи впливу: попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою усунення порушення бюджетного законодавства; зупинення операцій із бюджетними коштами; призупинення бюджетних асигнувань.

Порушення місцевими радами вимог бюджетного законодавства до необхідності в оприлюдненні інформації про бюджет тягне за собою попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою до усунення виявленого порушення.

Завдання 1.5

Видатки державного бюджету за поточний рік становлять 1 025 млрд грн, із них видатки розвитку – 136,5 млрд грн. Видатки державного бюджету за попередній звітний рік становили 964,3 млрд грн, із них поточні видатки – 820,5 млрд грн.

Визначте, як змінилося фінансове забезпечення наукової, інвестиційної й інноваційної діяльності, фінансування яких здійснювали коштами головного централізованого фонду країни.

Вирішення

Фінансове забезпечення наукової, інвестиційної й інноваційної діяльності, зокрема: фінансове забезпечення капітальних укладень виробничого та невиробничого призначення; фінансове забезпечення структурної перебудови економіки; інші видатки, пов'язані з розширеним відтворенням, – фінансують коштом видатків розвитку.

Видатки розвитку становлять: у бюджеті поточного року 136,5 млрд грн, у бюджеті попереднього звітного року 143,8 млрд грн (964,3 – 820,5).

Отже, інвестиційно-інноваційне забезпечення програм розвитку, які фінансують із бюджету, за досліджувані роки зменшилося. Про скорочення інвестиційно-інноваційної спрямованості бюджету свідчить і частка видатків розвитку в загальній сумі видатків: у попередньому звітному році вона становила $(964,3 - 820,5) : 964,3 = 0,149$, або 14,9 %, у поточному році – $136,5 : 1\ 025 = 0,133$, або 13,3 %.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Прогнозний обсяг доходів державного бюджету, згідно із проєктом Державного бюджету України на плановий рік становить 960,5 млрд грн, зокрема доходи спеціального фонду – 130,6 млрд грн.

Визначте, у якому мінімальному обсязі має бути сформовано Державний фонд регіонального розвитку.

Завдання 2. Доходи бюджетів розширеного уряду окремих країн становлять: країна А – 188 410,1 млн євро, країна В – 2 022 582 млн євро. Валовий внутрішній продукт за цими країнами становить, відповідно, 385 711,9 та 3 295 382 млн євро.

Визначте, до якої моделі фінансових відносин може бути зараховано економіку кожної країни.

Завдання 3. Необхідно проаналізувати норми чинного законодавства та визначити, на які показники впливають затверджені розміри мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму (загального показника та в аспекті основних соціальних і демографічних груп населення: діти віком до 6 років; діти віком від 6 до 18 років; працездатні особи; особи, які втратили працездатність). Результати дослідження слід подати за формою таблиці.

Таблиця

Показники, залежні від затверджених розмірів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму

Назви базових показників	Назви залежних показників	Характер залежності показників	Посилання на нормативні документи
1	2	3	4
Мінімальна заробітна плата			
Прожитковий мінімум (загальний показник)			

1	2	3	4
Прожитковий мінімум для дітей віком до 6 років			
Прожитковий мінімум для дітей віком від 6 до 18 років			
Прожитковий мінімум для працездатних осіб			
Прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність			

Завдання 4. Визначте, які санкції передбачено Бюджетним кодексом України за такі порушення бюджетного законодавства:

а) порушення термінів подання фінансової звітності бюджетних установ;

б) порушення розпорядником бюджетних коштів вимог законодавства під час здійснення попередньої плати за товари, роботи та послуги за бюджетні кошти;

в) порушення місцевими радами вимог бюджетного законодавства до необхідності в оприлюдненні інформації про бюджет.

Завдання 5. Проаналізуйте основні завдання бюджетної політики на поточний та попередній роки на підставі аналізу положень Бюджетної декларації. Занотуйте до конспектів перелік завдань, які дістали цифрове позначення.

Тестові завдання

1. На скільки зросте тарифна ставка працівника 1-го тарифного розряду з 1 липня поточного року, якщо прожитковий мінімум на працездатну особу із цієї дати зросте на 10 %:

- а) на 5 %;
- б) на 10 %;
- в) не зміниться;
- г) власний варіант?

2. У якому граничному обсязі може бути сформовано резервний фонд Державного бюджету України, якщо видатки загального фонду заплановано в сумі 830 млрд грн:

- а) 0,83 млрд грн;
- б) 1,66 млрд грн;

- в) законодавство не містить вимог до граничної величини резервного фонду;
- г) власний варіант?

3. Як зміниться рівень централізації ВВП у бюджеті розширеного уряду, якщо поточне значення цього показника становить 42 %, а у плановому році очікують зростання величини валового внутрішнього продукту на 5 % за одночасного скорочення доходів бюджету розширеного уряду на 2 %:

- а) зросте до 45 %;
- б) зросте до 47 %;
- в) знизиться до 39 %;
- г) власний варіант?

4. Зростання прожиткового мінімуму на працездатну особу на 8 % приводить до зростання мінімальної заробітної плати на:

- а) 8 %;
- б) 12 %;
- в) законодавство не встановлює чіткої залежності між цими показниками;
- г) власний варіант.

5. Якою є частка видатків розвитку у видатках місцевого бюджету, якщо частка загального фонду у видатках бюджету становить 82 %, а поточні видатки у складі видатків загального фонду становлять 68 %:

- а) 5,76 %;
- б) 26,24 %;
- в) 55,76 %;
- г) 82,93 %?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Бюджет держави можна розглядати як економічну категорію, за матеріальним змістом, як правову категорію, за організаційною структурою, за формою.

2. Державний бюджет затверджують у формі постанови уряду.

3. Учасниками бюджетних відносин є держава, суб'єкти господарювання та населення.

4. Бюджет виконує дві основні функції: контрольну та фіскальну.
5. Бюджетна стратегія та бюджетна тактика є складовими частинами бюджетного механізму.
6. Бюджет має плановий характер.
7. Бюджет впливає на ефективність господарювання підприємств та організацій.
8. Сутність бюджетної політики відображають у статтях доходів і видатків бюджету, у джерелах їхнього формування, напрямках використання коштів.
9. Бюджет відіграє роль особливого регулятора соціально-економічних процесів у державі.
10. Бюджетна політика є сукупністю засобів, які застосовує держава, із метою організації бюджетних відносин і забезпечення належних умов для економічного та соціального розвитку.

2. Бюджет як основний фінансовий план держави

Мета – формування системи теоретичних знань сутності бюджету як фінансового плану, вивчення складу бюджетного законодавства, основ бюджетної класифікації.

Компетентності, що формують за темою:

знання: сутності фінансового плану держави, бюджетної класифікації, бюджетного прогнозування, бюджетного планування; визначення принципів, показників і видів бюджетного планування та прогнозування, складових частин поточного бюджету й бюджету розвитку;

уміння: працювати з нормативно-правовою базою з питань бюджету та бюджетних правовідносин;

комунікації: володіння навичками у презентуванні складових частин та змісту бюджетного законодавства;

автономність і відповідальність: здатність визначати базові показники бюджету, складові частини загального та спеціального фондів.

Основні поняття

Бюджетна класифікація – це єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу, відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів;

видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету

не належать: погашення боргу; надання кредитів із бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, здійснення їхнього бюджетного відшкодування; компенсація частини суми штрафних (фінансових) санкцій, що перераховують покупцям (споживачам) коштом штрафних (фінансових) санкцій, застосованих органами, що контролюють стягнення надходжень бюджету, за наслідками проведеної перевірки за зверненням або скаргою покупця (споживача) про порушення платником податків установленого порядку здійснення розрахункових операцій;

витрати бюджету – це видатки бюджету, надання кредитів із бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів;

доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, стягнення яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ);

Закон про Державний бюджет України – це документ, який затверджує Державний бюджет України та містить положення щодо забезпечення його виконання протягом бюджетного періоду;

надходження бюджету – це доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів із депозитів; надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів;

проект бюджету – це проект плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади (органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування) протягом бюджетного періоду, який є невід'ємною частиною проекту закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет);

рішення про місцевий бюджет – це нормативно-правовий акт Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної місцевої ради, виданий в установленому порядку, що затверджує місцевий бюджет та визначає повноваження, відповідно, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування здійснювати виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду.

Завдання з вирішенням

Завдання 2.1

Планові показники Державного бюджету України становлять (млрд грн): податкові надходження – 895,4; повернення бюджетних коштів із депозитів – 6,3; погашення внутрішніх зобов'язань – 150,6; надходження від приватизації державного майна – 16,5; надання кредитів із бюджету – 4,6; доходи від операцій із капіталом – 1,4; неподаткові надходження – 185,6; цільові фонди – 1,5; надходження з інших бюджетів – 0,8; розміщення бюджетних коштів на депозитах – 5,9; погашення зовнішніх зобов'язань – 121,8; внутрішні запозичення – 157,1; надходження, унаслідок продажу/надання цінних паперів, – 2,5; зовнішні запозичення – 145,4; придбання цінних паперів – 2,7; повернення кредитів до бюджету – 3,6; видатки бюджету 1 130,5. Залишки бюджетних коштів на початок та кінець звітного періоду становлять 2,0 млрд грн.

Визначте загальний обсяг планових доходів і надходжень державного бюджету.

Вирішення

Доходи бюджету становлять податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, стягнення яких передбачено законодавством України. Відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України, доходи бюджету класифікують за такими розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій із капіталом; трансферти. Чинна бюджетна класифікація додає до цього переліку ще одну складову частину – цільові фонди. Звідси загальна планова величина доходів державного бюджету буде становити (в аспекті за кодами бюджетної класифікації), млрд грн:

- 10000000 "Податкові надходження" – 895,4;
 - 20000000 "Неподаткові надходження" – 185,6;
 - 30000000 "Доходи від операцій із капіталом" – 1,4;
 - 40000000 "Трансферти" – 0,8;
 - 50000000 "Цільові фонди" – 1,5.
- Разом доходів бюджету – 1084,7.

Слід звернути увагу, що показник "трансферти" є відсутнім в умові завдання. Подання такого показника поставило б дослідника в безвідне становище, оскільки трансферти можуть належати як до видатків,

так і доходів бюджету. Без додаткових пояснень завдання було б неможливо однозначно вирішити. Наразі в умові є показник "надходження з інших бюджетів". Ураховуючи, що, згідно зі ст. 2 Бюджетного кодексу України, міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно й безповоротно передають з одного бюджету до іншого, а, згідно зі ст. 73, надання позик з одного бюджету іншому заборонено, стає зрозумілим, що кошти з інших бюджетів надходять до державного бюджету на безповоротній основі, поповнюючи його саме у формі міжбюджетних трансфертів. Міжбюджетні трансферти, своєю чергою, є складовою частиною трансфертів, які, згідно зі ст. 9 Бюджетного кодексу України, є коштами, отриманими від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі. Отже, надходження з інших бюджетів у сумі 0,8 млрд грн є складовою частиною трансфертів у доходах державного бюджету.

Відповідно до тлумачень, наведених у ст. 2 Бюджетного кодексу України, надходження бюджету містять доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів із депозитів, надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів. Звідси, сума планових надходжень державного бюджету буде становити, млрд грн:

доходи бюджету – 1 084,7;

повернення кредитів до бюджету – 3,6;

кошти від державних запозичень – 302,5 (внутрішні запозичення в сумі 157,1 і зовнішні запозичення – 145,4);

кошти від приватизації державного майна – 16,5;

повернення бюджетних коштів із депозитів – 6,3

надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів, – 2,5.

Разом надходжень бюджету – 1 416,1.

Отже, планові доходи Державного бюджету України становлять 1 084,7 млрд грн, планові надходження – 1 416,1 млрд грн. Контролюючи правильність виконання завдання, слід узяти до уваги, що величина доходів завжди є меншою або відповідає (за відсутності інших, окрім доходів, надходжень) сумі надходжень.

Як видно, завдання було вирішено без використання частини поданих в умові даних. Студенти мають пам'ятати, що виконання завдання слід будувати на нормах чинного законодавства та не намагатися в будь-який

спосіб узяти в розрахунок усі вихідні дані. Уміння використати тільки потрібну інформацію є частиною навчання студентів і перевірки якості набутих ними компетентностей.

Завдання 2.2

Використовуючи умову завд. 2.1, необхідно визначити загальну суму планових витрат Державного бюджету України.

Вирішення

Відповідно до тлумачень, наведених у ст. 2 Бюджетного кодексу України, витрати бюджету містять видатки бюджету, надання кредитів із бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів. Звідси, сума планових витрат державного бюджету буде становити, млрд грн:

видатки бюджету – 1 130,5;

надання кредитів із бюджету – 4,6;

погашення боргу – 272,4 (погашення внутрішніх зобов'язань у сумі 150,6 і погашення зовнішніх зобов'язань – 121,8);

розміщення бюджетних коштів на депозитах – 5,9;

придбання цінних паперів – 2,7.

Разом витрат бюджету – 1 416,1.

Отже, планові видатки Державного бюджету України становлять 1 130,5 млрд грн, планові витрати – 1 416,1 млрд грн. Контролюючи правильність виконання завдання, слід узяти до уваги, що величина видатків завжди є меншою або відповідає (за відсутності інших, окрім видатків, витрат) сумі витрат. Одночасно потрібно розуміти зв'язок між показниками "витрати" та "надходження". За незмінного залишку бюджетних коштів на початок і кінець звітного періоду величина надходжень бюджету відповідає величині його витрат (ситуація, що має місце в цьому завданні). Величина витрат буде більшою за величину надходжень на суму перевищення залишку коштів на початок звітного періоду їхнього залишку на кінець звітного періоду. Водночас величина витрат буде меншою за величину надходжень на суму перевищення залишку коштів на кінець звітного періоду їхнього залишку на початок звітного періоду.

Завдання 2.3

Використовуючи умову завд. 2.1, необхідно визначити планову величину фінансування Державного бюджету України.

Вирішення

Відповідно до тлумачень, наведених у ст. 2 Бюджетного кодексу України, фінансування бюджету – це надходження та витрати бюджету, пов'язані зі зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовують для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету. Звідси, планова сума фінансування державного бюджету буде становити, млрд грн:

надходження та витрати, пов'язані зі зміною обсягу боргу (чисті запозичення, що розраховують як різницю між сумою запозичень і сумою погашення зобов'язань):

$[157,1 \text{ (внутрішні запозичення)} + 145,4 \text{ (зовнішні запозичення)}] - [(150,6 \text{ (погашення внутрішніх зобов'язань)} + 121,8 \text{ (погашення зовнішніх зобов'язань)}] = 302,5 - 272,4 = 30,1;$

надходження та витрати, пов'язані зі зміною обсягів депозитів (різниця між величиною повернутих коштів із депозитів і розміщених коштів на депозитах): $6,3 - 5,9 = 0,4;$

надходження та витрати, пов'язані зі зміною обсягів цінних паперів (різниця між сумою надходжень, отриманих від продажу цінних паперів, і витратами, пов'язаними із придбанням цінних паперів): $2,5 - 2,7 = -0,2;$

кошти (надходження) від приватизації державного майна – 16,5;

зміна залишків бюджетних коштів, які використовують для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету (різниця між залишком коштів на початок та кінець звітного періоду):

$2,0 \text{ (залишок коштів на початок звітного періоду)} - 2,0 \text{ (залишок коштів на кінець звітного періоду)} = 0,0.$

Фінансування бюджету, усього:

$$30,1 + 0,4 + (-0,2) + 16,5 + 0,0 = 46,8.$$

Студентам слід звернути увагу, що результат за кожною складовою частиною фінансування може бути як додатним, так і від'ємним. Додатне значення чистих запозичень свідчить про те, що сума позик, які планують отримати, є більшою, ніж тих, що планують погасити. За від'ємного значення величини чистих запозичень планова величина позик до погашення є більшою, ніж до отримання.

Аналогічно за іншими складовими частинами фінансування: додатна величина фінансування за операціями із цінними паперами свідчить

про те, що надходження від продажу цінних паперів є більшими, ніж вартість цінних паперів, які планують придбати й навпаки. Додатна величина фінансування за операціями з депозитами свідчить про те, що надходження від депозитів є більшими, ніж сума розміщених депозитів і навпаки.

Завдання 2.4

Використовуючи умову завд. 2.1, необхідно сформулювати таблицю планових показників фінансування Державного бюджету України за типом боргового зобов'язання. Інформацію необхідно подати за формою додатка 2 до Закону України "Про Державний бюджет України" без виокремлення показників загального та спеціального фондів.

Вирішення

Під час виконання завдання слід керуватися додатком 2 до Закону України "Про Державний бюджет України", який має назву "Фінансування Державного бюджету України", та Класифікацією фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11.

Для виконання завдання будують та заповнюють табл. 2.1

Таблиця 2.1

Фінансування Державного бюджету України, млрд грн

Коди	Назви	Порядок розрахунку показників	Значення показників
1	2	3	4
	Загальне фінансування	Сума за кодами 400000, 500000 та 600000	= 46,8
400000	Фінансування за борговими операціями	Різниця значень показників за кодами 401000 і 402000	= 30,1
401000	Запозичення	Сума за кодами 401100 і 401200	= 302,5
401100	Внутрішні запозичення		157,1
401200	Зовнішні запозичення		145,4
402000	Погашення	Сума за кодами 402100 і 402200	= 272,4
402100	Внутрішні зобов'язання		150,6
402200	Зовнішні зобов'язання		121,8
500000	Надходження від приватизації державного майна		16,5

Закінчення табл. 2.1

1	2	3	4
600000	Фінансування за активними операціями	Сума за кодами 601000 і 602000	= 0,2
601000	Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовують для управління ліквідністю	Різниця значень показників за кодами 601100 і 601200	= 0,2
601100	Повернення бюджетних коштів із депозитів, надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів	Сума за кодами 601110 і 601120	= 8,8
601110	Повернення бюджетних коштів із депозитів		6,3
601120	Надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів		2,5
601200	Розміщення бюджетних коштів на депозитах або придбання цінних паперів	Сума за кодами 601210 і 601220	= 8,6
601210	Розміщення бюджетних коштів на депозитах		5,9
601220	Придбання цінних паперів		2,7
602000	Зміни обсягів бюджетних коштів	Різниця значень показників за кодами 602100 і 602200	= 0,0
602100	На початок періоду		2,0
602200	На кінець періоду		2,0

Слід зазначити, що під час побудови табл. 2.1 до уваги було взято тільки показники, наявні в умові завдання. У конкретній практичній ситуації перелік показників може бути ширшим і детальнішим.

Загальна сума фінансування бюджету відповідає тій, що було розраховано за даними завд. 2.3, – 46,8 млрд грн, із яких 30,1 млрд грн – фінансування за борговими операціями; 16,5 млрд грн – надходження від приватизації державного майна; 0,2 млрд грн – фінансування за активними операціями.

Завдання 2.5

Визначте надходження за окремими групами податкових надходжень бюджету та їхній загальний обсяг, якщо надходження за окремими кодами класифікації доходів становлять (млрд грн): 11010000 – 106,2; 13000000 – 58,3; 11020000 – 95,5; 20000000 – 155,4; 19000000 – 4,1; 14020000 – 85,9; 33000000 – 10,3; 14030000 – 44,3; 15010000 – 29,7; 15020000 – 0,7; 14060000 – 94,6; 14070000 – 321,2.

Розшифруйте наведені коди.

Вирішення

Під час виконання завдання слід керуватися Класифікацією доходів бюджету, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11. Слід мати на увазі, що код класифікації доходів має вісім знаків:

- перша цифра характеризує групу доходів;
- друга цифра визначає підгрупу бюджетної класифікації;
- третя та четверта цифри – розділ;
- п'ята та шоста цифра – параграф конкретного розділу, який визначає різновид надходження;
- сьому та восьму цифри призначено для ведення аналітичного обліку надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Отже, доходи бюджету класифікують за п'ятьма групами: група 1 (код групи 10000000) "Податкові надходження"; група 2 (код групи 20000000) "Неподаткові надходження"; група 3 (код групи 30000000) "Доходи від операцій із капіталом"; група 4 (код групи 40000000) "Офіційні трансферти"; група 5 (код групи 50000000) "Цільові фонди".

Групи доходів розподіляють на підгрупи. Наприклад, у складі групи 1 "Податкові надходження" (код 10000000) виділяють дев'ять підгруп:

11000000 "Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості";

12000000 "Податки на власність";

13000000 "Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів";

14000000 "Внутрішні податки на товари та послуги";

15000000 "Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції";

16000000 "Окремі податки та збори, що зараховують до місцевих бюджетів";

17000000 "Збори на паливно-енергетичні ресурси";

18000000 "Місцеві податки";

19000000 "Інші податки та збори".

Далі відбувається подальша деталізація. Наприклад, у складі підгрупи 15000000 "Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції" виділяють такі розділи:

15010000 "Увізні мито";

15020000 "Вивізні мито".

У складі розділу **15020000** "Вивізне мито" додатково виділяють такі надходження:

15020100 "Мито на товари, що вивозяться суб'єктами підприємницької діяльності";

15020200 "Мито на товари, які вивозяться (пересилаються) громадянами";

15020300 "Надходження від реалізації валютних коштів, отриманих у результаті здійснення операцій за державним контрактом".

Аналогічним чином деталізують інші показники, що можна побачити, ознайомившись із бюджетною класифікацією доходів.

Слід зробити аналіз розшифрування кодів доходів, поданих в умові завдання. До групи "Податкові надходження" потрапляють виключно доходи, код яких починається із цифри 1.

До інших доходів належать:

неподаткові надходження (код 2000000) у сумі 155,4 млрд грн;

кошти від продажу землі й нематеріальних активів у складі доходів від операцій із капіталом (код 33000000) у сумі 10,3 млрд грн.

Далі визначають загальну суму податкових надходжень бюджету, зокрема в аспекті за підгрупами та окремими складовими частинами доходів, млрд грн:

11000000 "Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості": $106,2 + 95,5 = 201,7$ (млрд грн) (із яких 106,2 млрд грн – за обов'язковим платежем 11010000 "Податок та збір на доходи фізичних осіб" і 95,5 млрд грн – за обов'язковим платежем 11020000 "Податок на прибуток підприємств");

13000000 "Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів" – 58,3;

14000000 "Внутрішні податки на товари та послуги": $85,9 + 44,3 + 94,6 + 321,2 = 546,0$ (млрд грн) (із яких 85,9 млрд грн – за обов'язковим платежем 14020000 "Акцизний податок із вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)"; 44,3 млрд грн – за обов'язковим платежем 14030000 "Акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)"; 94,6 млрд грн – за обов'язковим платежем 14060000 "Податок на додану вартість із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування"; 321,2 млрд грн – за обов'язковим платежем 14070000 "Податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів");

15000000 "Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції":
 $29,7 + 0,7 = 30,4$ (млрд грн) (із яких 29,7 млрд грн – за обов'язковим платежем 15010000 "Увізне мито" та 0,7 млрд грн – за обов'язковим платежем 15020000 "Вивізне мито");

19000000 "Інші податки та збори" – 4,1 млрд грн.

Усього податкових надходжень бюджету:

$201,7 + 58,3 + 546,0 + 30,4 + 4,1 = 840,5$ (млрд грн).

Завдання 2.6

Визначте планову суму видатків державного бюджету за кодом функціональної класифікації видатків 0820, а також загальний обсяг видатків на духовний та фізичний розвиток, якщо видатки в аспекті кодів функціональної класифікації видатків бюджету становлять (млрд грн): 0810 – 3,1; 0821 – 1,2; 0822 – 0,6; 0823 – 1,6; 0850 – 0,3; 0827 – 0,4; 0824 – 0,8; 0160 – 4,8; 0829 – 2,0; 0830 – 1,6; 0840 – 1,3; 0423 – 0,4.

Розшифруйте наведені коди.

Вирішення

Під час виконання завдання слід керуватися функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11.

Слід мати на увазі, що код функціональної класифікації видатків і кредитування має чотири знаки:

- перша цифра – розділ;
- друга цифра – підрозділ;
- третя та четверта цифри – група.

Відповідно до цієї класифікації, виокремлюють видатки за такими функціями держави (органів місцевої влади), як:

загальнодержавні функції (код 0100);

оборона (код 0200);

громадський порядок, безпека та судова влада (код 0300);

економічна діяльність (код 0400);

охорона навколишнього природного середовища (код 0500);

житлово-комунальне господарство (код 0600);

охорона здоров'я (код 0700);

духовний та фізичний розвиток (код 0800);

освіта (код 0900);

соціальний захист і соціальне забезпечення (код 1000).

Кожний розділ деталізовано за підрозділами. Наприклад, за кодом 0900 "Освіта" виділяють такі підрозділи:

0910 "Дошкільна освіта";

0920 "Загальна середня освіта";

0930 "Професійно-технічна освіта";

0940 "Вища освіта";

0950 "Післядипломна освіта";

0960 "Позашкільна освіта та заходи з позашкільної роботи з дітьми";

0970 "Програми матеріального забезпечення навчальних закладів";

0980 "Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері освіти";

0990 "Інші заклади та заходи у сфері освіти".

Подальша деталізація в межах підрозділів передбачає виділення окремих груп. Наприклад, за підрозділом 0920 "Загальна середня освіта" виокремлюють дві групи:

0921 "Загальноосвітні навчальні заклади";

0922 "Загальноосвітні спеціалізовані та спеціальні школи-інтернати".

Аналогічним чином деталізують інші показники, що можна побачити, ознайомившись із функціональною класифікацією видатків і кредитування.

Далі роблять аналіз та розшифрування кодів видатків, поданих в умові завдання. До видатків на духовний і фізичний розвиток потрапляють виключно видатки, код яких починається із цифри 8. До інших видатків належать:

видатки на проведення виборів та референдумів (код 0160) у сумі 4,8 млрд грн;

видатки на рибне господарство (код 0423) у сумі 0,4 млрд грн.

Визначають загальну суму видатків на духовний і фізичний розвиток (код 0800), зокрема за їхніми підрозділами та групами, млрд грн:

0810 "Фізична культура і спорт" – 3,1;

0820 "Культура та мистецтво" – 6,6 (визначають як суму показників за кодами 0821 "Театри" – 1,2; 0822 "Художні колективи, концертні та циркові організації" – 0,6; 0823 "Кінематографія" – 1,6; 0824 "Бібліотеки, музеї та виставки" – 0,8; 0827 "Заповідники" – 0,4; 0829 "Інші заходи й заклади в галузі культури та мистецтва, творчі спілки" – 2,0);

0830 "Засоби масової інформації" – 1,6;

0840 "Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку" – 1,3;

0850 "Інша діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку й інформації" – 0,3.

Усього видатків на духовний та фізичний розвиток:

$$3,1 + 6,6 + 1,6 + 1,3 + 0,3 = 12,9 \text{ (млрд грн).}$$

Завдання 2.7

Визначте головних розпорядників, відповідальних виконавців у системі головного розпорядника та бюджетну програму за такими кодами програмної класифікації видатків і кредитування, запланованих до виконання коштами Державного бюджету України 2020 р.: 0301050; 1001220; 1002070; 2201160; 2401630; 2409060; 3503010; 3601830; 6611020; 7901010.

Назвіть бюджетні програми:

- а) пов'язані з реалізацією інвестиційних програм (проектів) коштами міжнародних фінансових організацій;
- б) видатки за якими здійснюють коштом резервного фонду;
- в) що передбачають здійснення капітальних укладень.

Вирішення

Під час виконання завдання слід керуватися додатком 3 до Закону України "Про Державний бюджет України на 2020 рік", структурою кодування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11.

Код програмної класифікації видатків та кредитування містить сім знаків; структуру кодування наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Структура кодування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету

1	2	3	4	Пояснення
XXX	X	XX	X	
1	2	3	4	5
XXX	0	00	0	головний розпорядник (код відомчої класифікації видатків та кредитування державного бюджету)
XXX	X	00	0	відповідальний виконавець бюджетних програм у системі головного розпорядника

1	2	3	4	5
XXX	1	00	0	якщо головний розпорядник є відповідальним виконавцем бюджетної програми, виконання якої забезпечено його апаратом, четвертим знаком коду визначено цифру "1", щодо всіх інших відповідальних виконавців бюджетних програм використано цифри від "2" до "9"
XXX	X	XX	0	бюджетна програма в межах одного відповідального виконавця бюджетної програми:
XXX	X	01	0	якщо бюджетну програму пов'язано з функціонуванням апаратів органів державної влади (загалом, це коди чинної функціональної класифікації розділу "Державне управління"), п'ятий і шостий знаки коду визначено цифрами "01", усі інші бюджетні програми – "02", "03", "04" і далі в межах одного відповідального виконавця бюджетної програми
XXX	X	6X	0	для відстеження всіх бюджетних програм на реалізацію інвестиційних програм (проектів), що реалізують коштами міжнародних фінансових організацій, п'ятим знаком коду таких програм визначено цифру "6"
XXX	X	7X	0	для відстеження всіх бюджетних програм, видатки або кредитування за якими здійснюють коштом резервного фонду, п'ятим знаком коду таких програм визначено цифру "7"
XXX	X	8X	0	для відстеження всіх бюджетних програм, що становлять капітальні вкладення, п'ятим знаком коду таких програм визначено цифру "8"

Розшифрування кодів програмної класифікації видатків, згідно з умовою завдання, наведено в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Розшифрування кодів програмної класифікації видатків

Коди програмної класифікації видатків	Головні розпорядники коштів	Відповідальні виконавці в системі головного розпорядника	Назви бюджетних програм
1	2	3	4
0301050	030 – Державне управління справами	030 <u>1</u> 000 – Апарат Державного управління справами	Виготовлення державних нагород та пам'ятних знаків
1001220	100 – Міністерство внутрішніх справ України	100 <u>1</u> 000 – Апарат Міністерства внутрішніх справ України	Створення єдиної авіаційної системи безпеки та цивільного захисту

Закінчення табл. 2.3

1	2	3	4
1002070	100 – Міністерство внутрішніх справ України	100 <u>2</u> 000 – Адміністрація Державної прикордонної служби України	Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Державної прикордонної служби України
2201160	220 – Міністерство освіти і науки України	220 <u>1</u> 000 – Апарат Міністерства освіти і науки України	Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їхніх баз практики
2401 <u>6</u> 30*	240 – Міністерство енергетики та захисту довкілля України	240 <u>1</u> 000 – Апарат Міністерства енергетики та захисту довкілля України	Упровадження Програми реформування та розвитку енергетичного сектору
2409060	240 – Міністерство енергетики та захисту довкілля України	240 <u>9</u> 000 – Державне агентство лісових ресурсів України	Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів у лісовому фонді
3503010	350 – Міністерство фінансів України	350 <u>3</u> 000 – Державна фіскальна служба України	Заходи з реорганізації Державної фіскальної служби
3601 <u>8</u> 30**	360 – Міністерство юстиції України	360 <u>1</u> 000 – Апарат Міністерства юстиції України	Реалізація державного інвестиційного проекту "Завершення будівництва лікувального корпусу в Голопристанській виправній колонії № 7 у Херсонській області"
6611020	661 – Фонд державного майна України	661 <u>1</u> 000 – Апарат Фонду державного майна України	Заходи, пов'язані із проведенням приватизації державного майна
7901010	790 – Харківська обласна державна адміністрація	790 <u>1</u> 000 – Апарат Харківської обласної державної адміністрації	Здійснення виконавчої влади в Харківській області

* Бюджетна програма, пов'язана з реалізацією інвестиційних програм (проектів) коштами міжнародних фінансових організацій.

** Бюджетна програма, що передбачає здійснення капітальних укладень.

За результатами дослідження встановлено також, що жодна із запропонованих у завданні програм не має джерелом фінансування кошти резервного фонду Державного бюджету України.

Завдання 2.8

Допоможіть відновити втрачену інформацію (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Кошторис бюджетної установи (вихідні дані), тис. грн

Показники	Коди	Разом
Надходження – усього	х	?
Видатки та надання кредитів – усього	х	?
Поточні видатки	2000	?
Оплата праці та нарахування на заробітну плату	2100	?
Оплата праці	2110	?
Заробітна плата	2111	5 400,0
Грошове забезпечення військовослужбовців	2112	0,0
Нарахування на оплату праці	2120	1 188,0
Використання товарів і послуг	2200	?
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210	19,0
Продукти харчування	2230	485,0
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	?
Оплата теплопостачання	2271	1 230,0
Оплата водопостачання та водовідведення	2272	32,5
Оплата електроенергії	2273	254,7
Інші поточні видатки	2800	26,2
Капітальні видатки	3000	?
Придбання основного капіталу	3100	?
Придбання обладнання і предметів довготермінового користування	3110	58,4
Капітальне будівництво (придбання)	3120	0,0
Капітальний ремонт	3130	29,8
Капітальні трансферти	3200	0,0
Надання внутрішніх кредитів	4110	0,0
Надання зовнішніх кредитів	4210	0,0
Нерозподілені видатки	9000	0,0

Знайдіть співвідношення між поточними видатками та видатками розвитку.

Вирішення

Під час виконання завдання слід керуватися економічною класифікацією видатків бюджету та класифікацією кредитування, затвердженими наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11.

Слід мати на увазі, що код економічної класифікації видатків має чотири знаки, які дозволяють виділити групи, підгрупи та статті витрат. Загалом виокремлюють три групи видатків: поточні (код 2000), капітальні (код 3000), нерозподілені (код 9000).

У переліку поточних видатків (код 2000) виділяють такі складові частини видатків за їхніми підгрупами в аспекті кодів:

2100 "Оплата праці та нарахування на заробітну плату";

2200 "Використання товарів і послуг";

2400 "Обслуговування боргових зобов'язань";

2600 "Поточні трансферти";

2700 "Соціальне забезпечення";

2800 "Інші поточні видатки".

У переліку капітальних видатків (код 3000) виділяють такі складові частини видатків за їхніми підгрупами в аспекті кодів:

3100 "Придбання основного капіталу";

3200 "Капітальні трансферти".

Видатки в межах підгруп підлягають подальшій деталізації.

Наприклад, видатки за кодом 2100 "Оплата праці та нарахування на заробітну плату" є результатом сумування показників за такими кодами:

2110 "Оплата праці";

2120 "Нарахування на оплату праці".

Код 2110 є сумою показників за кодами:

2111 "Заробітна плата";

2112 "Грошове забезпечення військовослужбовців".

Аналогічним чином деталізують інші показники, що можна побачити, ознайомившись з економічною класифікацією видатків.

Код класифікації кредитування (4000) також має чотири знаки, які дозволяють розмежувати кредитування на внутрішнє (код 4100) і зовнішнє (код 4200), визначити його належність до складу надходжень (отримані кредити) чи витрат (надані кредити), деталізувати інформацію про суб'єктів, які отримують та повертають кредити.

Розрахунок показників, згідно з умовою завдання, наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Кошторис бюджетної установи (відновлена інформація), тис. грн

Показники	Коди	Порядок розрахунку показників	Разом
Надходження – усього	х	Відповідає загальній сумі видатків та надання кредитів	= 8 723,6
Видатки та надання кредитів – усього	х	Сума за кодами 2000, 3000, 4110, 4210 і 9000	= 8 723,6
Поточні видатки	2000	Сума за кодами 2100, 2200 і 2800	= 8 635,4
Оплата праці та нарахування на заробітну плату	2100	Сума за кодами 2110 і 2120	= 6 588,0
Оплата праці	2110	Сума за кодами 2111 і 2112	= 5 400,0
Заробітна плата	2111		5 400,0
Грошове забезпечення військовослужбовців	2112		0,0
Нарахування на оплату праці	2120		1 188,0
Використання товарів і послуг	2200	Сума за кодами 2210, 2230 і 2270	= 2 021,2
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210		19,0
Продукти харчування	2230		485,0
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	Сума за кодами 2271, 2272 і 2273	= 1 517,2
Оплата тепlopостачання	2271		1 230
Оплата водopостачання та водовідведення	2272		32,5
Оплата електроенергії	2273		254,7
Інші поточні видатки	2800		26,2
Капітальні видатки	3000	Сума за кодами 3100 і 3200	= 88,2
Придбання основного капіталу	3100	Сума за кодами 3110, 3120 і 3130	= 88,2
Придбання обладнання і предметів довготермінового користування	3110		58,4
Капітальне будівництво (придбання)	3120		0,0
Капітальний ремонт	3130		29,8
Капітальні трансферти	3200		0,0
Надання внутрішніх кредитів	4110		0,0
Надання зовнішніх кредитів	4210		0,0
Нерозподілені видатки	9000		0,0

Загальна сума видатків за кошторисом становить 8 723,6 тис. грн, із них поточні видатки – 8 635,4 тис. грн, або 99,0 %; капітальні видатки – 88,2 тис. грн, або 1,0 %.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Планові показники Державного бюджету України становлять (млрд грн): податкові надходження – 886,3; погашення внутрішніх зобов'язань – 142,3; повернення бюджетних коштів із депозитів – 5,4; неподаткові надходження – 192,7; надходження від приватизації державного майна – 17,4; доходи від операцій із капіталом – 1,9; цільові фонди – 1,7; надходження з інших бюджетів – 1,2; видатки бюджету – 1 128,9; надання кредитів із бюджету – 6,1; розміщення бюджетних коштів на депозитах – 6,8; погашення зовнішніх зобов'язань – 136,2; внутрішні запозичення – 126,5; зовнішні запозичення – 183,6; придбання цінних паперів – 2,5; надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів, – 2,7; повернення кредитів до бюджету – 3,4. Залишки бюджетних коштів на початок та кінець звітної періоду становлять 4,0 млрд грн.

Визначте загальний обсяг планових доходів і надходжень державного бюджету.

Завдання 2. Використовуючи умову завд. 1, необхідно визначити загальну суму планових витрат державного бюджету.

Завдання 3. Використовуючи умову завд. 1, необхідно визначити планову величину фінансування державного бюджету. Визначені розрахунки слід доповнити таблицею планових показників фінансування державного бюджету за типом боргового зобов'язання. Інформацію необхідно подати за формою додатка 2 до Закону України "Про Державний бюджет України" без виокремлення показників загального та спеціального фондів.

Завдання 4. На підставі планових показників Державного бюджету України на поточний і попередній роки визначте загальний обсяг та складові частини: а) надходжень бюджету; б) витрат бюджету; в) фінансування бюджету.

Обґрунтуйте визначені показники.

Завдання 5. Визначте надходження за окремими групами неподаткових надходжень бюджету та їхній загальний обсяг, якщо надходження за окремими кодами класифікації доходів становлять (млрд грн): 21010000 – 41,3; 22000000 – 17,6; 21020000 – 40,7; 21040000 – 0,3; 24000000 – 16,4; 21080000 – 4,0; 25010000 – 36,2; 31010000 – 0,5; 42000000 – 2,7; 25020000 – 0,2; 50000000 – 0,1.

Розшифруйте наведені коди.

Завдання 6. Визначте планову суму видатків державного бюджету за кодом функціональної класифікації видатків 0730, а також загальний обсяг видатків на охорону здоров'я, якщо видатки в аспекті кодів функціональної класифікації видатків бюджету становлять (млрд грн): 0722 – 0,2; 0740 – 1,8; 0731 – 1,3; 0150 – 5,5; 0734 – 0,8; 0970 – 1,1; 0732 – 5,9; 0750 – 0,5; 0454 – 0,6; 0763 – 28,1.

Розшифруйте наведені коди.

Завдання 7. Визначте головних розпорядників, відповідальних виконавців у системі головного розпорядника та бюджетну програму за такими кодами програмної класифікації видатків і кредитування, запланованих до виконання коштами Державного бюджету України 2020 р.: 0411190; 0851020; 1002150; 2105010; 2308060; 2301810; 2501130; 3111620; 3511650; 3801230; 3806030; 6541100; 6561840; 7801010.

Назвіть бюджетні програми:

- а) пов'язані з реалізацією інвестиційних програм (проектів) коштами міжнародних фінансових організацій;
- б) видатки за якими здійснюють коштом резервного фонду;
- в) що передбачають здійснення капітальних укладень.

Завдання 8. Допоможіть відновити втрачену інформацію (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Кошторис бюджетної установи (вихідні дані), тис. грн

Показники	Коди	Разом
1	2	3
Надходження – усього	х	?
Видатки та надання кредитів – усього	х	?
Поточні видатки	2000	?
Оплата праці та нарахування на заробітну плату	2100	?
Оплата праці	2110	?
Заробітна плата	2111	7 020,0
Грошове забезпечення військовослужбовців	2112	0,0
Нарахування на оплату праці	2120	1 544,4
Використання товарів і послуг	2200	?
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210	25
Продукти харчування	2230	450,6
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	?
Оплата теплопостачання	2271	1 980,6

1	2	3
Оплата водопостачання та водовідведення	2272	34,2
Оплата електроенергії	2273	318,7
Інші поточні видатки	2800	29,6
Капітальні видатки	3000	?
Придбання основного капіталу	3100	?
Придбання обладнання і предметів довготермінового користування	3110	103,8
Капітальне будівництво (придбання)	3120	0,0
Капітальний ремонт	3130	127,1
Капітальні трансферти	3200	0,0
Надання внутрішніх кредитів	4110	0,0
Надання зовнішніх кредитів	4210	0,0
Нерозподілені видатки	9000	0,0

Знайдіть співвідношення між поточними видатками та видатками розвитку.

Тестові завдання

1. Доходи бюджету становлять 450,2 млрд грн, запозичення – 65,3 млрд грн, повернення бюджетних коштів із депозитів – 5,5 млрд грн, надання кредитів із бюджету – 3,6 млрд грн; надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів, – 4,2 млрд грн; повернення кредитів до бюджету – 3,8 млрд грн, надходження від приватизації державного майна – 8,2 млрд грн, придбання цінних паперів – 6,1 млрд грн. Яким є загальний обсяг надходжень бюджету:

- а) 527,5 млрд грн;
- б) 537,2 млрд грн;
- в) 515,5 млрд грн;
- г) 83,2 млрд грн?

2. Величина доходів бюджету за звітний період становить 198 млрд грн, надходжень – 220 млрд грн. Залишки бюджетних коштів на початок та кінець звітного періоду відсутні. Якою є величина витрат бюджету:

- а) 19,8 млрд грн;
- б) 22,0 млрд грн;
- в) 220,0 млрд грн;
- г) 418,0 млрд грн?

3. Величина надходжень бюджету за звітний період становить 55 млрд грн. Залишки бюджетних коштів на початок звітного періоду становлять 2 млрд грн, на кінець звітного періоду – 1 млрд грн. Яка величина витрат бюджету:

- а) 56 млрд грн;
- б) 55 млрд грн;
- в) 57 млрд грн;
- г) 58 млрд грн?

4. Якою є сума доходів місцевого бюджету, якщо податкові надходження становлять 850 млн грн, неподаткові надходження – 350 млн грн, трансферти – 400 млн грн, надходження від місцевих запозичень – 20 млн грн:

- а) 1 620 млн грн;
- б) 1 200 млн грн;
- в) 1 600 млн грн;
- г) 820 млн грн?

5. Видатки бюджету становлять 980,2 млрд грн, погашення зобов'язань – 98,7 млрд грн, повернення бюджетних коштів із депозитів – 5,5 млрд грн, надання кредитів із бюджету – 3,6 млрд грн; надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів, – 4,2 млрд грн; розміщення коштів на депозитах – 2,8 млрд грн, придбання цінних паперів – 6,1 млрд грн. Яким є загальний обсяг витрат бюджету:

- а) 1 096,9 млрд грн;
- б) 983,8 млрд грн;
- в) 1 101,1 млрд грн;
- г) 1 091,4 млрд грн?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Видатки бюджету та витрати бюджету є тотожними поняттями.
2. Державний бюджет України є фінансовим планом регіональних органів виконавчої влади.
3. Видаткову частину державного бюджету розподілено на загальний та спеціальний фонди.

4. Бюджетна декларація є складовою частиною бюджетного законодавства.

5. Надходження бюджету більші або дорівнюють величині доходів бюджету.

6. Кошти від приватизації державного майна є складовою частиною доходів державного бюджету.

7. Фінансування бюджету класифікують за типом кредитора та типом боргового зобов'язання.

8. Надання кредитів із бюджету є складовою частиною бюджетних видатків.

9. Економічна класифікація видатків передбачає виокремлення видатків на загальнодержавні функції, економічну діяльність та соціальну сферу.

10. Офіційні трансферти можуть бути складовою частиною як дохідної, так і видаткової частини бюджету.

3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Мета – формування системи теоретичних знань бюджетного дефіциту та причин його виникнення, набуття навичок в обчисленні абсолютних і відносних показників дефіциту, обґрунтування джерел фінансування дефіциту державного та місцевих бюджетів.

Компетентності, що формують за темою:

знання: сутності бюджетного дефіциту, причин і наслідків його виникнення, способів збалансування бюджету;

уміння: розраховувати абсолютні та відносні показники бюджетного дефіциту, визначати рівень його небезпечності;

комунікації: формування навичок у спілкуванні з потенційними кредиторами;

автономність і відповідальність: здатність визначати показники бюджетного дефіциту та джерела його фінансування.

Основні поняття

Бюджетні кошти (кошти бюджету) – це належні, відповідно до законодавства, надходження бюджету та витрати бюджету;

вільний залишок бюджетних коштів – це перевищення залишку коштів загального фонду бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду;

дефіцит бюджету – це перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів із бюджету та поверненням кредитів до бюджету);

залишок бюджетних коштів – обсяг коштів відповідного бюджету, розпорядників та отримувачів бюджетних коштів цього бюджету на кінець звітного періоду;

кредитування бюджету – це операції з надання коштів із бюджету на умовах повернення, платності та строковості, унаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів із бюджету), та операції з повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету);

оборотний залишок бюджетних коштів – це частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка утворюється для покриття тимчасових касових розривів;

профіцит бюджету – це перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів із бюджету);

тимчасово вільні кошти єдиного казначейського рахунка та валютних рахунків бюджету – це обсяг коштів, що обліковують на рахунках у Казначейській службі України, отримані як надходження бюджетів, відволікання яких не призведе до втрати платоспроможності бюджетів (спроможність своєчасно і в повному обсязі здійснювати платежі та розраховуватися за всіма зобов'язаннями) і виникнення заборгованості протягом періоду, на який передбачено розміщення таких коштів на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів і спрямування на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів та Пенсійного фонду України з подальшим їхнім поверненням до кінця поточного бюджетного періоду;

фінансування бюджету – це надходження та витрати бюджету, пов'язані зі зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів; кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету); зміна залишків бюджетних коштів, які використовують для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету.

Завдання з вирішенням

Завдання 3.1

Використовуючи умову завд. 2.1, необхідно розрахувати абсолютне значення дефіциту (профіциту) державного бюджету.

Вирішення

Відповідно до тлумачень, наведених у ст. 2 Бюджетного кодексу України, дефіцит (профіцит) бюджету визначають як різницю між доходами та видатками (з урахуванням сальдо операцій кредитування). Перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів із бюджету та поверненням кредитів до бюджету) характеризує бюджетний дефіцит; перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів із бюджету) – бюджетний профіцит.

Обчислюємо величину бюджетного дефіциту (профіциту), відповідно до умов завдання, млрд грн:

доходи бюджету – 1 084,7 (розраховано в завд. 2.1);

видатки бюджету – 1 130,5;

надання кредитів із бюджету – 4,6;

повернення кредитів до бюджету – 3,6.

Дефіцит (профіцит):

$$1\,084,7 - 1\,130,5 + 3,6 - 4,6 = -46,8 \text{ (млрд грн).}$$

Від'ємний результат розрахунків характеризує бюджетний дефіцит. Слід розуміти, що закон (рішення) про бюджет не буде ухвалено, доки не буде визначено джерела фінансування бюджетного дефіциту чи напрями спрямування надлишку коштів за наявності бюджетного профіциту. Величина фінансування, таким чином, завжди буде відповідати величині дефіциту (профіциту) бюджету. Тож цілком логічно, що обчислена за умовою завд. 2.1 величина фінансування становила 46,8 млрд грн (розрахунки здійснено в завд. 2.3).

Завдання 3.2

На підставі наведених даних розрахуйте абсолютні та відносні показники дефіциту державного бюджету, зокрема в аспекті за фондами (табл. 3.1).

Інформація про планові показники державного бюджету, млрд грн

Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Доходи	820,6	137,2
зокрема сума надходжень від міжбюджетних трансфертів	3,9	0,0
Видатки	905,4	150,6
зокрема видатки на обслуговування державного боргу	120,6	0,0
Надання кредитів із бюджету	2,8	16,9
Повернення кредитів до бюджету	1,5	19,2
Величина ВВП	3 468,5	

Оцініть рівень небезпечності бюджетного дефіциту.

Вирішення

Насамперед, потрібно визначити величину доходів, видатків та кредитування за бюджетом загалом, млрд грн:

доходи, усього – $820,6 + 137,2 = 957,8$;

видатки, усього – $905,4 + 150,6 = 1\,056,0$;

надання кредитів, усього – $2,8 + 16,9 = 19,7$;

повернення кредитів до бюджету, усього – $1,5 + 19,2 = 20,7$.

Загальна величина дефіциту (профіциту) бюджету становить:

$957,8 - 1\,056 + 20,7 - 19,7 = -97,2$ (млрд грн) (бюджетний дефіцит),

зокрема:

дефіцит (профіцит) загального фонду бюджету:

$820,6 - 905,4 + 1,5 - 2,8 = -86,1$ (млрд грн) (бюджетний дефіцит);

дефіцит (профіцит) спеціального фонду бюджету:

$137,2 - 150,6 + 19,2 - 16,9 = -11,1$ (млрд грн) (бюджетний дефіцит).

Робимо перевірку: сума дефіцитів за загальним (86,1 млрд грн) та спеціальним (11,1 млрд грн) фондами дає загальну величину бюджетного дефіциту (97,2 млрд грн).

Важливого значення для адекватного та обґрунтованого оцінювання величини бюджетного дефіциту набуває обчислення його відносних, розрахованих у відсотках показників:

- відношення бюджетного дефіциту до величини валового внутрішнього продукту;

- відношення бюджетного дефіциту до величини доходів бюджету;
- відношення бюджетного дефіциту до величини видатків бюджету;
- визначення дефіциту, розрахованого без урахування у складі доходів бюджету надходжень у вигляді трансфертів (цей показник є доцільним для розрахунку виключно щодо окремих бюджетів – державного чи певного місцевого бюджету);

- визначення дефіциту, розрахованого без урахування у складі видатків бюджету платежів, пов'язаних з обслуговуванням державного боргу.

Відносні показники бюджетного дефіциту розраховують за бюджетом загалом. Вони становлять (у % від):

$$\text{ВВП} - 97,2 : 3\,468,5 \times 100 = 2,8;$$

$$\text{доходів бюджету} - 97,2 : 957,8 \times 100 = 10,1;$$

$$\text{видатків бюджету} - 97,2 : 1\,056,0 \times 100 = 9,2;$$

доходів бюджету (без урахування надходжень від міжбюджетних трансфертів – $97,2 : (957,8 - 3,9) \times 100 = 10,2$;

видатків (без урахування у видатках платежів, пов'язаних з обслуговуванням державного боргу – $97,2 : (1\,056 - 120,6) \times 100 = 10,4$.

Результати виконання завдання свідчать, що величина дефіциту перевищує 10 % планових доходів бюджету. Якщо не брати до уваги надходження бюджету, сформовані за рахунок вилучення коштів із місцевих бюджетів, відносна величина дефіциту є ще більшою, хоча й незначно, оскільки частка трансфертів у доходах бюджету є несуттєвою. Величина дефіциту, розрахована щодо видатків бюджету, сягає 9,2 % їхньої величини, а без урахування платежів, пов'язаних з обслуговуванням державного боргу, зростає до 10,4 %.

Для оцінювання рівня бюджетного дефіциту доцільно використовувати також вимоги Маастрихтського договору, згідно з яким для членів та потенційних учасників Європейського Союзу впроваджено правило тримання бюджетного дефіциту в межах 3 % від ВВП. І хоча на сьогодні країни ЄС запровадили нові, більш жорсткі фіскальні правила, для України зазначене обмеження є цілком актуальним: відповідно до змін до Бюджетного кодексу України, які набули чинності 11 січня 2019 року, показник дефіциту державного бюджету, установлюваний Бюджетною декларацією, на кожний рік середньострокового періоду не може перевищувати 3 % прогнозного номінального обсягу ВВП України на відповідний рік. Дефіцит

державного бюджету, розрахований за умовами завдання, становить 2,8 %, що свідчить про дотримання вимог чинного законодавства.

Завдання 3.3

Плановий обсяг доходів Державного бюджету України становить 915 млрд грн, видатків – 1 035 млрд грн, операції кредитування не передбачено.

Як зміниться відносна величина бюджетного дефіциту, розрахована за видатками, якщо, за інформацією Державної казначейської служби України, план за доходами виконано на 102 %, а за видатками – на 97 % ?

Вирішення

Абсолютна величина бюджетного дефіциту (плановий показник) –
 $915 - 1\,035 = -120$ (млрд грн);

дефіцит бюджету, % до видатків – $120 : 1\,035 \times 100 = 11,6$;

фактичні доходи бюджету – $915 \times 102 : 100 = 933,3$ (млрд грн);

фактичні видатки бюджету – $1\,035 \times 97 : 100 = 1\,003,95$ (млрд грн);

абсолютна величина бюджетного дефіциту (фактичний показник) –
 $933,3 - 1\,003,95 = -70,65$ (млрд грн);

дефіцит бюджету (фактичний показник), % до видатків –

$70,65 : 1\,003,95 \times 100 = 7,0$;

Отже, відносний показник бюджетного дефіциту, розрахованого за видатками, за фактичними результатами виконання бюджету зменшиться з 11,6 до 7,0 %.

Завдання 3.4

Обсяг планових видатків загального фонду місцевого бюджету становить 850,4 млн грн, залишок бюджетних коштів загального фонду – 12,3 млн грн.

Визначте величину вільного залишку бюджетних коштів, якщо величину оборотного залишку бюджетних коштів встановлено в обсязі 55 % від граничного обсягу, передбаченого бюджетним законодавством.

Вирішення

Відповідно до ст. 14 Бюджетного кодексу України, вільний залишок бюджетних коштів – це перевищення залишку коштів загального фонду

бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду. Своєю чергою, оборотний залишок бюджетних коштів – це частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка утворюється для покриття тимчасових касових розривів. Оборотний залишок бюджетних коштів встановлено в розмірі не більше ніж 2 % планових видатків загального фонду бюджету.

Для виконання завдання потрібно, насамперед, визначити величину оборотного залишку. Він буде становити:

$$850,4 \times 2 \% \times 55 \% = 9,3544 \text{ (млн грн).}$$

Вільний залишок бюджетних коштів буде становити:

$$12,3 - 9,3544 = 2,9456 \text{ (млн грн).}$$

Слід зазначити, що вільний залишок бюджетних коштів, розрахований за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період, відповідно до ст. 72 Бюджетного кодексу України, може бути джерелом фінансування дефіциту загального фонду місцевого бюджету.

Завдання 3.5

На підставі наведених у табл. 3.2 даних визначте абсолютні показники дефіциту (профіциту) міського (міст обласного значення) бюджету, ухваленого 24 грудня попереднього року, та можливі джерела його фінансування.

Таблиця 3.2

Інформація про планові показники міського бюджету, млн грн

Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Доходи	10 634,2	416,7
Видатки	8 731,6	2 226,7
Надання кредитів	0,0	149,4
Повернення кредитів	0,2	0,0

Вирішення

Формулу обчислення бюджетного дефіциту (профіциту) зазначено під час виконання завд. 3.1. Визначення показників дефіциту (профіциту) міського бюджету наведено в табл. 3.3.

Показники дефіциту (профіциту) міського бюджету, грн

Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд	Разом
Доходи	10 634,2	416,7	= 11 050,9
Видатки	8 731,6	2 226,7	= 10 958,3
Надання кредитів	0,0	149,4	= 149,4
Повернення кредитів	0,2	0,0	= 0,2
Дефіцит (-)/ профіцит (+)	= 1 902,8	= -1 959,4	= -56,6

Дані розрахунків демонструють, що загальний фонд бюджету сформовано із профіцитом у сумі 1 902,8 млн грн, спеціальний – із дефіцитом у сумі 1 959,4 млн грн.

Особливості фінансування місцевих бюджетів визначено ст. 72 Бюджетного кодексу України. Потенційними напрямками спрямування коштів сформованого із профіцитом загального фонду міського бюджету є:

- бюджет розвитку у складі спеціального фонду бюджету;
- виконання зобов'язань за непогашеними позиками.

Ураховуючи, що поданий в умові завдання міський бюджет є вперше ухваленим місцевою радою, інших напрямів спрямування надлишку коштів загального фонду немає. Принагідно слід зазначити, що місцевий бюджет може бути затверджено із профіцитом за загальним фондом за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період (шляхом унесення змін до рішення про місцевий бюджет), із метою забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів.

Наявний дефіцит за спеціальним фондом щодо бюджету розвитку міського бюджету може бути профінансовано коштом:

- надходжень, унаслідок продажу/подання цінних паперів;
- місцевих запозичень;
- надходжень коштів із сформованого із профіцитом загального фонду цього місцевого бюджету.

Зважаючи на те, що поданий в умові завдання міський бюджет є вперше ухваленим місцевою радою, інші джерела фінансування дефіциту спеціального фонду не дозволено. До того ж слід зазначити, що за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період дефіцит спеціального фонду шляхом унесення змін до рішення

про місцевий бюджет може бути профінансовано також залишками коштів спеціального фонду (за їхньої наявності), крім власних надходжень бюджетних установ.

Завдання 3.6

Селищна рада планує затвердити спеціальний фонд бюджету з дефіцитом в обсязі 200 тис. грн. Джерелами фінансування дефіциту визначено надходження від внутрішніх місцевих запозичень.

Визначте правомірність такого рішення.

Вирішення

Відповідно до ст. 14 Бюджетного кодексу України, затвердження бюджету з дефіцитом дозволено в разі наявності обґрунтованих джерел його фінансування. Потенційні джерела фінансування дефіциту спеціального фонду названо під час виконання завд 3.5. У переліку таких джерел зазначено й місцеві запозичення. Водночас, відповідно до ст. 16 та 74 Бюджетного кодексу України, право на здійснення запозичень мають виключно Верховна рада АР Крим, обласні та міські ради в межах, визначених бюджетним законодавством. Селищні ради мають балансувати бюджети з використанням інших джерел фінансування дефіциту, скорочувати заплановані видатки та/або переглядати планові доходи.

Завдання 3.7

Допоможіть відновити втрачену інформацію (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Фінансування міського бюджету за типом кредитора, млн грн

Коди	Назви показників, відповідно до класифікації фінансування бюджету	Усього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	
				усього	зокрема бюджет розвитку
1	2	3	4	5	6
200000	Внутрішнє фінансування	?	?	?	?
202000	Фінансування коштом позик банківських установ	?	?	?	?

1	2	3	4	5	6
202200	Фінансування коштом інших банків	?	?	?	?
202210	Отримано позик	?	0,0	?	380,9
202220	Погашено позик	?	0,0	?	-322,0
206000	Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовують для управління ліквідністю	?	?	?	?
206100	Повернення бюджетних коштів із депозитів, надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів	?	?	?	?
206110	Повернення бюджетних коштів із депозитів	?	300,0	?	0,0
206200	Розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів	?	?	?	?
206210	Розміщення бюджетних коштів на депозитах	?	-300,0	?	0,0
208000	Фінансування коштом зміни залишків коштів бюджетів	?	?	?	?
208100	На початок періоду	?	2,0		0,0
208200	На кінець періоду	?	2,0		0,0
208400	Кошти, що передають із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)	?	-1 902,8	?	1 902,8
300000	Зовнішнє фінансування	?	?	?	?
301000	Позики, надані міжнародними фінансовими організаціями	?	?	?	?
301100	Отримано позик	?	0,0	?	1,1
301200	Погашено позик	?	0,0	?	-3,3
X	Загальне фінансування	?	?	?	?

Вирішення

Виконання завдання потребує розуміння порядку формування кодів бюджетної класифікації фінансування. Так, загальна величина внутрішнього фінансування (код 200000) є сумою показників 202000 "Фінансування коштом позик банківських установ", 206000 "Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовують для управління ліквідністю" та 208000 "Фінансування коштом зміни залишків коштів бюджетів". Загальна величина зовнішнього фінансування (код 300000) відповідає показникові 301000 "Позики, надані міжнародними фінансовими організаціями".

Загальне фінансування є сумою показників за кодами 200000 "Внутрішнє фінансування" та 300000 "Зовнішнє фінансування".

Аналогічно величина фінансування коштом позик банківських установ (код 202000) відповідає величині фінансування за кодом 202200 "Фінансування коштом позик банківських установ". Фінансування коштом інших банків (код 202200) є сумою показників за кодами 202210 "Отримано позик" та 202220 "Погашено позик" (оскільки погашення позик відображено з від'ємним знаком) тощо.

Слід також розуміти, що сума за кожним із показників загального та спеціального фонду дає значення за цим показником бюджету загалом. Бюджет розвитку є складовою частиною спеціального фонду; подані в умові завдання показники стосуються виключно бюджету розвитку, а отже, і спеціального фонду загалом. Визначення показників у таблиці здійснено послідовно, починаючи з показників крайньої правої колонки до крайньої лівої.

Відновлені показники фінансування міського бюджету, класифікованого за типом кредитора, наведено в табл. 3.5. Для наочності самостійно обчислені показники виділено напівжирним шрифтом.

Таблиця 3.5

Фінансування міського бюджету за типом кредитора
(відновлена інформація), млн грн

Коди	Назви показників, відповідно до класифікації фінансування бюджету	Усього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	
				усього	зокрема бюджет розвитку
1	2	3	4	5	6
200000	Внутрішнє фінансування	58,9	-1 902,8	1 961,7	1 961,7
202000	Фінансування коштом позик банківських установ	58,9	0,0	58,9	58,9
202200	Фінансування коштом інших банків	58,9	0,0	58,9	58,9
202210	Отримано позик	380,9	0,0	380,9	380,9
202220	Погашено позик	-322,0	0,0	-322,0	-322,0

1	2	3	4	5	6
206000	Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовують для управління ліквідністю	0,0	0,0	0,0	0,0
206100	Повернення бюджетних коштів із депозитів, надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів	300,0	300,0	0,0	0,0
206110	Повернення бюджетних коштів із депозитів	300,0	300,0	0,0	0,0
206200	Розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів	-300,0	-300,0	0,0	0,0
206210	Розміщення бюджетних коштів на депозитах	-300,0	-300,0	0,0	0,0
208000	Фінансування коштом зміни залишків коштів бюджетів	0,0	-1 902,8	1 902,8	1 902,8
208100	На початок періоду	2,0	2,0	0,0	0,0
208200	На кінець періоду	2,0	2,0	0,0	0,0
208400	Кошти, що передають із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)	0,0	-1 902,8	1 902,8	1 902,8
300000	Зовнішнє фінансування	-2,2	0,0	-2,2	-2,2
301000	Позики, надані міжнародними фінансовими організаціями	-2,2	0,0	-2,2	-2,2
301100	Отримано позик	1,1	0,0	1,1	1,1
301200	Погашено позик	-3,3	0,0	-3,3	-3,3
X	Загальне фінансування	56,7	-1 902,8	1 959,5	1 959,5

Завдання 3.8

Використовуючи умову завд. 3.7 та приклад його виконання, необхідно побудувати таблицю фінансування міського бюджету за типом боргового зобов'язання.

Вирішення

Під час виконання завдання слід керуватися Класифікацією фінансування бюджету за типом боргового зобов'язання, затвердженою наказом Міністерства фінансів України від 14 січня 2011 року № 11. Сформовані за типом боргового зобов'язання показники фінансування бюджету наведено в табл. 3.6.

**Фінансування міського бюджету
за типом боргового зобов'язання, млн грн**

Коди	Назви показників, відповідно до класифікації фінансування бюджету	Усього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	
				усього	зокрема бюджет розвитку
400000	Фінансування за борговими операціями	56,7	0,0	56,7	56,7
401000	Запозичення	382,0	0,0	382,0	382,0
401100	Внутрішні запозичення	380,9	0,0	380,9	380,9
401101	Довгострокові зобов'язання	380,9	0,0	380,9	380,9
401200	Зовнішні запозичення	1,1	0,0	1,1	1,1
401201	Довгострокові зобов'язання	1,1	0,0	1,1	1,1
402000	Погашення	-325,3	0,0	-325,3	-325,3
402100	Внутрішні зобов'язання	-322,0	0,0	-322,0	-322,0
402101	Довгострокові зобов'язання	-322,0	0,0	-322,0	-322,0
402200	Зовнішні зобов'язання	-3,3	0,0	-3,3	-3,3
402201	Довгострокові зобов'язання	-3,3	0,0	-3,3	-3,3
600000	Фінансування за активними операціями	0,0	-1 902,8	1 902,8	1 902,8
601000	Зміни обсягів депозитів і цінних паперів, що використовують для управління ліквідністю	0,0	0,0	0,0	0,0
601100	Повернення бюджетних коштів із депозитів, надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів	300,0	300,0	0,0	0,0
601110	Повернення бюджетних коштів із депозитів	300,0	300,0	0,0	0,0
601200	Розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів	-300,0	-300,0	0,0	0,0
601210	Розміщення бюджетних коштів на депозитах	-300,0	-300,0	0,0	0,0
602000	Зміни обсягів бюджетних коштів	0,0	-1 902,8	1 902,8	1 902,8
602100	На початок періоду	2,0	2,0	0,0	0,0
602200	На кінець періоду	2,0	2,0	0,0	0,0
602400	Кошти, що передаються із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)	0,0	-1 902,8	1 902,8	1 902,8
X	Загальне фінансування	56,7	-1 902,8	1 959,5	1 959,5

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Фактичний обсяг доходів місцевого бюджету становить 3,85 млрд грн, видатків – 3,96 млрд грн, надання кредитів із бюджету – 0,45 млрд грн, повернення кредитів до бюджету – 0,64 млрд грн.

Розрахуйте абсолютні та відносні показники бюджетного дефіциту.

Завдання 2. На підставі наведених у табл. 3.7 даних розрахуйте абсолютні та відносні показники дефіциту державного бюджету, зокрема в аспекті за фондами.

Обґрунтуйте рівень небезпечності бюджетного дефіциту.

Таблиця 3.7

Інформація про планові показники державного бюджету, млрд грн

Показники	Загальний фонд	Спеціальний фонд
Податкові надходження	820,1	153,2
Надання кредитів	1,8	6,9
Неподаткові надходження	245,4	39,3
Надходження коштів з інших бюджетів	4,8	0,5
Доходи від операцій із капіталом	3,2	0,9
Видатки	1 125,4	198,7
Цільові фонди	2,6	0,0
Повернення кредитів	1,5	5,0
Величина ВВП	3 400,8	

Обчисліть величину фінансування бюджету, зокрема в аспекті за фондами.

Завдання 3. Плановий обсяг доходів Державного бюджету України становить 1 128 млрд грн, видатків – 1 247 млрд грн, операції кредитування не передбачено.

Як зміниться відносна величина бюджетного дефіциту, розрахована за доходами, якщо, за інформацією Державної казначейської служби України, план за доходами виконано на 98 %, а за видатками – на 102 % ?

Завдання 4. Обсяг планових видатків місцевого бюджету становить 1 240,5 млн грн, із них видатків спеціального фонду – 130,6 млрд грн. Залишок бюджетних коштів загального фонду – 12,3 млн грн.

Визначте величину вільного залишку бюджетних коштів, якщо величину оборотного залишку бюджетних коштів встановлено в обсязі 90 % від граничного обсягу, передбаченого бюджетним законодавством.

Завдання 5. Державний бюджет України на плановий рік затверджено з дефіцитом в обсязі 39 млрд грн. Джерелами фінансування дефіциту визначено:

- надходження від продажу цінних паперів у сумі 3,5 млрд грн;
- надходження від приватизації державного майна в сумі 9,2 млрд грн;
- кредити від міжнародних фінансових організацій у сумі 24,3 млрд грн;
- надходження від реалізації державних казначейських зобов'язань у сумі 2,0 млрд грн.

Визначте правомірність ухваленого рішення.

Завдання 6. Бюджет сільської ради затверджено із профіцитом за загальним фондом в обсязі 145,0 тис. грн та дефіцитом за спеціальним фондом в обсязі 145,0 тис. грн.

Визначте правомірність ухваленого рішення та потенційні джерела фінансування бюджету в аспекті за фондами.

Завдання 7. Допоможіть відновити втрачену інформацію (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

Фінансування міського бюджету за типом кредитора, млн грн

Коди	Назви показників, відповідно до класифікації фінансування бюджету	Усього	Загальний фонд	Спеціальний фонд	
				усього	зокрема бюджет розвитку
200000	Внутрішнє фінансування	?	?	?	?
203000	Інше внутрішнє фінансування	?	?	?	?
203500	Фінансування коштом випуску цінних паперів	?	?	?	?
203510	Отримано позик	?	0,0	?	1 000
203520	Погашено позик	?	0,0	?	0,0
208000	Фінансування коштом зміни залишків коштів бюджетів	?	?	?	?
208100	На початок періоду	?	0,0	?	0,0
208200	На кінець періоду	?	0,0	?	0,0
208400	Кошти, що передають із загального фонду бюджету до бюджету розвитку (спеціального фонду)	?	-3 999,1	?	3 999,1
300000	Зовнішнє фінансування	?	0,0	?	0,0
X	Загальне фінансування	?	?	?	?

Завдання 8. Використовуючи умову завд. 7 та результати його виконання, необхідно побудувати таблицю фінансування міського бюджету за типом боргового зобов'язання.

Тестові завдання

1. Плановий обсяг доходів місцевого бюджету становить 2,5 млрд грн, видатків – 2,9 млрд грн, витрат – 3,9 млрд грн, надання кредитів із бюджету – 0,4 млрд грн, повернення кредитів до бюджету – 0,5 млрд грн. Якою є абсолютна величину бюджетного дефіциту:

- а) 1,3 млрд грн;
- б) 0,3 млрд грн;
- в) 1,4 млрд грн;
- г) 0,4 млрд грн?

2. Витрати державного бюджету становлять 830 млрд грн, дефіцит державного бюджету – 24 млрд грн. Яка величина фінансування бюджету:

- а) 24 млрд грн;
- б) 830 млрд грн;
- в) 806 млрд грн;
- г) 854 млрд грн?

3. Видатки державного бюджету становлять 520 млрд грн, показник бюджетного дефіциту, розрахований щодо доходів, – 4 %. Яка величина видатків бюджету, якщо операцій кредитування не здійснювали:

- а) 480,0 млрд грн;
- б) 499,2 млрд грн;
- в) 500,0 млрд грн;
- г) 512,6 млрд грн?

4. Плановий обсяг видатків загального фонду міського бюджету становить 630 млн грн. У якому максимальному обсязі може бути затверджено оборотний залишок бюджетних коштів:

- а) 12,6 млн грн;
- б) 18,9 млн грн;
- в) 6,3 млн грн;
- г) 9,45 млн грн?

5. Обсяг планових видатків загального фонду місцевого бюджету становить 120 млн грн, залишок бюджетних коштів загального фонду – 7,0 млн грн. Яка величина вільного залишку бюджетних коштів, якщо величину оборотного залишку бюджетних коштів встановлено в максимально можливому обсязі, передбаченому бюджетним законодавством:

- а) 1,0 млн грн;
- б) 3,4 млн грн;
- в) 4,6 млн грн;
- г) 7,0 млн грн?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Прихильники концепції дефіцитного фінансування бюджетних видатків вважають, що дефіцит є деструктивним чинником і становить серйозну загрозу для національної економіки.

2. Скорочення обсягів ВВП у країні є вихідною причиною бюджетного дефіциту.

3. Визначений Бюджетною декларацією показник дефіциту державного бюджету на кожний рік середньострокового періоду не може перевищувати 3 % прогнозного реального обсягу ВВП України на відповідний рік.

4. Прихований дефіцит бюджету виникає в разі включення до бюджету достеменно не визначених доходів.

5. Згідно з Бюджетним кодексом України, емісійні кошти Національного банку України не можуть бути джерелом фінансування дефіциту Державного бюджету України.

6. Джерелами погашення державних позик можуть бути як додаткові доходи, завдяки зростанню ВВП і податкової бази, так і надходження від спеціально запроваджених податків чи підвищення ставок оподаткування.

7. Кредиторами держави можуть бути міжнародні організації, фінансові інститути, юридичні та фізичні особи.

8. Вільний залишок бюджетних коштів місцевого бюджету є перевищенням залишку коштів загального фонду бюджету над оборотним залишком бюджетних коштів на кінець бюджетного періоду.

9. Джерелами фінансування дефіциту загального фонду місцевого бюджету можуть бути місцеві запозичення.

10. Місцевий бюджет можна затверджувати із профіцитом за спеціальним фондом у разі придбання цінних паперів.

4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи України

Мета – формування системи теоретичних знань бюджетного устрою, особливостей бюджетного процесу на державному та місцевому рівнях, набуття практичних навичок у здійсненні бюджетних процедур.

Компетентності, що формують за темою:

знання: сутності та складових частин бюджетної системи та принципів її побудови, складових частин зведеного бюджету, особливостей застосування бюджетної класифікації, базових засад планування і виконання бюджету;

уміння: визначати показники зведених бюджетів на різних рівнях: держави, області, району, міста; використовувати бюджетну класифікацію; планувати бюджетні показники за доходами та видатками;

комунікації: формування здатності до комунікативного контакту з управліннями Державної казначейської служби України, фінансовими управліннями;

автономність і відповідальність: здатність обґрунтовано планувати доходи та видатки бюджету; відповідальність за якість планування.

Основні поняття

Бюджети місцевого самоврядування – це бюджети територіальних громад сіл, їхніх об'єднань, селищ, міст (зокрема районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад;

бюджети об'єднаних територіальних громад – це бюджети об'єднаних територіальних громад, створених, згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, а також бюджети об'єднаних територіальних громад, визнаних Кабінетом Міністрів України спроможними в порядку, установленому законом;

Бюджетна декларація – це документ середньострокового бюджетного планування, що визначає засади бюджетної політики й показники

державного бюджету на середньостроковий період і є основою для складання проекту Державного бюджету України та прогнозів місцевих бюджетів;

бюджетна програма – це сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення й реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів, відповідно до покладених на нього функцій;

бюджетна система України – це сукупність державного та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного й адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права;

бюджетне асигнування – це повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане, відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові й цільові обмеження;

бюджетне зобов'язання – це будь-яке здійснене, відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, отримання послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або в майбутньому;

бюджетне зобов'язання за державними деривативами – це бюджетне зобов'язання, згідно з яким необхідно здійснити видатки на виплати за державними деривативами, відповідно до умов їхнього розміщення протягом поточного бюджетного періоду та/або в майбутніх;

бюджетне призначення – це повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане Бюджетним кодексом України, законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові й цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування;

бюджетне фінансове зобов'язання – це зобов'язання розпорядника бюджетних коштів (отримувача бюджетних коштів) сплатити кошти за будь-яке здійснене, відповідно до бюджетного асигнування, розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, отримання послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, відповідно до законодавства;

бюджетний запит – це документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням

щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для виконання покладених на нього функцій на середньостроковий період, на підставі відповідних граничних показників видатків бюджету та надання кредитів із бюджету;

бюджетний процес – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їхнє виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства;

бюджетний устрій – це організація і принципи побудови бюджетної системи, її структура та взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи;

бюджетні установи – це органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримують коштом, відповідно, державного чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими;

головний розпорядник бюджетних коштів – це бюджетна установа в особі її керівника, яка отримує повноваження шляхом установлення бюджетних призначень;

довгострокове зобов'язання за енергосервісом – це зобов'язання за енергосервісним договором розпорядника бюджетних коштів, в оперативному управлінні або господарському віданні якого перебуває об'єкт, щодо якого здійснюють закупівлю енергосервісу, відповідно до якого необхідно здійснити платежі протягом майбутніх та/або поточного бюджетних періодів у межах суми скорочення видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв (порівняно з видатками, які було б здійснено за відсутності енергосервісу);

єдиний казначейський рахунок – це рахунок, відкритий Державній казначейській службі України в Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України, на якому консолідують кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування та кошти інших клієнтів, які, відповідно до законодавства, перебувають на казначейському обслуговуванні;

квaziфіскальні операції – це операції органів державної влади й місцевого самоврядування, Національного банку України, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, суб'єктів господарювання державного та комунального секторів економіки,

що не відображають у показниках бюджету, але можуть призвести до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету в майбутньому;

кошторис – це основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлено повноваження щодо отримання надходжень і розподілу бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення результатів, визначених, відповідно до бюджетних призначень;

місцевий фінансовий орган – це установа, що, відповідно до законодавства України, здійснює функції зі складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету;

місцеві бюджети – це бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування;

органи, що контролюють справляння надходжень бюджету, – це органи державної влади, а також органи місцевого самоврядування, уповноважені здійснювати контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів, інших надходжень бюджету;

отримувач бюджетних коштів – це суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їхнє виконання кошти бюджету;

паспорт бюджетної програми – це документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми, відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), і цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник бюджетних коштів;

програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – це метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів коштами бюджету із застосуванням оцінювання ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу;

результативні показники бюджетної програми – це кількісні та якісні показники, які визначають результат виконання бюджетної програми, характеризують хід її реалізації, ступінь досягнення цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник, досягнення мети бюджетної програми, виконання завдань бюджетної програми, висвітлюють обсяг і якість надання публічних послуг. Результативні показники розподіляють на такі групи: показники витрат, показники продукту, показники ефективності та показники якості;

розпорядник бюджетних коштів – це бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, узяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом та здійснення витрат бюджету;

розпис бюджету – це документ, у якому встановлено розподіл доходів, фінансування бюджету, повернення кредитів до бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року, відповідно до бюджетної класифікації;

умовні зобов'язання – це потенційні зобов'язання бюджету, що підтверджують лише після настання чи ненастання певних подій у майбутньому;

управління бюджетними коштами – це сукупність дій учасника бюджетного процесу, відповідно до його повноважень, пов'язаних із формуванням і використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, спрямовані на досягнення цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів;

фіскальні ризики – це чинники (включаючи умовні зобов'язання і квазіфіскальні операції), що можуть призводити до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету, відповідно спричинити збільшення дефіциту бюджету та державного (місцевого) боргу, порівняно із плановими бюджетними показниками.

Завдання з вирішенням

Завдання 4.1

Визначте обсяг дохідної та видаткової частин зведеного бюджету України на підставі поданих у табл. 4.1 вихідних даних.

Показники бюджету, млрд грн

Коди бюджетної класифікації	Показники	Державний бюджет	Місцеві бюджети
Доходи бюджету			
10000000	Податкові надходження	753,8	232,5
20000000	Неподаткові надходження	164,7	28,0
30000000	Доходи від операцій із капіталом	0,7	2,1
42000000	Офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	1,5	0,1
41000000	Офіційні трансферти від органів державного управління	7,3	298,9
50000000	Цільові фонди	0,2	0,7
Видатки бюджету за функціональною класифікацією			
0100	Загальнодержавні функції	461,9	35,9
0180	зокрема міжбюджетні трансферти	298,9	7,3
0200	Оборона	97,0	–
0300	Громадський порядок, безпека та судова влада	116,9	1,1
0400	Економічна діяльність	63,6	77,2
0500	Охорона навколишнього природного середовища	5,2	3,0
0600	Житлово-комунальне господарство	0,3	30,0
0700	Охорона здоров'я	22,6	93,2
0800	Духовний та фізичний розвиток	10,1	18,9
0900	Освіта	44,3	165,7
1000	Соціальний захист та соціальне забезпечення	163,9	145,5

Вирішення

Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що формують у країні. Для унітарної України – це державний бюджет та сукупність місцевих бюджетів. У процесі обчислення показників зведеного бюджету до уваги не беруть кошти, які переміщують між бюджетами, – міжбюджетні трансферти.

Визначаємо доходи бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів). Вони становлять суму показників за кодами бюджетної класифікації 10000000, 20000000, 30000000, 42000000, 50000000.

Доходи державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) становлять, млрд грн:

$$753,8 + 164,7 + 0,7 + 1,5 + 0,2 = 920,9.$$

Доходи місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) становлять, млрд грн:

$$232,5 + 28,0 + 2,1 + 0,1 + 0,7 = 263,4.$$

Доходи зведеного бюджету України становлять, млрд грн:

$$920,9 + 263,4 = 1\,184,3.$$

Визначаємо видатки бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів). Вони становлять суму показників за кодами функціональної класифікації видатків 0100 (без урахування видатків за кодом 0180 "Міжбюджетні трансферти"), 0200, 0300, 0400, 0500, 0600, 0700, 0800, 0900 та 1000.

Видатки державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів) становлять, млрд грн:

$$(461,9 - 298,9) + 97,0 + 116,9 + 63,6 + 5,2 + 0,3 + 22,6 + 10,1 + 44,3 + 163,9 = 686,9.$$

Видатки місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) становлять, млрд грн:

$$(35,9 - 7,3) + 1,1 + 77,2 + 3,0 + 30,0 + 93,2 + 18,9 + 165,7 + 145,5 = 563,2.$$

Видатки зведеного бюджету України становлять, млрд грн:

$$686,9 + 563,2 = 1\,250,1.$$

Завдання 4.2

На підставі даних завд. 4.1 визначте показники централізації бюджетних коштів. Зробіть висновки.

Вирішення

Рівень централізації бюджетних коштів визначають як співвідношення коштів, зосереджених у державному бюджеті, і коштів, зосереджених у зведеному бюджеті.

Показники централізації бюджетних коштів обчислюємо окремо за дохідною та видатковою частинами бюджету.

Рівень централізації доходів бюджету становить:

$$920,9 : 1\,184,3 \times 100 = 77,8 (\%).$$

Рівень централізації видатків бюджету становить:

$$686,9 : 1\,250,1 \times 100 = 54,9 (\%).$$

Дані зроблених розрахунків свідчать про високий рівень централізації доходів бюджету: більша їхня частка (понад три чверті) на першому етапі надходить до державного бюджету, до місцевих бюджетів потрапляє, відповідно, менше ніж 25 %.

Показник централізації видатків демонструє дещо іншу (порівняно з показником централізації доходів) динаміку рівня централізації коштів та свідчить про майже паритетне співвідношення між видатками, які фінансують із державного та місцевих бюджетів (54,9 % : 45,1 %). Зазначене стає можливим, завдяки трансфертам, які надходять із державного до місцевих бюджетів. Дані табл. 4.1 демонструють, що трансферти у видатках державного бюджету становлять 298,9 млрд грн, або 30,3 % загальної величини його видатків. Інакше кажучи, в Україні залишається високим рівень первинної централізації бюджетних коштів і має місце суттєвий вторинний перерозподіл коштів між державним та місцевими бюджетами.

Завдання 4.3

У штаті дошкільного навчального закладу (ДНЗ) передбачено такі посади: завідувач – 1, вихователі – 3, кухар – 1, нянька – 3. Посадові оклади (із доплатами) визначено на рівні 8 300,00 грн у завідувача, 6 480,00 грн – у вихователя, 6 320,00 грн – у кухаря, 5 652,00 грн – у няньки. Інші витрати ДНЗ:

витрати на харчування – 68,50 грн на одну дитину на день;

витрати на придбання матеріалів, обладнання довгострокового користування – 1 125 грн на одну дитину на рік;

витрати на опалення – із розрахунку 1 630 грн (у т. ч. ПДВ) за 1 Гкал за річної норми використання 62 Гкал теплоенергії;

витрати на електроенергію – із розрахунку 1,65 грн за 1 кВт за річної норми використання 7 300 кВт електричної енергії;

оплата водопостачання і водовідведення – 7 450 грн на рік.

Примітки:

середньорічна кількість дітей у дошкільному навчальному закладі – 58;

кількість днів перебування однієї дитини в дошкільному навчальному закладі – 220;

розмір батьківської плати за одну дитину за день – 34,25 грн.

Заплановані видатки дошкільного навчального закладу фінансують коштами бюджету об'єднаної територіальної громади та батьківської плати. Складіть кошторис видатків установи.

Вирішення

Відповідно до тлумачень, наданих у ст. 2 Бюджетного кодексу України, кошторис – це основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлено повноваження щодо отримання надходжень і розподілу бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій і досягнення результатів, визначених, відповідно до бюджетних призначень.

Порядок складання, розгляду, затвердження й основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 року № 228. Форму кошторису затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28 січня 2002 року № 57.

У кошторисі наведено планові показники: а) надходжень та б) видатків і надання кредитів бюджетної установи на цілий рік (без розподілу за періодами) за загальним та спеціальним фондами. Планові показники надходжень за спеціальним фондом підлягають розшифруванню за відповідними групами та підгрупами власних надходжень бюджетних установ, згідно зі ст. 13 Бюджетного кодексу України. Планові показники видатків подають із детальним розшифруванням за кодами економічної класифікації видатків (КЕКВ), а планові показники надання кредитів – за відповідними кодами класифікації кредитування бюджету. Обсяг надходжень за кошторисом обов'язково відповідає обсягові видатків та надання кредитів кошторису.

Переходимо до визначення показників, які знайдуть відображення в кошторисі. На першому етапі потрібно обчислити суми видатків за кожною з наявних в умові завдання статей:

заробітна плата (код 2111) – величину видатків визначають як суму добутоків кількості посадових ставок та посадових окладів (із доплатами):

місячний фонд оплати праці, грн:

$$1 \times 8\,300 + 3 \times 6\,480 + 1 \times 6\,320 + 3 \times 5\,652 = 51\,016;$$

річний фонд оплати праці:

$$12 \text{ міс.} \times 51\,016 = 612\,192 \text{ грн};$$

нарахування на оплату праці (код 2120) – розмір нарахувань визначають, відповідно до вимог Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Станом на 1 січня 2020 року базова ставка внеску становить 22 % від суми видатків на оплату праці. Розмір видатків за ст. 2120 буде становити:

$$612\,192 \text{ грн} \times 22 \% = 134\,682,24 \text{ грн};$$

видатки на харчування (код 2230) – величину видатків визначають як добуток кількості днів харчування дітей та вартості харчування на одну дитину на день:

$$58 \text{ дітей} \times 220 \text{ (кількість днів перебування однієї дитини у ДНЗ)} \times 68,50 = \\ = 12\,760 \text{ (днів харчування)} \times 68,50 \text{ грн} = 874\,060 \text{ грн};$$

придбання обладнання і предметів довгострокового користування (код 3110) – величину видатків визначають як добуток кількості дітей, які відвідують дошкільний навчальний заклад, і суми витрат на придбання матеріалів, обладнання з розрахунку на одну дитину:

$$58 \text{ дітей} \times 1\,125 \text{ грн} = 65\,250 \text{ грн};$$

оплата комунальних послуг – величину видатків визначають як добуток кількості спожитих послуг і вартості одиниці послуги:

оплата теплопостачання (код 2271):

$$62 \text{ Гкал} \times 1\,630 \text{ грн} = 101\,060 \text{ грн};$$

оплата електроенергії (код 2273):

$$7\,300 \text{ кВт} \times 1,65 \text{ грн} = 12\,045 \text{ грн};$$

оплата водопостачання та водовідведення (код 2272) – 7 450 грн.

Загальна величина видатків є сумою видатків за поданими раніше статтями, що становить 1 806 739,24 грн.

Надходження спеціального фонду (батьківська плата) становить:

$$58 \text{ дітей} \times 220 \text{ (кількість днів перебування однієї дитини у ДНЗ)} \times \\ \times 34,25 \text{ (розмір батьківської плати)} = \\ = 12\,760 \text{ (днів харчування)} \times 34,25 \text{ грн} = 437\,030 \text{ грн}.$$

Надходження загального фонду мають забезпечити балансування кошторису, грн:

$$1\,806\,739,24 \text{ (загальна сума видатків)} - 437\,030 \text{ (батьківська плата)} = \\ = 1\,369\,709,24.$$

Визначені в ході розрахунків показники заносимо до кошторису, решту розрахунків робимо, згідно з рекомендаціями, наданими під час виконання завд. 2.8 (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Кошторис бюджетної установи, грн

Показники	Коди	Разом
Надходження – усього	х	1 806 739,24
Надходження коштів із загального фонду бюджету		1 369 709,24
Надходження коштів зі спеціального фонду бюджету		437 030,00
Видатки та надання кредитів – усього	х	1 806 739,24
Поточні видатки	2000	1 741 489,24
Оплата праці та нарахування на заробітну плату	2100	746 874,24
Оплата праці	2110	612 192,00
Заробітна плата	2111	612 192,00
Грошове забезпечення військовослужбовців	2112	–
Нарахування на оплату праці	2120	134 682,24
Використання товарів і послуг	2200	994 615,00
Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	2210	–
Продукти харчування	2230	874 060,00
Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2270	120 555,00
Оплата тепlopостачання	2271	101 060,00
Оплата водopостачання та водовідведення	2272	7 450,00
Оплата електроенергії	2273	12 045,00
Інші поточні видатки	2800	–
Капітальні видатки	3000	65 250,00
Придбання основного капіталу	3100	65 250,00
Придбання обладнання і предметів довготермінового користування	3110	65 250,00
Капітальне будівництво (придбання)	3120	–
Капітальний ремонт	3130	–
Капітальні трансферти	3200	–
Надання внутрішніх кредитів	4110	–
Надання зовнішніх кредитів	4210	–
Нерозподілені видатки	9000	–

Завдання 4.4

Визначте обсяг дохідної частини зведеного бюджету м. Чернігова, якщо:

доходи міського бюджету (м. Чернігова) – 2 701,8 млн грн (зокрема трансферти з державного бюджету 428,7 млн грн);

доходи районного бюджету (Деснянського району м. Чернігова) – 562,7 млн грн (зокрема трансферти з міського бюджету – 561,6 млн грн);
доходи районного бюджету (Новозаводського району м. Чернігова) – 43,4 млн грн (зокрема трансферти з міського бюджету – 42,0 млн грн).

Вирішення

Відповідно до ст. 6 Бюджетного кодексу України, зведений бюджет міста з районним розподілом містить показники міського бюджету та бюджетів районів, що входять до його складу. Якщо місту або району міста адміністративно підпорядковано інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району міста містить показники бюджетів цих міст, селищ та сіл.

Адміністративно м. Чернігів розподілено на два райони: Деснянський та Новозаводський; територіально підпорядкованих місту інших міст, сіл та селищ немає. Доходи зведеного бюджету м. Чернігова становлять:

$$2\,701,8 + (562,7 - 561,6) + (43,4 - 42,0) = 2\,704,3 \text{ (млн грн).}$$

Слід зауважити, що для визначення дохідної частини зведеного бюджету міста дохідну частину відповідних бюджетів обґрунтовано зменшено на суму надходжень від внутрішніх (між містом та районами міста) трансфертів.

Завдання 4.5

Визначте обсяг дохідної частини зведеного бюджету області, зведеного бюджету району області та зведеного бюджету міста обласного значення з районним розподілом, якщо:

доходи обласного бюджету становлять 14,2 млрд грн;

доходи районного бюджету в області – 0,5 млрд грн;

доходи бюджету міста обласного значення (із районним розподілом) – 2,4 млрд грн;

сумарний обсяг доходів зведених бюджетів районів області – 6,2 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів районів міста обласного значення (із районним розподілом) – 0,2 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів міст обласного значення (без районного розподілу) – 1,9 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад області – 0,9 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів міст районного значення – 0,8 млрд грн;

сумарний обсяг доходів селищних бюджетів – 0,6 млрд грн;

сумарний обсяг доходів сільських бюджетів – 0,7 млрд грн.

Примітки:

1) кількість міст обласного значення з районним розподілом в області – одне. Територіально підпорядкованих місту інших міст, сіл та селищ немає;

2) показники доходів бюджетів подано без урахування надходжень від внутрішніх (у межах бюджетів області) трансфертів.

Вирішення

Відповідно до ст. 6 Бюджетного кодексу України, зведений бюджет міста обласного значення містить показники міського бюджету та бюджетів районів, що входять до його складу. Якщо місту або району міста адміністративно підпорядковано інші міста, селища чи села, зведений бюджет міста або району міста містить показники бюджетів цих міст, селищ та сіл.

Відповідно до умови завдання, зведений бюджет міста обласного значення з районним розподілом становить:

$$2,4 + 0,2 = 2,6 \text{ (млрд грн).}$$

Відповідно до ст. 6 Бюджетного кодексу України, зведений бюджет району містить показники районного бюджету, бюджетів міст районного значення, селищних та сільських бюджетів цього району.

Відповідно до умови завдання, зведений бюджет одного з районів області становить:

$$0,5 + 0,8 + 0,6 + 0,7 = 2,6 \text{ (млрд грн).}$$

Відповідно до ст. 6 Бюджетного кодексу України, зведений бюджет області містить показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів, бюджетів міст обласного значення та бюджетів об'єднаних територіальних громад цієї області.

Відповідно до умови завдання, зведений бюджет області становить:

$$14,2 + 6,2 + (2,6 + 1,9) + 0,9 = 25,8 \text{ (млрд грн).}$$

Завдання 4.6

30 січня 2020 року на рахунки міського бюджету України в органах Державної казначейської служби України надійшло 3,5 млн грн податку на доходи фізичних осіб, утриманого з доходів працівників підприємств за грудень 2019 року та 2,3 млн грн податку на додану вартість, нарахованого та сплаченого за січень 2020 року.

Визначте, у якому обсязі буде визнано доходи міського бюджету за роками.

Вирішення

Бюджети в Україні виконують за касовим методом щодо доходів і видатків: доходи визнають у момент надходження коштів, видатки – під час сплати коштів за тим чи тим напрямом, згідно з бюджетним розписом. Це означає, що надходження до бюджету в сумі 3,5 та 2,3 млн грн, що сумарно становить 5,8 млн грн, буде визнано доходами 2020 р.

Завдання 4.7

Виконавчий орган міської ради планує отримати позику на покриття тимчасового касового розриву, із метою подолання тимчасової неплатоспроможності. Залишок бюджетних коштів на рахунках міського бюджету та розпорядників коштів такого бюджету (крім цільових міжбюджетних трансфертів і коштів резервного фонду) на дату подання заяви про отримання позики становить 85 тис. грн. Обсяг усіх очікуваних надходжень до загального фонду міського бюджету (крім цільових міжбюджетних трансфертів) у період із дати подання заяви до дати отримання позики – 160 тис. грн. Залишок непогашених бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників коштів міського бюджету за статтями видатків 2111, 2120, 2270, зареєстрованих в органах Державної казначейської служби України на дату подання заяви, становить 430 тис. грн.

Примітки:

бюджет міської ради не є отримувачем із Державного бюджету та надавачем коштів державному бюджету в контексті фінансового вирівнювання податкоспроможності території;

міська рада не має заборгованості за позиками, отриманими у фінансових установах;

кошти міського бюджету не розміщують на депозитах;

обслуговування міського бюджету здійснюють виключно органами Державної казначейської служби України.

У якому обсязі, на яких умовах та на який термін до міського бюджету може бути залучено позику коштами єдиного казначейського рахунка?

Вирішення

Із метою забезпечення безперебійного здійснення захищених видатків загального фонду, місцеві бюджети мають право на отримання позик

коштами єдиного казначейського рахунка. Порядок покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 року № 1204.

Під тимчасовим касовим розривом розуміють недостатню спроможність місцевого бюджету на конкретну дату погасити коштами наявних та очікуваних грошових активів загального фонду (зокрема залишків бюджетних коштів), крім субвенцій, трансфертів іншим бюджетам і коштів резервного фонду, бюджетні фінансові зобов'язання за захищеними видатками.

Для отримання позики заявник (виконавчий орган міської ради) подає не пізніше ніж за два робочі дні до дня, у який необхідно її отримати, до територіального органу Державної казначейської служби України заяву про надання позики та розрахунок обсягу тимчасового касового розриву.

Розрахунок тимчасового касового розриву здійснюють за такою формулою:

$$K_r = (Z + D) - R_d - V,$$

де K_r – обсяг тимчасового касового розриву;

Z – залишок бюджетних коштів на рахунках місцевого бюджету та розпорядників коштів такого бюджету (крім цільових міжбюджетних трансфертів і коштів резервного фонду) на дату подання заяви;

D – обсяг усіх очікуваних надходжень до загального фонду місцевого бюджету (крім цільових міжбюджетних трансфертів) у період із дати подання заяви до дати отримання позики;

R_d – обсяг реверсної дотації, перерахування якої припадає на період із дати подання заяви до дати отримання позики;

V – залишок непогашених бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників коштів місцевого бюджету за захищеними видатками, зазначеними в п. 10 Порядку покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, зареєстрованих в органах Державної казначейської служби України на дату подання заяви (без урахування бюджетних фінансових зобов'язань, що фінансують коштом субвенцій, передбачених п. 6 – 9 частини першої ст. 97 Бюджетного кодексу України).

Обчислюємо величину тимчасового касового розриву міського бюджету, відповідно до умови завдання, тис. грн:

$$K_r = (85 + 160) - 0 - 430 = 185.$$

Отже, потенційна величина позики міському бюджету коштами єдиного казначейського рахунка буде становити 185 тис. грн.

Рішення про надання чи відмову в наданні позики ухвалює територіальний орган Державної казначейської служби України протягом двох робочих днів із дати отримання заяви від заявника.

За загальним правилом термін погашення позики не може перевищувати 60 днів із дня ліквідації тимчасового касового розриву. Кінцевим терміном погашення позики є 1 грудня поточного бюджетного періоду. Позику коштами єдиного казначейського рахунка надають на безоплатній основі (без нарахування відсотків за користування коштами).

Завдання 4.8

Плановий обсяг дохідної частини загального фонду міського бюджету становить 1 240 млн грн, із них трансферти цільового характеру – 250,6 млн грн. Плановий обсяг видаткової частини загального фонду міського бюджету – 1 250, 6 млн грн, зокрема в періоді, коли планують обслуговування позики, – по 98,4 млн грн щомісяця. У травні, відповідно до помісячного розпису асигнувань загального фонду міського бюджету, слід очікувати виникнення тимчасового касового розриву в сумі 38 млн грн. Очікуваний залишок готівкових коштів бюджету на момент отримання позики становить 2,2 млн грн. Міська рада ухвалює рішення щодо залучення коштів банківської установи на термін 2 місяці для вирішення цієї проблеми. Проведено попередні переговори з банком, керівництво якого готове надати позику під 28 % річних із нарахуванням відсотків на основну суму боргу з поверненням отриманої суми позики разово наприкінці двомісячного терміну та сплатою відсотків за кожний місяць користування позикою.

Визначте можливість та умови реалізації цього рішення.

Примітки:

облікова ставка НБУ на дату ухвалення рішення про отримання позики становить 13,5 %;

отриманих і непогашених міською радою позик на дату ухвалення рішення про отримання позики немає;

кошти міського бюджету не розміщено на депозитах.

Вирішення

Порядок отримання та погашення позик на покриття тимчасових касових розривів, що виникають за загальним фондом і бюджетом розвитку

місцевого бюджету, у фінансових установах урегульовано наказом Міністерства фінансів України від 09.08.2002 р. № 627 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 03.12.2010 р. № 1511).

Такі позики можуть надавати бюджету АР Крим та міським бюджетам на термін до трьох місяців у межах поточного бюджетного періоду. Ураховуючи, що міська рада ухвалює рішення про отримання позики на 2 місяці, вимогу до терміну кредитування дотримано.

Граничний обсяг позики, згідно з умовою завдання, – 35,8 млн грн (величину тимчасового касового розриву зменшено на наявний залишок готівкових коштів бюджету: 38 – 2,2).

Розмір основної суми боргу не має перевищувати 15 % дохідної частини загального фонду місцевого бюджету за вирахуванням міжбюджетних трансфертів цільового характеру. Цю умову дотримано:

$$(1\,240 - 250,6) \times 15\% = 148,41 \text{ (млн грн);}$$

$$35,8 \text{ млн грн} < 148,41 \text{ млн грн.}$$

Відсоткова ставка, запропонована банком за позикою, не перевищує граничної межі (не є в більш ніж 2,5 рази вищою за облікову ставку НБУ:

$$28\% < 2,5 \times 13,5\%.$$

Цю умову також дотримано.

Плата за користування позикою буде становити:

$$35,8 \text{ млн грн} \times 2 \text{ міс.} \times 28\% : 12 = 1,67 \text{ млн грн,}$$

із яких 0,835 млн грн (50 %) – наприкінці першого місяця користування позикою та 0,835 млн грн (інші 50 %) – наприкінці другого місяця користування позикою.

Це менше, аніж граничні 10 % видатків загального фонду місцевого бюджету, які дозволено спрямовувати на обслуговування місцевого боргу:

$$98,4 \times 10\% = 9,84 \text{ (млн грн).}$$

Отримання позики міською радою потребує обов'язкового її погодження з головним фінансовим управлінням обласної державної адміністрації. Погодження розміру позик здійснюють упродовж трьох робочих днів із часу отримання повного пакета документів від заявника.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Визначте обсяг дохідної та видаткової частин зведеного бюджету України на підставі поданих у табл. 4.3 вихідних даних.

Показники бюджету, мрд грн

Коди бюджетної класифікації	Показники	Державний бюджет	Місцеві бюджети
Доходи бюджету			
10000000	Податкові надходження	642,9	243,7
20000000	Неподаткові надходження	156,3	24,2
30000000	Доходи від операцій із капіталом	0,9	3,6
42000000	Офіційні трансферти від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	2,6	0,2
41000000	Офіційні трансферти від органів державного управління	6,4	325,6
50000000	Цільові фонди	0,3	0,8
Видатки бюджету за функціональною класифікацією			
0100	Загальнодержавні функції	473,7	42,1
0180	зокрема міжбюджетні трансферти	302,3	8,2
0200	Оборона	101,6	–
0300	Громадський порядок, безпека та судова влада	120,4	1,4
0400	Економічна діяльність	52,8	78,3
0500	Охорона навколишнього природного середовища	6,1	2,7
0600	Житлово-комунальне господарство	0,4	32,2
0700	Охорона здоров'я	25,7	96,5
0800	Духовний та фізичний розвиток	9,6	20,7
0900	Освіта	48,5	168,4
1000	Соціальний захист та соціальне забезпечення	175,4	152,3

Завдання 2. На підставі даних завд. 1 визначте показники централізації бюджетних коштів. Зробіть висновки.

Завдання 3. У штаті дошкільного навчального закладу передбачено такі посади: завідувач – 1, вихователі – 4, кухар – 1, нянька – 4. Посадові оклади (із доплатами) визначено на рівні 7 960,00 грн у завідувача, 6 520,00 грн – у вихователя, 6 110,00 грн – у кухаря, 5 830,00 грн – у няньки. Інші витрати дошкільного навчального закладу:

витрати на харчування – 48,30 грн на одну дитину на день;

витрати на придбання матеріалів, обладнання довгострокового користування – 986 грн на одну дитину на рік;

витрати на опалення – із розрахунку 1 710 грн (у т. ч. ПДВ) за 1 Гкал за річної норми використання 68 Гкал теплоенергії;

витрати на електроенергію – із розрахунку 1,89 грн за 1 кВт за річної норми використання 8 420 кВт електричної енергії;

оплата водопостачання і водовідведення – 6 340 грн на рік.

Примітки:

середньорічна кількість дітей у дошкільному навчальному закладі – 83;

кількість днів перебування однієї дитини в дошкільному навчальному закладі – 226;

розмір батьківської плати за одну дитину за день – 24,15 грн.

Заплановані видатки дошкільного навчального закладу фінансують коштами міського бюджету та батьківської плати.

Складіть кошторис видатків установи.

Завдання 4. На підставі офіційних джерел інформації визначте обсяг дохідної частини зведеного бюджету будь-якого міста обласного значення (на вибір). Наведіть показники, із яких складається дохідна частина зведеного бюджету вибраного міста.

Завдання 5. Визначте обсяг дохідної частини зведеного бюджету області, зведеного бюджету району області та зведеного бюджету міста обласного значення з районним розподілом, якщо:

доходи обласного бюджету становлять 16,3 млрд грн;

доходи бюджету міста обласного значення (із районним розподілом) – 2,9 млрд грн;

сумарний обсяг доходів зведених бюджетів районів області – 7,5 млрд грн;

доходи районного бюджету в області – 0,7 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад області – 1,2 млрд грн;

сумарний обсяг доходів селищних бюджетів – 0,8 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів районів міста обласного значення (із районним розподілом) – 0,3 млрд грн;

сумарний обсяг доходів сільських бюджетів – 1,3 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів міст обласного значення (без районного розподілу) – 3,1 млрд грн;

сумарний обсяг доходів бюджетів міст районного значення – 1,1 млрд грн.

Примітки:

1) кількість міст обласного значення з районним розподілом в області – одне. Територіально підпорядкованих місту інших міст, сіл та селищ немає;

2) показники доходів бюджетів подано без урахування надходжень від внутрішніх (у межах бюджетів області) трансфертів.

Завдання 6. 8 серпня 2019 року на рахунки селищного бюджету в органах Державної казначейської служби України надійшло 180 тис. грн єдиного податку, нарахованого платниками спрощеної системи оподаткування за I квартал 2019 р., та 62,3 тис. грн недоїмки від плати за землю, нарахованої за квітень – вересень 2018 року.

Визначте, у якому обсязі буде визнано доходи селищного бюджету за роками й місяцями.

Завдання 7. На підставі Бюджетного кодексу України з використанням наведеної форми (табл. 4.4) опишіть зміст кожної зі стадій бюджетного процесу на місцевому рівні.

Таблиця 4.4

Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні

Складові частини стадії	Стаття і пункт кодексу	Виконавці	Контрольні терміни
...			
...			

Завдання 8. Розгляньте наведені далі ситуації та визначте законні способи їхнього врегулювання:

а) Закон України про Державний бюджет України станом на 1 січня не було затверджено. Визначте особливості формування надходжень бюджету та здійснення витрат у такій ситуації;

б) фактичний обсяг доходів місцевого бюджету протягом I кварталу бюджетного року становив 80 % від плану. Визначте можливі дії місцевого фінансового органу, із метою врегулювання ситуації.

Завдання 9. Виконавчий орган міської ради планує отримати позику на покриття тимчасового касового розриву, із метою подолання тимчасової неплатоспроможності. Залишок бюджетних коштів на рахунках міського бюджету та розпорядників коштів такого бюджету (крім цільових міжбюджетних трансфертів і коштів резервного фонду) на дату подання заяви про отримання позики становить 116 тис. грн. Обсяг усіх очікуваних надходжень до загального фонду міського бюджету (крім цільових міжбюджетних

трансфертів) у період із дати подання заяви до дати отримання позики – 79 тис. грн. Залишок непогашених бюджетних фінансових зобов'язань розпорядників коштів міського бюджету за статтями видатків 2111, 2120, 2230, зареєстрованих в органах Державної казначейської служби України на дату подання заяви, становить 362 тис. грн.

Примітки:

бюджет міської ради не є отримувачем із державного бюджету та надавачем коштів державному бюджету в контексті фінансового вирівнювання податкоспроможності території;

міська рада не має заборгованості за позиками, отриманими у фінансових установах;

кошти міського бюджету не розміщують на депозитах;

обслуговування міського бюджету здійснюють виключно органами Державної казначейської служби України.

У якому обсязі, на яких умовах та на який термін до міського бюджету може бути залучено позику коштами єдиного казначейського рахунка?

Завдання 10. Плановий обсяг дохідної частини загального фонду міського бюджету становить 960 млн грн, із них трансферти цільового характеру – 480,5 млн грн. Плановий обсяг видаткової частини загального фонду міського бюджету 978,3 млн грн, зокрема в періоді, коли планують обслуговування позики, – по 82,6 млн грн щомісяця. У червні, відповідно до помісячного розпису асигнувань загального фонду міського бюджету, слід очікувати виникнення тимчасового касового розриву в сумі 29 млн грн. Очікуваний залишок готівкових коштів бюджету на момент отримання позики становить 1,6 млн грн. Міська рада ухвалює рішення щодо залучення коштів банківської установи на термін 3 місяці для вирішення цієї проблеми. Проведено попередні переговори з банком, керівництво якого готове надати позику під 24 % річних із нарахуванням відсотків на основну суму боргу з поверненням отриманої суми позики однаковими частинами наприкінці кожного місяця та сплатою відсотків за кожний місяць користування позикою.

Визначте можливість та умови реалізації цього рішення.

Примітки:

облікова ставка НБУ на дату ухвалення рішення про отримання позики становить 13,5 %;

отриманих і непогашених міською радою позик на дату ухвалення рішення про отримання позики немає;

кошти міського бюджету не розміщено на депозитах.

Тестові завдання

1. Видатки бюджетної установи за ст. 2111 становлять 4 300,0 тис. грн. Який плановий обсяг видатків за ст. 2120:

- а) 215,0 тис. грн;
- б) 946,0 тис. грн;
- в) 1 612,5 тис. грн;
- г) власний варіант?

2. Доходи Державного бюджету України становлять 820 млрд грн, зокрема трансферти з місцевих бюджетів – 10 млрд грн, а доходи місцевих бюджетів – 340 млрд грн, зокрема трансферти з державного бюджету – 90 млрд грн. Який обсяг зведеного бюджету України:

- а) 1 060 млрд грн;
- б) 1 160 млрд грн;
- в) 1 150 млрд грн;
- г) 1 070 млрд грн?

3. ТОВ "Прометей" за підсумками листопада 2019 року утримало з доходів працівників 30 тис. грн податку на доходи фізичних осіб: 18 тис. грн податку було перераховано на рахунки Державної казначейської служби України у грудні 2019 року, а 12 тис. грн – у січні 2020 року. У якому обсязі буде визнано доходи бюджету за 2019 р.:

- а) 6 тис. грн;
- б) 12 тис. грн;
- в) 18 тис. грн;
- г) 30 тис. грн?

4. Доходи міста обласного значення становлять 3,1 млрд грн (зокрема трансферти з державного бюджету 0,5 млрд грн), доходи двох районів міста – 0,7 млрд грн (зокрема трансферти з міського бюджету 0,4 млрд грн) та 1,1 млрд грн (зокрема трансферти з міського бюджету 0,5 млрд грн). Доходи селища, територіально підпорядкового місту – 0,2 млрд грн (зокрема трансферти з міського бюджету 0,17 млрд грн). Який обсяг зведеного бюджету міста обласного значення:

- а) 3,53 млрд грн;
- б) 4,03 млрд грн;

- в) 4,90 млрд грн;
- г) 5,10 млрд грн?

5. 17 травня 2019 року на рахунки Державного бюджету України в органах Державної казначейської служби України надійшло 10 млн грн податку на додану вартість, нарахованого за квітень 2019 року, та 3,5 млн грн податку на прибуток підприємств за 2018 р. У якому обсязі буде визнано доходи Державного бюджету України за 2019 р.:

- а) 3,5 млн грн;
- б) 6,5 млн грн;
- в) 10,0 млн грн;
- г) 13,5 млн грн?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Структуру бюджетів і їхню кількість визначено державним устроєм та адміністративно-територіальним розподілом країни.

2. Зведений бюджет району містить показники районного бюджету, бюджетів міст районного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад, селищних та сільських бюджетів цього району.

3. Якщо до початку нового бюджетного періоду закон про Державний бюджет України не набрав чинності, витрати державного бюджету здійснювати заборонено.

4. На сьогодні в Україні застосовують банківську систему виконання бюджетів.

5. Верховна Рада України розглядає питання щодо Бюджетної декларації не пізніше ніж 15 липня року, що передуює плановому.

6. Держава коштами державного бюджету відповідає за бюджетні зобов'язання органів місцевого самоврядування.

7. Бюджетні кошти можуть використовувати тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями.

8. Бюджетний рік у країнах світу завжди збігається з календарним роком.

9. Місцеві бюджети затверджують рішенням Верховної Ради АР Крим, відповідної місцевої ради до 1 грудня (включно) року, що передуює плановому.

10. Бюджетне зобов'язання – це повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане, відповідно до бюджетного призначення, на здійснення платежів.

5. Міжбюджетні відносини та система бюджетного вирівнювання

Мета – формування системи теоретичних знань міжбюджетних відносин і міжбюджетних трансфертів, набуття практичних навичок в обчисленні сум дотацій та субвенцій.

Компетентності, що формують за темою:

знання: сутності міжбюджетних відносин і системи бюджетного вирівнювання, підходів до організації міжбюджетних відносин, методів та способів збалансування місцевих бюджетів, фінансових нормативів бюджетної забезпеченості;

уміння: розраховувати показники відносної податкоспроможності адміністративно-територіальних одиниць; визначати обсяги міжбюджетних трансфертів, пропорції та порядок їхнього розподілу;

комунікації: володіння технологіями спілкування з фахівцями фінансових управлінь;

автономність і відповідальність: здатність планувати суми міжбюджетних трансфертів; відповідальність за обґрунтованість розрахунку міжбюджетних трансфертів.

Основні поняття

Базова дотація – це дотація, яку надають місцевому бюджету з Державного бюджету України в контексті горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів;

індекс податкоспроможності обласного бюджету (зведеного бюджету міста обласного значення, бюджету об'єднаної територіальної громади, районного бюджету) – це коефіцієнт, що визначає рівень податкоспроможності такого бюджету, порівняно з аналогічним середнім показником по всіх обласних бюджетах України (усіх зведених бюджетах міст обласного значення, районів і бюджетах об'єднаних територіальних громад України) у розрахунку на одну людину;

міжбюджетні відносини – це відносини між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України. Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень;

міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно й безповоротно передають з одного бюджету до іншого;

субвенції – це міжбюджетні трансферти для використання з певною метою в порядку, визначеному органом, який ухвалив рішення про надання субвенції;

реверсна дотація – це кошти, які вилучають із місцевого бюджету до Державного бюджету України в контексті горизонтального вирівнювання податкоспроможності бюджетів;

фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – це гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються, відповідно, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовують для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів;

фіскальний дисбаланс – це невідповідність між обсягами фінансових ресурсів того чи того рівня влади й обсягами завдань та обов'язків, які на нього покладають.

Завдання з вирішенням

Завдання 5.1

Кількість самотніх непрацездатних громадян з інвалідністю, які потребують окремих видів соціальної допомоги, становить, за даними міської ради, 1 968 осіб. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості в розрахунку на одного самотнього непрацездатного громадянина, який потребує окремих видів допомоги, становить 4 078,245 67 грн. Кількість осіб, яким призначено компенсацію за догляд за самотніми непрацездатними громадянами, – 19. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – 3 725,90 грн. Коефіцієнт бюджетної забезпеченості на 2019 р. щодо видатків на виплату

компенсацій фізичним особам за догляд за самотніми непрацездатними громадянами становить 0,981 35.

Визначте загальну планову суму видатків міської ради на соціальний захист за названими напрямками.

Вирішення

Для визначення видатків міської ради на соціальний захист населення необхідно зробити розрахунки окремо щодо фінансування: а) видатків на утримання територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та б) видатків на виплату компенсацій фізичним особам за догляд за самотніми непрацездатними громадянами. Обсяг видатків за кожною позицією обчислюють як добуток кількості осіб, які потребують допомоги (осіб, які здійснюють догляд за непрацездатним громадянами) і фінансового нормативу бюджетної забезпеченості з урахуванням коефіцієнта бюджетної забезпеченості.

Плановий обсяг видатків на утримання територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) становить:

$$1\ 968 \times 4\ 078,245\ 67 = 8\ 025\ 987,48 \text{ (грн).}$$

Плановий обсяг видатків на виплату компенсацій фізичним особам за догляд за самотніми непрацездатними громадянами становить:

$$19 \times 3\ 725,90 \times 0,981\ 35 = 69\ 471,83 \text{ (грн).}$$

Загальна сума планових видатків міської ради на соціальний захист населення за двома напрямками становить:

$$8\ 025\ 987,48 + 69\ 471,83 = 8\ 095\ 459,31 \text{ (грн).}$$

Завдання 5.2

Визначте індекс податкоспроможності районного бюджету за такими даними:

надходження податку на доходи фізичних осіб до районного бюджету становлять 142 390 тис. грн;

надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів і бюджетів об'єднаних територіальних громад, – 95 512,1 млн грн;

кількість населення району (з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб) – 78,926 тис. осіб;

кількість наявного населення адміністративно-територіальних одиниць на 1 січня (без урахування жителів м. Київ і населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх

повноважень, з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб) – 36,8 млн осіб.

Вирішення

Відповідно до ст. 99 Бюджетного кодексу України, індекс податко-спроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності зведеного бюджету міста обласного значення, бюджету об'єднаної територіальної громади, районного бюджету, порівняно з аналогічним середнім показником по всіх зведених бюджетах міст обласного значення, районів і бюджетах об'єднаних територіальних громад в Україні, у розрахунку на одну людину.

Визначаємо індекс податкоспроможності районного бюджету відповідно до умови завдання:

$$(142\,390 \text{ тис. грн} : 78,926 \text{ тис. осіб}) : (95\,512,1 \text{ млн грн} : 36,8 \text{ млн осіб}) = \\ = 1\,804,09 \text{ грн} : 2\,595,44 \text{ грн} = 0,695.$$

Таким чином, бюджет району отримує 1 804,09 грн податку на доходи фізичних осіб у розрахунку на душу населення. У середньому у країні бюджети міст обласного значення, районні бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад отримують 2 595,4 грн цього податку на душу населення. Інакше кажучи, у вибраному районі збирають 69,5 % від середнього по країні рівня.

Завдання 5.3

На підставі даних завд. 5.2 визначте суму базової (реверсної) дотації для районного бюджету.

Вирішення

Важливими в системі міжбюджетних трансфертів є трансферти, що здійснюються у порядку вирівнювання податкоспроможності адміністративно-територіальних одиниць: *базова та реверсна дотації*.

Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності бюджетів здійснюють:

1) щодо обласних бюджетів – окремо за:

а) надходженнями податку на прибуток підприємств;

б) надходженнями податку на доходи фізичних осіб;

2) щодо бюджетів міст обласного значення, бюджетів районів, бюджетів об'єднаних територіальних громад – виключно за надходженнями податку на доходи фізичних осіб.

Інші доходи місцевих бюджетів не беруть участі у вирівнюванні податкоспроможності територій та, безумовно, залишаються в розпорядженні органів відповідної влади. Вирівнювання податкоспроможності бюджету м. Києва не передбачено.

В основу визначення величини базової (реверсної) дотації закладено значення індексу податкоспроможності. Умови здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій наведено в табл. 5.1.

Таблиця 5.1

Умови здійснення горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій

Значення індексів податкоспроможності	Міжбюджетний трансферт	Величина міжбюджетного трансферту
Менше ніж 0,9	Базова дотація	80 % від суми, необхідної для досягнення індексом податкоспроможності значення 0,9
0,9 – 1,1	вирівнювання не здійснюють	
Понад 1,1	Реверсна дотація (вилучення коштів до державного бюджету)	50 % від суми, що перевищує значення індексу податкоспроможності 1,1

Ураховуючи, що індекс податкоспроможності досліджуваного в завданні районного бюджету є меншим за 0,9, бюджет району має право на отримання базової дотації. Її розрахунок виконують у такій послідовності:

1) визначають обсяг надходжень, що забезпечує значення індексу податкоспроможності на рівні 0,9:

$$2\,595,44 \times 0,9 = 2\,335,90 \text{ (грн);}$$

2) різниця між обсягом надходжень, що забезпечує значення індексу податкоспроможності на рівні 0,9, і фактичною величиною надходжень податку в районі становить:

$$2\,335,90 - 1\,804,09 = 531,81 \text{ (грн);}$$

3) величина базової дотації з розрахунку на душу населення буде становити:

$$531,81 \times 80 \% = 425,45 \text{ (грн);}$$

4) величина базової дотації з урахуванням кількості населення району буде становити:

$$425,45 \times 78,926 \text{ тис. осіб} = 33\,579,1 \text{ (тис. грн).}$$

Завдання 5.4

На підставі наведених даних (табл. 5.2 і 5.3) визначте, яким чином буде здійснено горизонтальне вирівнювання податкоспроможності обласного бюджету.

Таблиця 5.2

Зведені дані по Україні

Показники*	Значення показників
Кількість наявного населення, млн осіб	35,7
Кількість облікованих внутрішньо переміщених осіб, млн осіб	1,3
Надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад, млн грн	76 207,6
Надходження податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, що зараховують до обласних бюджетів, млн грн	3 200,3
Надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до обласних бюджетів, млн грн	?

* Без урахування показників по бюджету м. Києва та населених пунктів Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

Показники для обласного бюджету наведено в табл. 5.3.

Таблиця 5.3

Вихідні дані по обласному бюджету

Показники	Значення показників
Кількість наявного населення, тис. осіб	2 386,5
Кількість облікованих внутрішньо переміщених осіб	–
Надходження податку на доходи фізичних осіб до обласного бюджету, млн грн	900,5
Надходження податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, що зараховують до обласного бюджету, млн грн	262,4

Вирішення

На першому етапі необхідно визначити надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до обласних бюджетів. Відповідно до ст. 64 та 66 Бюджетного кодексу України, до доходів бюджетів міст обласного значення та обласних бюджетів зараховують, відповідно, 60 та 15 % податку, зібраного на території міст. Звідси надходження ПДФО, що зараховують до обласних бюджетів, становлять:

$$76\,207,6 : 60\% \times 15\% = 19\,051,9 \text{ (млн грн.)}$$

Подальше виконання завдання здійснюють за алгоритмом, описаним під час виконання завд. 5.3.

Індекс податкоспроможності обласного бюджету за ПДФО становить:
(900,5 млн грн : 2 386,5 тис. осіб) : (19 051,9 млн грн : 37 000 тис. осіб) =
= 377,33 : 514,92 = 0,73.

Оскільки індекс податкоспроможності області є меншим за 0,9, бюджет області має право на отримання базової дотації за податком на доходи фізичних осіб. Її розмір становить:

$$80\% \times (514,92 \times 90\% - 377,33) \times 2\,386,5 \text{ тис. осіб} = 164,4 \text{ млн грн.}$$

Індекс податкоспроможності обласного бюджету за податком на прибуток становить:

$$(262,4 \text{ млн грн} : 2\,386,5 \text{ тис. осіб}) : (3\,200,3 \text{ млн грн} : 37\,000 \text{ тис. осіб}) = \\ = 109,95 : 86,49 = 1,27.$$

Оскільки індекс податкоспроможності області є більшим за 1,1, із бюджету області має бути здійснено вилучення коштів (реверсна дотація щодо податку на прибуток). Обчислюємо її розмір:

1) насамперед, визначають обсяг надходжень обласних бюджетів за податком на душу населення, що забезпечує значення індексу податкоспроможності на рівні 1,1:

$$86,49 \times 1,1 = 95,14 \text{ (грн);}$$

2) різниця між обсягом надходжень, що забезпечує значення індексу податкоспроможності на рівні 1,1, і фактичною величиною надходжень податку в області становить:

$$95,14 - 109,95 = -14,81 \text{ (грн);}$$

3) величина реверсної дотації з розрахунку на душу населення буде становити:

$$-14,81 \times 50\% = -7,405 \text{ (грн);}$$

4) величина реверсної дотації з урахуванням кількості населення області буде становити:

$$-7,405 \times 2\,386,5 \text{ тис. осіб} = -17,7 \text{ (млн грн).}$$

Ураховуючи, що базова дотація, належна обласному бюджету, становить 164,4 млн грн, а реверсна (належна до вилучення сума) 17,7 млн грн, обласному бюджетові за сальдовим методом буде призначено базову дотацію в сумі:

$$164,4 - 17,7 = 146,7 \text{ (млн грн).}$$

Завдання 5.5

Порівняйте відносну вартість витрат на надання медичних послуг за двома населеними пунктами, що відрізняються один від одного складом та структурою населення за статеві-віковими групами (табл. 5.4).

Таблиця 5.4

Склад жителів населених пунктів за статеві-віковими групами, осіб

Населені пункти	Вікові групи, рр.	Особі чоловічої статі	Особі жіночої статі
Населений пункт 1	5 – 9	253	268
	20 – 24	66	47
	25 – 29	58	64
	30 – 34	96	130
	55 – 59	38	42
Населений пункт 2	50 – 54	270	383
	60 – 64	435	395
	Понад 70	87	120

Вирішення

Коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг, залежно від статевої та вікової структури населення адміністративно-територіальної одиниці, що беруть до уваги під час розрахунку обсягу медичної субвенції, визначають, згідно з офіційними рекомендаціями ВООЗ, на основі еквівалентних одиниць надання медичної допомоги одній особі, залежно від віку та статі (табл. 5.5).

Еквівалентні одиниці надання медичної допомоги

Вікові групи, рр.	Еквіваленти надання медичної допомоги	
	особам чоловічої статі	особам жіночої статі
0 – 1	10,0	5,0
2 – 4	7,0	3,5
5 – 9	3,7	3,0
10 – 14	3,0	2,5
15 – 19	2,2	3,0
20 – 24	2,6	3,5
25 – 29	2,0	4,0
30 – 34	2,0	4,0
35 – 39	2,5	4,5
40 – 44	3,5	5,0
45 – 49	4,5	5,5
50 – 54	5,0	6,5
55 – 59	6,5	7,0
60 – 64	7,5	8,5
65 – 69	8,0	9,5
70 і старші	10,5	11,0

Для виконання завдання слід визначити середньозважені за кожним населеним пунктом показники еквівалентних одиниць надання медичної допомоги населенню. Для цього попередньо потрібно визначити кількість населення за кожним населеним пунктом. Вона становить, відповідно, 1 062 та 1 090 осіб.

Еквівалентні одиниці надання медичної допомоги населенню за населеним пунктом 1:

$$[(253 \times 3,7 + 268 \times 3,0) + (66 \times 2,6 + 47 \times 3,5) + (58 \times 2,0 + 64 \times 4,0) + (96 \times 2,0 + 130 \times 4,0) + (38 \times 6,5 + 42 \times 7,0)] : 1\ 062 = 3,485.$$

Еквівалентні одиниці надання медичної допомоги населенню за населеним пунктом 2:

$$[(270 \times 5,0 + 383 \times 6,5) + (435 \times 7,5 + 395 \times 8,5) + (87 \times 10,5 + 120 \times 11,0)] : 1\ 690 = 7,511.$$

Отже, відносна вартість витрат на надання медичних послуг через очевидну різницю у статеві-віковій структурі населення за двома адміністративно-територіальними одиницями є вищою за населеним пунктом 2, що буде потребувати за інших однакових умов більших обсягів фінансування охорони здоров'я в цій адміністративно-територіальній одиниці.

Завдання 5.6

Обсяг затверджених субвенцій із Державного бюджету України до місцевих бюджетів становить: медична субвенція – 14,6 млрд грн; освітня субвенція – 77,5 млрд грн.

Визначте, у якому граничному обсязі у складі зазначених субвенцій (за кожною субвенцією окремо) затверджено резерв коштів для фінансування непередбачених видатків.

Вирішення

Відповідно до ст. 103² та 103⁴ Бюджетного кодексу України, у складі освітньої та медичної субвенцій передбачають резерв коштів, обсяг якого не може перевищувати 1 % загального обсягу субвенції. Таким чином, гранична величина резерву за освітньою субвенцією становить:

$$77,5 \text{ млрд грн} \times 1 \% = 0,775 \text{ млрд грн};$$

Гранична величина резерву за медичною субвенцією становить:

$$14,6 \text{ млрд грн} \times 1 \% = 0,146 \text{ млрд грн}.$$

Завдання 5.7

На підставі наведених даних розрахуйте фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня:

розрахункова наповнюваність класів учнями групи I для бюджетів міст обласного значення – обласних центрів та м. Києва – 27 учнів;

навчальний план (середня кількість академічних годин на тиждень, передбачена типовими навчальними планами) для учнів групи I, які здобувають освіту I ступеня (1 – 4 класи), – 26 год;

середній (розрахунковий) розмір заробітної плати вчителя закладу загальної середньої освіти з нарахуваннями на плановий бюджетний період – 122 976 грн.

Вирішення

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня – показник, що використовують для визначення обсягу освітньої субвенції

для місцевого бюджету, розраховують за формулою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року № 1088 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 6 лютого 2019 року № 65):

$$H = 1 : РНК \times НП_{1-4} \times 1 : 18 \times ЗП,$$

де РНК – розрахункова наповнюваність класів учнями групи І для бюджетів міст обласного значення – обласних центрів та м. Києва;

НП₁₋₄ – навчальний план для учнів групи І, які здобувають освіту І ступеня (1 – 4 класи);

18 – нормативне тижневе педагогічне навантаження вчителя;

ЗП – середній (розрахунковий) розмір заробітної плати вчителя закладу загальної середньої освіти з нарахуваннями на плановий бюджетний період.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня за умовою завдання становить:

$$H = 1 : 27 \times 26 \times 1 : 18 \times 122\,976 = 6\,578,96 \text{ (грн.)}$$

Завдання 5.8

Плановий обсяг субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах становить 22 172, 9 млн грн.

Визначте, на яку суму субвенції можуть претендувати бюджети м. Києва, Харківської та Вінницької областей, якщо:

загальна протяжність автомобільних доріг загального користування місцевого значення в Україні на 1 січня року, що передує плановому, становить 118 900,6 км, зокрема в Харківській області – 7 328, 9 км; у Хмельницькій області – 5 087,8 км.

Вирішення

Відповідно до ст. 103¹ Бюджетного кодексу України, субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних доріг загального

користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах розподіляють таким чином:

90 % загального обсягу субвенції розподіляють між відповідними місцевими бюджетами (крім бюджету м. Києва), залежно від протяжності автомобільних доріг загального користування місцевого значення у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, станом на 1 січня року, що передує плановому;

10 % загального обсягу субвенції надають бюджету м. Києва на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту й утримання вулиць і доріг комунальної власності в м. Києві.

Виходячи з умови завдання, бюджет м. Києва отримає (плановий показник) субвенцію в сумі:

$$22\,172,9 \times 10\% = 2\,217,29 \text{ (млн грн).}$$

Решту суми буде розподілено між бюджетами областей:

$$22\,172,9 - 2\,217,9 = 19\,955 \text{ (млн грн).}$$

Харківська область, зокрема, отримає (плановий показник):

$$19\,955 : 118\,900,6 \times 7\,328,9 = 1\,230,0 \text{ (млн грн).}$$

Хмельницька область отримає (плановий показник):

$$19\,955 : 118\,900,6 \times 5\,087,8 = 853,9 \text{ (млн грн).}$$

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Кількість самотніх непрацездатних громадян з інвалідністю, які потребують окремих видів соціальної допомоги, становить, за даними міської ради, 1 156 осіб. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості в розрахунку на одного самотнього непрацездатного громадянина, який потребує окремих видів допомоги, становить 3 967,456 73 грн. Кількість осіб, яким призначено компенсацію за догляд за самотніми непрацездатними громадянами, – 24. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – 3 919,65 грн. Коефіцієнт бюджетної забезпеченості на 2019 р. щодо видатків на виплату компенсацій фізичним особам за догляд за самотніми непрацездатними громадянами становить 0,973 69.

Визначте загальну планову суму видатків міської ради на соціальний захист за названими напрямками.

Завдання 2. Визначте індекс податкоспроможності районного бюджету за такими даними:

надходження податку на доходи фізичних осіб до районного бюджету становлять 184 690 тис. грн;

надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів і бюджетів об'єднаних територіальних громад, – 95 512,1 млн грн;

кількість населення району (з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб) – 93,548 тис. осіб;

кількість наявного населення адміністративно-територіальних одиниць на 1 січня (без урахування жителів м. Київ і населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх повноважень, з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб) – 36,8 млн осіб.

Завдання 3. На підставі даних завд. 2 визначте суму базової (реверсної) дотації для районного бюджету.

Завдання 4. На підставі наведених даних (табл. 5.6 і 5.7) визначте, яким чином буде здійснено горизонтальне вирівнювання податкоспроможності обласного бюджету.

Таблиця 5.6

Зведені дані по Україні

Показники*	Значення показників
Кількість наявного населення, млн осіб	35,5
Кількість облікованих внутрішньо переміщених осіб, млн осіб	1,3
Надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад, млн грн	95 563,3
Надходження податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, що зараховують до обласних бюджетів, млн грн	4 728,2
Надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до обласних бюджетів, млн грн	?

* Без урахування показників по бюджету м. Києва та населених пунктів Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження.

Показники для обласного бюджету наведено в табл. 5.7

Вихідні дані по обласному бюджету

Показники	Значення показників
Кількість наявного населення, тис. осіб	1 965,3
Кількість облікованих внутрішньо переміщених осіб	–
Надходження податку на доходи фізичних осіб до обласного бюджету, млн грн	1 435,2
Надходження податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, що зараховують до обласного бюджету, млн грн	216,89

Завдання 5. Визначте, у який спосіб буде здійснено горизонтальне вирівнювання податкоспроможності бюджетів, наведених у табл. 5.8.

Надходження окремих бюджетів за податками з розрахунку на одного жителя, грн

Бюджети	Податок на доходи фізичних осіб	Податок на прибуток
Бюджет міста обласного значення	2 100,52	–
Бюджет об'єднаної територіальної громади	3 020,70	–
Бюджет району	2 725,06	–
Бюджет області	720,33	108,52

Примітки:

надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до обласних бюджетів, – 23 914, 3 млн грн;

надходження податку на прибуток підприємств, що зараховують до обласних бюджетів, – 4 728,2 млн грн;

надходження податку на доходи фізичних осіб, що зараховують до бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів об'єднаних територіальних громад, – 95 563,3 млн грн;

кількість наявного населення адміністративно-територіальних одиниць на 1 січня (без урахування жителів м. Київ і населених пунктів Донецької та Луганської областей, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх повноважень, з урахуванням кількості внутрішньо переміщених осіб) – 36,8 млн осіб.

Завдання 6. Порівняйте відносну вартість витрат на надання медичних послуг за двома населеними пунктами, що відрізняються один від одного складом та структурою населення за статеві-віковими групами (табл. 5.9).

Таблиця 5.9

Склад жителів населених пунктів за статеві-віковими групами, осіб

Населені пункти	Вікові групи, рр.	Особи чоловічої статі	Особи жіночої статі
Населений пункт 1	0 – 1	25	29
	10 – 14	160	198
	20 – 24	76	79
	35 – 99	135	154
	30 – 34	256	208
	50 – 54	78	45
Населений пункт 2	0 – 1	35	37
	15 – 19	567	595
	40 – 44	267	298
	45 – 49	356	387
	60 – 64	147	136
	65 – 69	57	38

Завдання 7. На підставі наведених даних розрахуйте фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня:

розрахункова наповнюваність класів учнями групи I для бюджетів міст обласного значення – обласних центрів та м. Києва – 27 учнів;

навчальний план (середня кількість академічних годин на тиждень, передбачена типовими навчальними планами) для учнів групи I, які здобувають освіту I ступеня (1 – 4 класи), – 29 год;

середній (розрахунковий) розмір заробітної плати вчителя закладу загальної середньої освіти з нарахуваннями на плановий бюджетний період – 139 546 грн.

Завдання 8. Обсяг затверджених субвенцій із Державного бюджету України до місцевих бюджетів становить: медична субвенція – 12,4 млрд грн; освітня субвенція – 69,8 млрд грн.

Визначте, у якому граничному обсязі у складі зазначених субвенцій (за кожною субвенцією окремо) затверджено резерв коштів для фінансування непередбачених видатків.

Завдання 9. Плановий обсяг субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах становить 21 970, 4 млн грн.

Визначте, на яку суму субвенції можуть претендувати бюджети м. Києва, Тернопільської та Вінницької областей, якщо:

загальна протяжність автомобільних доріг загального користування місцевого значення в Україні на 1 січня року, що передуює плановому, становить 118 900,6 км, зокрема в Тернопільській області – 3 519,4 км; у Запорізькій області – 5 357,8 км.

Завдання 10. На підставі інформації з додатків до закону про Державний бюджет України на поточний рік визначте:

1) склад і структуру міжбюджетних трансфертів, призначених для надання місцевим бюджетам із Державного бюджету України;

2) загальну суму коштів, що передають із місцевих бюджетів до Державного бюджету України;

3) частку вилучених із місцевих бюджетів коштів у загальній сумі дохідної частини Державного бюджету України;

4) кількість бюджетів-донорів та їхню частку в загальній кількості бюджетів, що мають міжбюджетні відносини з Державним бюджетом України;

5) першу десятку бюджетів-донорів за їхньою часткою в загальній сумі вилучень;

6) кількість бюджетів-реципієнтів та їхню частку в загальній кількості бюджетів, що мають міжбюджетні відносини з Державним бюджетом України;

7) першу десятку бюджетів-реципієнтів за їхньою часткою в загальній сумі наданої місцевим бюджетам базової дотації.

Тестові завдання

1. Який індекс податкоспроможності обласного бюджету за надходженнями податку на доходи фізичних осіб, якщо такі надходження до обласного бюджету з розрахунку на одну особу – жителя області становлять

150 грн, а середній рівень надходження податку до всіх обласних бюджетів із розрахунку на одного жителя України – 200 грн:

- а) 0,75;
- б) 1,33;
- в) 1,50;
- г) 2,66?

2. Сума коштів, необхідна для досягнення індексом податкоспроможності бюджету міста обласного значення за податком на доходи фізичних осіб значення 0,9, становить 150 тис. грн. Який розмір базової дотації буде призначено міській раді:

- а) 105 тис. грн;
- б) 120 тис. грн;
- в) 135 тис. грн;
- г) 150 тис. грн?

3. У якому граничному обсязі у складі медичної субвенції може бути сформовано резерв коштів, якщо обсяг медичної субвенції, затвердженої законом про державний бюджет, становить 90 млрд грн:

- а) 3 млрд грн;
- б) 6 млрд грн;
- в) 9 млрд грн;
- г) 12 млрд грн?

4. Як зміниться чинний (на рівні 6,2) еквівалент надання медичної допомоги населенню за населеним пунктом із кількістю жителів 1 200 осіб, якщо у звітному періоді кількість жителів зросла на 25 жінок і 25 чоловіків у віці 25 – 29 років (еквівалент надання медичної допомоги за цією групою становить: 2,0 – для чоловіків та 4,0 – для жінок):

- а) знизиться до рівня 6,072;
- б) знизиться до рівня 6,052;
- в) знизиться до рівня 6,032;
- г) знизиться до рівня 6,012?

5. У якому розмірі затверджено субвенцію з державного бюджету обласним бюджетам на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту й утримання автомобільних доріг загального користування

місцевого значення, якщо для бюджету м. Києва таку субвенцію визначено в розмірі 1,8 млрд грн:

- а) 12,6 млрд грн;
- б) 14,4 млрд грн;
- в) 16,2 млрд грн;
- г) власний варіант?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Трансферти – це кошти, отримані бюджетом на умовах поверненості, терміновості та платності.
2. Базова дотація – це сума коштів, яку вилучають із місцевого бюджету, індекс податкоспроможності якого є меншим за 0,9.
3. Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності бюджетів з індексом податкоспроможності, що перебуває в межах від 0,9 до 1,1, не здійснюють.
4. Формула визначення обсягу медичної субвенції враховує, зокрема, коригувальні коефіцієнти, що враховують відмінності у вартості надання медичної допомоги.
5. Базова та реверсні дотації перераховують за призначенням щодавно.
6. Освітню субвенцію спрямовують на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників у визначеному переліку закладів освіти.
7. Надання державою податкових пільг, які зменшують доходи місцевих бюджетів, мають супроводжувати наданням додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на компенсацію відповідних утрат доходів місцевих бюджетів.
8. Місцеві ради можуть передбачати у відповідних бюджетах виключно субвенції на виконання інвестиційних проєктів.
9. Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, і фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень.
10. Бюджетами-реципієнтами є бюджети адміністративно-територіальних одиниць, кошти з яких вилучають до інших бюджетів.

Розділ 2

Система доходів і видатків державного та місцевих бюджетів

6. Система доходів бюджету

Мета – формування системи теоретичних знань сутності, класифікації та складу доходів бюджету, набуття практичних навичок в аналізі динаміки та структури доходів, розподілу доходів між бюджетами різних рівнів.

Компетентності, що формують за темою:

знання: сутності доходів бюджету, методів та форм акумуляції ресурсної бази бюджету, затверджених бюджетних законодавством пропорцій розподілу доходів між бюджетами;

уміння: аналізувати динаміку та структуру доходів бюджету; уносити пропозиції щодо зміни складу доходів бюджету, здійснювати розподіл доходів між бюджетами;

комунікації: володіння навичками у презентуванні показників складу та структури доходів бюджету в динаміці;

автономність і відповідальність: здатність самостійно встановлювати дохідні джерела бюджету; відповідальність за якість здійснюваних розрахунків.

Основні поняття

Власні надходження бюджетних установ – це кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плату за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності;

доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, стягнення яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ);

надходження бюджету – це доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення

бюджетних коштів із депозитів, надходження, унаслідок продажу/подання цінних паперів;

неподаткові надходження – це доходи від власності й підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; власні надходження бюджетних установ; інші неподаткові надходження;

податкові надходження – це встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні й місцеві податки та збори;

трансферти – це кошти, отримані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Завдання з вирішенням

Завдання 6.1

Унаслідок ухвалених змін до рішення про місцевий бюджет, податкові надходження бюджету й доходи від операцій із капіталом було збільшено на 8,4 та 0,3 млн грн, відповідно, цільові фонди, неподаткові надходження й повернення коштів із депозитів зменшено на 3,2; 4,1 та 0,2 млн грн.

Як у цьому разі змінилася загальна величина доходів бюджету?

Вирішення

Доходи бюджету містять такі складові частини: податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій із капіталом, офіційні трансферти (надходження від інших бюджетів, інших держав, міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі), цільові фонди. Отже, відповідно до умов завдання, унаслідок ухвалення змін до рішення про місцевий бюджет доходи бюджету було збільшено на 8,7 млн грн ($8,4 + 0,3$) та зменшено на 7,3 млн грн ($3,2 + 4,1$). Як підсумок, відбулося зростання загальної величини планових доходів бюджету на 1,4 млн грн ($8,7 - 7,3$). Повернення коштів із депозитів є складовою частиною надходжень бюджету, не стосується доходів бюджету, тому зміну цього показника під час виконання завдання було проігноровано.

Завдання 6.2

На підставі наведених даних (табл. 6.1) розрахуйте показники структури та динаміки доходів Державного бюджету України.

Показники доходів державного бюджету (умовні дані), млрд грн

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Податкові надходження	790,7	898,4	920,6
Неподаткові надходження	132,5	153,6	159,7
Доходи від операцій із капіталом	6,8	6,4	7,3
Трансферти	1,8	2,9	3,1
Цільові фонди	0,5	0,7	0,6
Усього доходів	?	?	?

Визначте, як змінилися реальні показники доходів бюджету, якщо індекс-дефлятор ВВП становив: за 2018 р. – 107,8 %; за 2019 р. – 109,5 %.

Вирішення

На першому етапі потрібно визначити загальну суму доходів бюджету в кожному році, млрд грн:

$$\text{доходи 2017 р.} = 790,7 + 132,5 + 6,8 + 1,8 + 0,5 = 932,3;$$

$$\text{доходи 2018 р.} = 898,4 + 153,6 + 6,4 + 2,9 + 0,7 = 1\,062,0;$$

$$\text{доходи 2019 р.} = 920,6 + 159,7 + 7,3 + 3,1 + 0,6 = 1\,091,3.$$

На другому етапі слід обчислити показники структури доходів бюджету. Порядок виконання розрахунків та визначені результати наведено в табл. 6.2.

Таблиця 6.2

Структура доходів державного бюджету (умовні дані), %

Показники	2017 р.		2018 р.	2019 р.
	порядок розрахунку	%		
Податкові надходження	$= 790,7 : 932,3 \times 100$	84,8	84,6	84,4
Неподаткові надходження	$= 132,5 : 932,3 \times 100$	14,2	14,5	14,6
Доходи від операцій із капіталом	$= 6,8 : 932,3 \times 100$	0,7	0,6	0,7
Трансферти	$= 1,8 : 932,3 \times 100$	0,2	0,3	0,3
Цільові фонди	$= 0,5 : 932,3 \times 100$	0,1	0,1	0,1
Усього доходів	$= 932,3 : 932,3 \times 100$	100,0	100,0	100,0

Розрахунки за 2018 та 2019 рр. виконано аналогічно.

Дані табл. 6.2 свідчать, що протягом усіх років досліджуваного періоду левову частку в доходах бюджету забезпечують податкові (понад 84,4 %

за всі роки) та неподаткові (понад 14,2 % за всі роки) надходження. Значення інших трьох груп доходів є суттєво меншими. Загалом вони формують від 1,0 до 1,1 % загальної величини доходів бюджету за наведені роки.

На третьому етапі слід обчислити зростання (зменшення) абсолютної величини доходів бюджету (табл. 6.3).

Таблиця 6.3

**Зміна абсолютних показників доходів
державного бюджету (умовні дані), млрд грн**

Показники	2018 р., порівняно із 2017 р.		2019 р., порівняно із	
	порядок розрахунку	млрд грн	2017 р.	2018 р.
Податкові надходження	= 898,4 – 790,7	107,7	129,9	22,2
Неподаткові надходження	= 153,6 – 132,5	21,1	27,2	6,1
Доходи від операцій із капіталом	= 6,4 – 6,8	-0,4	0,5	0,9
Трансферти	= 2,9 – 1,8	1,1	1,3	0,2
Цільові фонди	= 0,7 – 0,5	0,2	0,1	-0,1
Усього доходів	= 1 062 – 932,3	129,7	159,0	29,3

На четвертому етапі слід обчислити темпи приросту (зменшення) доходів бюджету за роками (табл. 6.4).

Таблиця 6.4

**Темпи приросту (зменшення)
доходів державного бюджету (умовні дані), %**

Показники	2018 р., порівняно із 2017 р.		2019 р., порівняно із	
	порядок розрахунку	%	2017 р.	2018 р.
Податкові надходження	= $(898,4 - 790,7) : 790,7 \times 100$	13,6	16,4	2,5
Неподаткові надходження	= $(153,6 - 132,5) : 132,5 \times 100$	15,9	20,5	4,0
Доходи від операцій із капіталом	= $(6,4 - 6,8) : 6,4 \times 100$	-6,3	7,4	14,1
Трансферти	= $(2,9 - 1,8) : 2,9 \times 100$	37,9	72,2	6,9
Цільові фонди	= $(0,7 - 0,5) : 0,7 \times 100$	28,6	20,0	-14,3
Усього доходів	= $(1 062 - 932,3) : 1 062 \times 100$	12,2	17,1	2,8

Дані табл. 6.3 та 6.4 демонструють зростання в динаміці фактичних показників доходів бюджету. Найбільше зросли надходження від трансфертів. Так, 2019 р., порівняно із 2017 р., – на 1,3 млн грн, або на 72,2 %. Доходи від операцій із капіталом та надходження до цільових фондів мали неоднозначну динаміку. Податкові та неподаткові надходження стабільно зростали: суттєвим було зростання 2018 р., порівняно із 2017 р., – на 13,6 та 15,9, відповідно. 2019 р. зростання уповільнилося – 2,5 та 4,0 %, порівняно із 2018 р.

Визначаємо зміну реальних показників доходів державного бюджету. Для цього робимо перерахунок доходів 2018 та 2019 р. шляхом коригування їхніх величин на рівень інфляції (індексу-дефлятора ВВП). Доходи базового року (за умовами завдання це 2017 р.) залишаються без змін.

Доходи 2018 р., зведені до рівня 2017 р.:

$$1\ 062 : 107,8 \times 100 = 985,2 \text{ (млрд грн).}$$

Доходи 2019 р., зведені до рівня 2017 р.:

$$1\ 091,3 : (107,8 \times 109,5) \times 10\ 000 = 924,5 \text{ (млрд грн).}$$

Інакше кажучи, реальні доходи бюджету становлять, млрд грн: 2017 р. – 932,3; 2018 р. – 985,2; 2019 р. – 924,5. Тобто реальні доходи 2019 р. становлять лише 99,2 та 93,8 % доходів 2017 та 2018 рр., відповідно.

Завдання 6.3

Додаткові обсяги виробництва підакцизної продукції у плановому році становлять:

горілка міцністю 40 % об. – 10 250 л;

сигарети з фільтром 2 700 тис. пачок; середнє значення максимальної роздрібної ціни для пачки, що містить 20 шт. сигарет, становить 42,00 грн.

Визначте додатковий плановий обсяг надходжень акцизного податку до бюджету.

Вирішення

Виконання цього завдання ґрунтується на нормах податкового законодавства. Акцизний податок стягують за ставками, визначеними ст. 215 Податкового кодексу України з урахуванням норм ст. 17 підрозд. 5 "Особливості справляння акцизного податку та екологічного податку" розд. XX "Перехідні положення".

Обчислюємо величину акцизного податку на горілку:

1) $10\,250\text{ л} \times 40\% = 4\,100\text{ л спирту}$;

2) $4\,100\text{ л спирту} \times 126,96$ (ставка акцизного податку, грн за 1 л 100-відсоткового спирту, станом на 1 січня 2020 р.) = 520 536 грн.

Обчислюємо величину акцизного податку на сигарети з фільтром (розрахунки є правильними станом на 1 січня 2020 року):

1) кількість сигарет:

$2\,700\,000 \times 20 = 54\,000\,000$ (шт.);

2) сума акцизного податку за специфічною ставкою:

$54\,000\,000 \times 907,20 : 1\,000 = 48\,988\,800$ (грн);

3) сума акцизного податку за адвалорною ставкою:

$42\text{ грн} \times 2\,700\,000\text{ пачок} \times 12\% = 13\,608\,000$ (грн);

4) разом за двома ставками:

$48\,988\,800 + 13\,608\,000 = 62\,596\,800$ (грн);

5) мінімальне акцизне податкове зобов'язання:

$54\,000\,000 \times 1\,213,61 : 1000 = 65\,534\,940$ (грн);

6) до сплати беруть більшу величину (суму за двома ставками чи мінімальне акцизне податкове зобов'язання):

$65\,534\,940 > 62\,596\,800$, до сплати 65 534 940 грн.

Таким чином, завдяки уточненим обсягам виробництва підакцизної продукції бюджет додатково отримає (планові дані) 66 055 476 грн (520 536 + 65 534 940).

Завдання 6.4

За уточненими даними фінансової служби Національний музей українського народного декоративного мистецтва планує додатково надати у плановому році такі платні послуги (табл. 6.5):

Таблиця 6.5

Платні послуги музею у плановому році (додаткові уточнені обсяги)

Назви платних послуг	Обсяги надання послуг	Вартість одиниці послуги, грн
1	2	3
Знімання одного музейного предмета		
для навчальної програми	12	100
для решти, окрім рекламних цілей	4	300
для рекламних цілей	2	1 500

1	2	3
Робота в науковій бібліотеці музею (за один день)	36	50
За право знімання, із метою прокату в інтер'єрах музею протягом першої години і за кожен наступну годину інформаційної програми або передачі	3	350
рекламного сюжету	1	2 000
За право відеознімання в експозиції музею, з аматорською метою, з однієї особи	60	50

Визначте суму додаткових планових власних надходжень музею.

Вирішення

Відповідно до тлумачень, поданих у ст. 2 Бюджетного кодексу України, власні надходження бюджетних установ – це кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плату за надання послуг, виконання робіт і здійснення цільових заходів, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності. Плата за послуги, що надають бюджетні установи, згідно з їхньою основною діяльністю, є складовою частиною першої групи першої підгрупи власних надходжень бюджетних установ.

Додаткову планову суму власних надходжень музею визначають як добуток обсягів надання послуг за їхніми видами та вартості таких послуг:

$$12 \times 100 + 4 \times 300 + 2 \times 1\,500 + 36 \times 50 + 3 \times 350 + 1 \times 2\,000 + 60 \times 50 = 13\,250 \text{ (грн).}$$

Отже, додаткові надходження музею будуть становити 13 250 грн. Ці кошти збільшать також доходи спеціального фонду Державного бюджету України, із якого відбувається фінансування цієї бюджетної установи.

Завдання 6.5

Доходи спеціального фонду сільського бюджету становлять 11,2 млн грн, доходи загального фонду – 96,4 % від загального обсягу доходів бюджету.

Визначте доходи загального фонду сільського бюджету та загальну величину доходів сільського бюджету.

Вирішення

Для виконання завдання, відповідно до його умови, складаємо рівняння:

$$11,2 + 0,964 \times Д = Д,$$

де Д – загальна величина доходів бюджету.

Покажемо порядок розв'язання рівняння:

$$11,2 = Д - 0,964 \times Д;$$

$$11,2 = 0,036 \times Д;$$

$$Д = 11,2 : 0,036 = 311,11 \text{ (млн грн).}$$

Отже, загальна величина доходів сільського бюджету становить 311,1 млн грн.

Звідси доходи загального фонду сільського бюджету становлять:

$$311,11 \times 96,4 \% = 299,91 \text{ (млн грн).}$$

Завдання 6.6

Визначте частку місцевих податків і зборів у податкових надходженнях міського (міста обласного значення) бюджету (табл. 6.6).

Таблиця 6.6

Доходи міського бюджету міста обласного значення, тис. грн

Види доходів міського бюджету міста обласного значення	Значення показників
1	2
Податок на доходи фізичних осіб	5 220 800,0
Акцизний податок із реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	278 900,0
Власні надходження бюджетних установ	191 343,7
Цільовий фонд	150,0
Єдиний податок	1 463 000,0
Податок на майно	987 800,0
Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	900,0
Частина прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їхніх об'єднань, що вилучають до бюджету міста	1 709,0
Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	1 270 367,3

1	2
Адміністративні штрафи та інші санкції	9 280,0
Екологічний податок	3 040,0
Кошти від приватизації та відчуження майна в інший спосіб, що перебуває в комунальній власності територіальної громади міста	60 000,0
Акцизний податок із вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (пальне)	50 000,0
Збір за місця для паркування транспортних засобів	32 200,0
Туристичний збір	9 047,0
Акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (пальне)	200 000,0

Зазначте коди бюджетної класифікації за видами податкових надходжень.

Вирішення

Перелік місцевих податків і зборів, які стягують в Україні, визначений ст. 10 Податкового кодексу України, містить: податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Отже, відповідно до умови завдання, планові надходження міського бюджету від місцевих податків і зборів, подані за кодами бюджетної класифікації, становлять, тис. грн:

18010000 "Податок на майно" – 987 800;

18020000 "Збір за місця для паркування транспортних засобів" – 32 200;

18030000 "Туристичний збір" – 9 047;

18050000 "Єдиний податок" – 1 463 000.

Разом за підгрупою 18000000 "Місцеві податки та збори" – 2 492 047.

Відповідно до ст. 9 Бюджетного кодексу України, податковими надходженнями визнають установлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки та збори й місцеві податки та збори. Перелік таких податків і зборів визначено ст. 9 (загальнодержавні податки та збори) та 10 (місцеві податки та збори) Податкового кодексу України. Місцеві податки та збори названо раніше. До загальнодержавних податків і зборів належать: податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, акцизний податок, екологічний

податок, рентна плата, мито. Тимчасово в Україні стягують ще один загальнодержавний збір – військовий (відповідно до прикінцевих положень Податкового кодексу України).

Відповідно до умови завдання, податкові надходження бюджету подано за кодами бюджетної класифікації, становлять, тис. грн:

підгрупа 11000000 "Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості":

11010000 "Податок на доходи фізичних осіб" – 5 220 800;

11020200 "Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності" – 900.

Разом за підгрупою 11000000 – 5 221 700;

підгрупа 14000000 "Внутрішні податки на товари та послуги":

14021900 "Акцизний податок із вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (пальне) " – 50 000;

14031900 "Акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (пальне) " – 200 000;

14040000 "Акцизний податок із реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлею підакцизних товарів" – 278 900.

Разом за підгрупою 14000000 – 528 900.

Разом за підгрупою 18000000 (див. розрахунок раніше) – 2 492 047;

підгрупа 19000000 "Інші податки та збори":

19010000 "Екологічний податок" – 3 040.

Разом за підгрупою 19000000 – 3 040.

Разом за групою 10000000 "Податкові надходження" – 8 245 687.

Частка місцевих податків і зборів у загальній сумі податкових надходжень міського бюджету становить:

$$2\,492\,047 : 8\,245\,687 \times 100 = 30,2 \%$$

Слід зазначити, що інші надходження, які не було взято до уваги під час розрахунків, належать до інших груп доходів бюджету: неподаткових, доходів від операцій із капіталом, трансфертів та цільових фондів.

Завдання 6.7

Пригадайте пропорції розподілу податку на доходи фізичних осіб, утриманого із заробітної плати працівників, між відповідними бюджетами, згідно з нормами Бюджетного кодексу України, та розрахуйте, яка сума податку надійде до Державного бюджету України, районних бюджетів

в області, бюджетів міст обласного значення, сільських (селищних, міст районного значення) бюджетів. Вихідні дані до завдання наведено в табл. 6.7.

Таблиця 6.7

Вихідні дані до завдання

Показники	Значення показників, тис. грн
Податок на доходи фізичних осіб, сплачений підприємствами області	?
Сума податку, перерахована органами ДКСУ до обласного бюджету	15 000
зокрема:	
із сум податку, сплаченого на території сіл та селищ, %	30
із сум податку, сплаченого на території міст районного значення, %	20
із сум податку, сплаченого на території міст обласного значення, %	решта

Примітка. Бюджети об'єднаних територіальних громад на території області не створювали.

Вирішення

Пропорції розподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами, утриманого із заробітної плати працівників, відповідно до ст. 29, 64 та 66 Бюджетного кодексу України:

для підприємств, розташованих на території сіл (селищ, міст районного значення):

державний бюджет – 25 %;

обласний бюджет – 15 %;

районний бюджет – 60 %;

для підприємств, розташованих на території міст обласного значення):

державний бюджет – 25 %;

обласний бюджет – 15 %;

бюджет міст обласного значення – 60 %.

Завдання виконують, виходячи з поданих раніше пропорцій розподілу податку між бюджетами.

Податок на доходи фізичних осіб, сплачений підприємствами області становить:

$$15\ 000 : 15\ \% = 100\ 000 \text{ (тис. грн).}$$

Решта розрахунків і встановлені пропорції розподілу податку між бюджетами із зазначенням послідовності дій наведено в табл. 6.8.

Порядок виконання завдання

Нараховано та сплачено на рахунки ДКСУ підприємствами, розташованими в	Перераховано органами ДКСУ до бюджетів				
	державного	обласного	районних	міських (міст обласного значення)	Разом
селах і селищах	8) = 30 000 × × 25 % = = 7 500	2) = 15 000 × × 30 % = = 4 500	9) = 30 000 × × 60 % = = 18 000	–	5) = 4 500 : 15 % = = 30 000
містах районного значення	10) = 20 000 × × 25 % = = 5 000	3) = 15 000 × × 20 % = = 3 000	11) = 20 000 × × 60 % = = 12 000	–	6) = 3 000 : 15 % = = 20 000
містах обласного значення	12) = 50 000 × × 25 % = = 12 500	4) = 15 000 × × 50 % = = 7 500	–	13) = 50 000 × × 60 % = = 30 000	7) = 7 500 : 15 % = = 50 000
Усього	14) = 25 000	15 000	15) = 30 000	16) = 30 000	1) = 15 000 : 15 % = = 100 000

Завдання 6.8

Приватним підприємством, зареєстрованим у місті районного значення Снігурівського району Миколаївської області, сплачено такі податки та збори (табл. 6.9).

Таблиця 6.9

Податки та збори, сплачені приватним підприємством, тис. грн

Види податків і зборів	Значення показників
Податок на прибуток підприємств	26,0
Податок на додану вартість	13,4
Екологічний податок за розміщення відходів	1,8
Плата за землю	3,8
Податок на доходи фізичних осіб	12,0
Податок на майно	0,5

Визначте пропорції розподілу зазначених податків і зборів між відповідними бюджетами.

Вирішення

Пропорції зарахування податків і зборів до відповідних бюджетів визначено Бюджетним кодексом України (ст. 29, 64, 66, 67, 67¹, 67², 68, 69, 71). Вони не є сталими та із часом можуть змінюватися. Станом на 1 січня 2020 року сплачені підприємством податки та збори буде розподілено Державною казначейською службою України в такий спосіб (табл. 6.10):

Таблиця 6.10

Розподіл податків і зборів, сплачених підприємством, між бюджетами

Назви податків, зборів	Сплачено – усього, тис. грн	Зараховано до доходів бюджету			
		державного	обласного	районного	міста
Податок на прибуток підприємств	26,00	90 % (23,40 тис. грн)	10 % (2,60 тис. грн)	–	–
Податок на додану вартість	13,40	100 % (13,40 тис. грн)	–	–	–
Екологічний податок за розміщення відходів	1,80	45 % (0,81 тис. грн)	30 % (0,54 тис. грн)	–	25 % (0,45 тис. грн)
Плата за землю	3,80	–	–	–	100 % (3,80 тис. грн)
Податок на доходи фізичних осіб	12,00	25 % (3,00 тис. грн)	15 % (1,80 тис. грн)	60 % (7,20 тис. грн)	–
Податок на майно	0,50	–	–	–	100 % (0,50 тис. грн)
Разом, тис. грн	57,50	40,61	4,94	7,20	4,75

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Унаслідок ухвалених змін до рішення про місцевий бюджет, податкові надходження, неподаткові надходження бюджету, запозичення було збільшено на 12,4; 2,6 та 3,5 млн грн, відповідно, цільові

фонди, доходи від операцій із капіталом та розміщення коштів на депозитах зменшено на 1,6; 0,5 та 0,4 млн грн.

Як у цьому разі змінилася загальна величина доходів бюджету?

Завдання 2. На підставі офіційних даних Державної казначейської служби України про виконання Державного бюджету України розрахуйте показники структури та динаміки доходів бюджету за останні три звітні роки.

Визначте, як змінилися реальні показники доходів бюджету, використавши інформацію Державної служби статистики України щодо значень індексів-дефляторів ВВП.

Завдання 3. Додаткові обсяги виробництва підакцизної продукції у плановому році становлять:

вина газовані – 6 730 л;

сигарети без фільтра – 1 350 тис. пачок; середнє значення максимальної роздрібної ціни для пачки, що містить 20 шт. сигарет, становить 35,00 грн.

Визначте додатковий плановий обсяг надходжень акцизного податку до бюджету.

Завдання 4. За уточненими даними фінансової служби Мукачівський драматичний театр планує додатково надати у плановому році такі платні послуги (табл. 6.11):

Таблиця 6.11

Платні послуги драматичного театру у плановому році
(додаткові уточнені обсяги)

Назви платних послуг	Кількість заходів	Вартість за захід, грн
Надання в оренду глядацької зали		
фестивалі-конкурси міжнародного та всеукраїнського рівнів	2	6 000
театральні вистави	3*	2 000 грн + 10 % від реалізованих квитків, згідно з умовами договору
професійні свята небюджетних установ, ювілеї колективів	4	3 000
Надання в оренду фоє театру для проведення виставок		5 000

* Очікувана вартість реалізації квитків 40 000 грн.

Завдання 5. Доходи загального фонду міського бюджету становлять 431 млн грн, доходи спеціального фонду – 5,9 % від загального обсягу доходів бюджету.

Визначте доходи спеціального фонду міського бюджету та загальну величину доходів міського бюджету.

Завдання 6. Визначте частку адміністративних зборів і платежів, доходів від некомерційної господарської діяльності в неподаткових надходженнях міського (міста обласного значення) бюджету (табл. 6.12).

Таблиця 6.12

Доходи міського бюджету міста обласного значення, тис. грн

Види доходів міського бюджету міста обласного значення	Значення показників
Доходи від власності та підприємницької діяльності	14 840 000
Адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їхніх обтяжень	1 100 000
Державне мито	600 000
Податок на прибуток підприємств	381 200
Податок на майно	154 699 300
Плата за землю	93 268 000
Плата за скорочення термінів надання послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно	200 000
Надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності	6 200 000
Кошти від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності	3 000 000
Плата за надання інших адміністративних послуг	22 000 000
Інші неподаткові надходження	11 595 025
Адміністративний збір за здійснення державної реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців та громадських формувань	1 100 000
Інші джерела власних надходжень бюджетних установ	5 856 100
Надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами, згідно із законодавством	48 794 800
Податок на доходи фізичних осіб	1 121 594 000
Надходження від продажу землі й нематеріальних активів	7 500 000

Завдання 7. Приватним підприємством, зареєстрованим у місті обласного значення Харківської області, сплачено такі податки та збори (табл. 6.13):

Таблиця 6.13

Податки та збори, сплачені приватним підприємством, тис. грн

Види податків і зборів	Значення показників
Податок на прибуток підприємств	14,0
Податок на додану вартість	27,8
Акцизний податок	6,7
Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України	3,5
Податок на доходи фізичних осіб	28,0
Екологічний податок за розміщення відходів	2,3
Акцизний податок із реалізації суб'єктами господарювання роздрібно-ї торгівлі підакцизних товарів	2,1
Плата за землю	2,3
Рентна плата за спеціальне використання води водних об'єктів загальнодержавного значення	0,7
Податок на майно	2,4
Увізні мито	4,3

Завдання 8. Пригадайте пропорції розподілу податку на доходи фізичних осіб, утриманого із заробітної плати працівників, між відповідними бюджетами, згідно з нормами Бюджетного кодексу України, та розрахуйте, яка сума податку надійде до Державного бюджету України, районних бюджетів в області, бюджетів міст обласного значення, сільських (селищних, міст районного значення) бюджетів. Вихідні дані до завдання наведено в табл. 6.14.

Таблиця 6.14

Вихідні дані до завдання

Показники	Значення показників, тис. грн
1	2
Податок на доходи фізичних осіб, сплачений підприємствами області	?

1	2
Сума податку, перерахована органами ДКСУ до обласного бюджету	24 000
зокрема: із сум податку, сплаченого на території сіл та селищ, %	15
із сум податку, сплаченого на території міст районного значення, %	25
із сум податку, сплаченого на території міст обласного значення, %	решта

Примітка. Бюджети об'єднаних територіальних громад на території області не створювали.

Тестові завдання

1. Унаслідок ухвалення змін до рішення про місцевий бюджет, податкові надходження бюджету було збільшено на 5 млн грн, цільові фонди й надходження з інших бюджетів зменшено на 1 та 4 млн грн, відповідно. На скільки зросла загальна величина доходів бюджету:

- а) 0 млн грн;
- б) 1 млн грн;
- в) 4 млн грн;
- г) 5 млн грн?

2. Доходи загального фонду міського бюджету становлять 108 млн грн, доходи спеціального фонду – 10 % від загального обсягу доходів бюджету. У якому обсязі сформовано міський бюджет:

- а) 118,8 млн грн;
- б) 120,0 млн грн;
- в) 122,8 млн грн;
- г) 128,0 млн грн?

3. Підприємство перерахувало на рахунок, відкритий в органі Державної казначейської служби України, 20 тис. грн податку на додану вартість. Яку суму Державною казначейською службою України буде зараховано до доходів Державного бюджету України:

- а) 10 тис. грн;
- б) 16 тис. грн;

- в) 18 тис. грн;
- г) 20 тис. грн?

4. Які доходи театру від виставкової діяльності, якщо загальна кількість місць у глядацькій залі – 400, комерційна місткість – 390, кількість вистав на рік – 250, заповнюваність глядацької зали – 70 %. Вартість одного квитка 50 грн:

- а) 3 412,5 тис. грн;
- б) 3 500,0 тис. грн;
- в) 4 875,0 тис. грн;
- г) 5 000,0 тис. грн?

5. На рахунок міського бюджету міста обласного значення від приватного підприємства надійшло 6 тис. грн податку на доходи фізичних осіб. Яка загальна сума податку, сплачена підприємством до бюджету:

- а) 3,6 тис. грн;
- б) 6,0 тис. грн;
- в) 8,0 тис. грн;
- г) 10,0 тис. грн?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Доходами бюджету визнають податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, стягнення яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

2. Склад доходів державного бюджету визначають Бюджетним кодексом України та законом про державний бюджет на відповідний рік.

3. Основним джерелом доходів бюджету за нормальної фінансової ситуації у країні є національне багатство.

4. Доходи спеціального фонду бюджету призначено для забезпечення фінансовими ресурсами загальних видатків і їх не спрямовують на конкретну мету.

5. Податкові надходження формують левову частку доходів Державного бюджету України.

6. Податок із доходів фізичних осіб є основним дохідним джерелом Державного бюджету України.

7. Складовою частиною доходів держави від власності та підприємницької діяльності є плата за надання адміністративних послуг.

8. Доходи від операцій із капіталом забезпечують до 50 % доходів Державного бюджету України.

9. Основним бюджетоформувальним податком сільських та селищних бюджетів є податок на доходи фізичних осіб.

10. Місцеві податки та збори спрямовують до обласних бюджетів і бюджетів місцевого самоврядування у пропорціях, визначених Бюджетним кодексом України.

7. Система видатків бюджету

Мета – формування системи теоретичних знань сутності, класифікації та складу видатків бюджету, форм бюджетного фінансування, набуття практичних навичок в аналізі динаміки та структури видатків, розподілу видатків між бюджетами різних рівнів, складання кошторисів бюджетних установ.

Компетентності, що формують за темою:

знання: сутності видатків та витрат бюджету, принципів розподілу видатків між бюджетами різних рівнів, методів бюджетного планування та прогнозування видатків бюджету;

уміння: аналізувати динаміку та структуру видатків бюджету; обґрунтовувати доцільність зміни складу видатків бюджету, здійснювати розмежування видатків між бюджетами;

комунікації: опанування технологій спілкування з розпорядниками бюджетних коштів, фахівцями органів Державної казначейської служби України;

автономність і відповідальність: здатність визначати джерела фінансування бюджетних програм; відповідальність за якість здійснюваних розрахунків.

Основні поняття

Видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів із бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, здійснення їхнього бюджетного відшкодування; компенсація частини суми штрафних (фінансових) санкцій, що перераховують покупцям (споживачам) коштом штрафних (фінансових) санкцій, застосованих органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, за наслідками зробленої перевірки за зверненням або скаргою покупця (споживача) про порушення платником податків установленого порядку проведення розрахункових операцій;

витрати бюджету – це видатки бюджету, надання кредитів із бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів;

інвестиційний проєкт – комплекс заходів, визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюють із використанням коштів державного та/або місцевих бюджетів чи шляхом надання державних і/або місцевих гарантій.

Завдання з вирішенням

Завдання 7.1

Унаслідок ухвалених змін до рішення про місцевий бюджет, видатки на економічну діяльність і житлово-комунальне господарство було збільшено на 3,8 та 2,3 млн грн, відповідно, видатки на освіту й охорону здоров'я зменшено на 4,3 та 1,5 млн грн, відповідно. Водночас сума коштів, запланована на погашення основної суми боргу, зросла на 1,7 млн грн.

Як у цьому разі змінилася загальна величина видатків бюджету?

Вирішення

Відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України, видатки бюджету становлять кошти, спрямовані на здійснення програм і заходів, передбачених

відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать, зокрема, погашення боргу; надання кредитів із бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, здійснення їхнього бюджетного відшкодування.

Отже, відповідно до умови завдання, унаслідок ухвалення змін до рішення про місцевий бюджет, видатки бюджету було збільшено на 6,1 млн грн (3,8 + 2,3) та зменшено на 5,8 млн грн (4,3 + 1,5). Як результат, відбулося зростання загальної величини планових видатків бюджету на 0,3 млн грн (6,1 – 5,8). Погашення основної суми боргу за запозиченнями є складовою частиною витрат бюджету та не стосується видатків бюджету, тому зміну цього показника під час виконання завдання було проігноровано.

Завдання 7.2

Видатки загального фонду селищного бюджету, затверджені в сумі 985 млн грн, становили 94,3 % видаткової частини бюджету.

Визначте, у якому обсязі затверджено видатки бюджету, зокрема видатки спеціального фонду.

Вирішення

Для виконання завдання, відповідно до його умови, складаємо рівняння:

$$985 + (1 - 0,943) \times B = B,$$

де B – загальна величина видатків бюджету.

Покажемо порядок розв'язання рівняння:

$$985 + 0,057 \times B = B;$$

$$985 = B - 0,057 \times B;$$

$$985 = 0,943 \times B;$$

$$B = 985 : 0,943 = 1\,044,5 \text{ (млн грн)}$$

Отже, загальна величина видатків селищного бюджету становить 1 044,5 млн грн.

Звідси видатки спеціального фонду селищного бюджету становлять:

$$1\,044,5 - 985,0 = 59,5 \text{ (млн грн)}.$$

Завдання 7.3

На підставі наведених даних (табл. 7.1) розрахуйте показники структури та динаміки видатків Державного бюджету України.

Таблиця 7.1

Показники видатків Державного бюджету України за функціональною класифікацією видатків (умовні дані), млрд грн

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Загальнодержавні функції	370,7	398,1	471,3
зокрема міжбюджетні трансферти	237,2	238,9	292,0
Оборона	31,9	35,5	65,7
Громадський порядок, безпека та судова влада	80,1	94,1	107,1
Економічна діяльність	108,7	99,1	82,5
Охорона навколишнього природного середовища	9,0	11,0	9,2
Житлово-комунальне господарство	0,9	0,2	0,3
Охорона здоров'я	25,0	30,9	25,4
Духовний і фізичний розвиток	12,1	12,2	11,7
Освіта	66,4	74,8	68,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення	165,6	212,4	193,4
Усього	?	?	?

Визначте, як змінилися реальні показники видатків бюджету, якщо індекс-дефлятор ВВП становив: за 2018 р. – 107,8 %; за 2019 р. – 109,5 %.

Вирішення

На першому етапі потрібно визначити загальну суму видатків бюджету в кожному році, млрд грн:

видатки 2017 р. – 870,4;

видатки 2018 р. – 968,3;

видатки 2019 р. – 1 035,4.

На другому етапі слід обчислити показники структури видатків бюджету. Порядок виконання розрахунків та визначені результати наведено в табл. 7.2.

Структура видатків державного бюджету (умовні дані), %

Показники	2017 р.		2018 р.	2019 р.
	порядок розрахунку	%		
Загальнодержавні функції	= 370,7 : 870,4 × 100	42,6	41,1	45,5
зокрема міжбюджетні трансферти	= 237,2 : 870,4 × 100	27,3	24,7	28,2
Оборона	= 31,9 : 870,4 × 100	3,7	3,7	6,3
Громадський порядок, безпека та судова влада	= 80,1 : 870,4 × 100	9,2	9,7	10,3
Економічна діяльність	= 108,7 : 870,4 × 100	12,5	10,2	8,0
Охорона навколишнього природного середовища	= 9,0 : 870,4 × 100	1,0	1,1	0,9
Житлово-комунальне господарство	= 0,9 : 870,4 × 100	0,1	0,0	0,0
Охорона здоров'я	= 25,0 : 870,4 × 100	2,9	3,2	2,5
Духовний і фізичний розвиток	= 12,1 : 870,4 × 100	1,4	1,3	1,1
Освіта	= 66,4 : 870,4 × 100	7,6	7,7	6,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення	= 165,6 : 870,4 × 100	19,0	21,9	18,7
Усього	= 870,4 : 870,4 × 100	100,0	100,0	100,0

Розрахунки за 2018 та 2019 рр. зроблено аналогічно.

Дані табл. 7.2 свідчать, що протягом усіх років досліджуваного періоду найбільші обсяги коштів державного бюджету спрямовують на реалізацію загальнодержавних функцій, насамперед, на надання трансфертів місцевим бюджетам (від 24,7 до 28,2 %); на соціальну сферу та соціальний захист населення (від 28,9 до 34,1 %). Суттєвими є також видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу (від 9,2 до 10,3 %) і на економічну діяльність (від 8,0 до 12,5 %), оборону (від 3,7 до 6,3 %). Водночас частка видатків на економічну діяльність скорочується, а видатків на оборону – зростає. Найменша частка у видатках бюджету припадає на видатки, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища та житлово-комунальним господарством.

На третьому етапі слід обчислити зростання (зменшення) абсолютної величини видатків бюджету (табл. 7.3).

**Зміна абсолютних показників видатків
державного бюджету (умовні дані), млрд грн**

Показники	2018 р., порівняно із 2017 р.		2019 р., порівняно із	
	порядок розрахунку	млрд грн	2017 р.	2018 р.
Загальнодержавні функції	= 398,1 – 370,7	27,4	100,6	73,2
зокрема міжбюджетні трансферти	= 238,9 – 237,2	1,7	54,8	53,1
Оборона	= 35,5 – 31,9	3,6	33,8	30,2
Громадський порядок, безпека та су- дова влада	= 94,1 – 80,1	14,0	27,0	13,0
Економічна діяльність	= 99,1 – 108,7	-9,6	-26,2	-16,6
Охорона навколишнього природного се- редовища	= 11,0 – 9,0	2,0	0,2	-1,8
Житлово-комунальне господарство	= 0,2 – 0,9	-0,7	-0,6	0,1
Охорона здоров'я	= 30,9 – 25,0	5,9	0,4	-5,5
Духовний і фізичний розвиток	= 12,2 – 12,1	0,1	-0,4	-0,5
Освіта	= 74,8 – 66,4	8,4	2,4	-6,0
Соціальний захист та соціальне забез- печення	= 212,4 – 165,6	46,8	27,8	-19,0
Усього	= 968,3 – 870,4	99,6	219,8	120,2

На четвертому етапі слід обчислити темпи приросту (зменшення) видатків бюджету за роками (табл. 7.4).

Таблиця 7.4

**Темпи приросту (зменшення)
видатків державного бюджету (умовні дані), %**

Показники	2018 р., порівняно із 2017 р.		2019 р., порівняно із	
	порядок розрахунку	%	2017 р.	2018 р.
1	2	3	4	5
Загальнодержавні функції	= (398,1 – 370,7) : 370,7	7,4	27,1	18,4
зокрема міжбюджетні транс- ферти	= (238,9 – 237,2) : 237,2	0,7	23,1	22,2

1	2	3	4	5
Оборона	$= (35,5 - 31,9) : 31,9$	11,3	106,0	85,1
Громадський порядок, безпека та судова влада	$= (94,1 - 80,1) : 80,1$	17,5	33,7	13,8
Економічна діяльність	$= (99,1 - 108,7) : 108,7$	-8,8	-24,1	-16,8
Охорона навколишнього природного середовища	$= (11,0 - 9,0) : 9,0$	22,2	2,2	-16,4
Житлово-комунальне господарство	$= (0,2 - 0,9) : 0,9$	-77,8	-66,7	50,0
Охорона здоров'я	$= (30,9 - 25,0) : 25,0$	23,6	1,6	-17,8
Духовний і фізичний розвиток	$= (12,2 - 12,1) : 12,1$	0,8	-3,3	-4,1
Освіта	$= (74,8 - 66,4) : 66,4$	12,7	3,6	-8,0
Соціальний захист та соціальне забезпечення	$= (212,4 - 165,6) : 165,6$	28,3	16,8	-8,9
Усього	$= (968,3 - 870,4) : 870,4$	9,0	19,8	10,0

Дані табл. 7.3 та 7.4 демонструють загальне зростання в динаміці фактичних показників видатків бюджету. Найбільше зросли видатки на оборону. Сталу тенденцію до зростання демонструють видатки на здійснення загальнодержавних функцій, громадський порядок, безпеку та судову владу. Водночас видатки на розвиток економіки з року в рік скорочують. Зростають 2018 р. та скорочують 2019 р. видатки на соціальну сферу та соціальний захист населення. Зазначені зміни обумовлено процесами децентралізації та реформами в бюджетній сфері, що було розпочато у країні.

Визначаємо зміну реальних показників видатків державного бюджету. Для цього зробимо перерахунок видатків 2018 та 2019 р. шляхом коригування їхніх величин на рівень інфляції (індексу-дефлятора ВВП). Видатки базового року (за умовами завдання це 2017 р.) залишають без змін.

Видатки 2018 р., зведені до рівня 2017 р.:

$$968,3 : 107,8 \times 100 = 898,2 \text{ (млрд грн).}$$

Видатки 2019 р., зведені до рівня 2017 р.:

$$1\,035,4 : (107,8 \times 109,5) \times 10\,000 = 877,2 \text{ (млрд грн).}$$

Інакше кажучи, реальні видатки бюджету становлять, млрд грн: 2017 р. – 870,4; 2018 р. – 898,2; 2019 р. – 877,2. Тобто реальні видатки 2019 р. становлять 100,8 та 97,7 % видатків 2017 та 2018 рр., відповідно.

Завдання 7.4

У міській лікарні на 1 січня планового року є 198 ліжок. Із серпня планового року вводять в експлуатацію новий лікувальний корпус на 65 ліжок. Кількість днів функціонування одного ліжка на рік – 316.

Визначте середньорічну кількість ліжок і загальну кількість ліжко-днів.

Вирішення

Протягом семи місяців (січень – липень) у лікарні функціонувало 198 ліжок, протягом п'яти місяців (серпень – грудень) – 263 ліжка (198 + 65). Середньорічну кількість ліжок визначають з урахуванням фактичної кількості місяців функціонування одного ліжка:

$$(198 \times 7 + 263 \times 5) : 12 = (1\,386 + 1\,315) : 12 = 225 \text{ (ліжок).}$$

Кількість ліжко-днів становить:

$$225 \times 316 = 71\,100 \text{ (ліжко-днів).}$$

Завдання 7.5

Видатки спеціального фонду міського бюджету було затверджено в сумі 235,9 млн грн, що становило 4 % усіх видатків бюджету. Після внесення змін до рішення про міський бюджет видатки спеціального фонду зросли на 2 %, порівняно з первісно затвердженим значенням, а загальний обсяг видатків було зменшено на 46 млн грн.

Визначте видатки загального фонду на момент першого затвердження міського бюджету та після внесення змін до нього. Як змінилася частка видатків загального фонду міського бюджету в загальній сумі його видатків після внесених до рішення про міський бюджет змін?

Вирішення

Визначаємо загальну суму видатків міського бюджету:

$$235,9 : 0,04 = 5\,897,5 \text{ (млн грн).}$$

Визначаємо суму видатків загального фонду як різницю між загальною величиною видатків та видатками спеціального фонду:

$$5\,897,5 - 235,9 = 5\,661,6 \text{ (млн грн).}$$

Визначаємо обсяг видатків спеціального фонду після внесення змін до рішення про міський бюджет:

$$235,9 \times 102 \% = 240,6 \text{ (млн грн).}$$

Визначаємо загальний обсяг видатків бюджету після внесення змін до рішення про міський бюджет:

$$5\,897,5 - 46 = 5\,851,5 \text{ (млн грн).}$$

Визначаємо обсяг видатків загального фонду після внесення змін до рішення про міський бюджет:

$$5\,851,5 - 240,6 = 5\,610,9 \text{ (млн грн).}$$

Отже, у первісно затвердженому бюджеті видатки загального фонду становили 5 661,6 млн грн, унаслідок унесених змін до рішення про міський бюджет, їх зменшили до 5 610,9 млн грн.

Частка видатків загального фонду міського бюджету в загальній сумі його видатків у первісно затвердженому бюджеті становила 96 % (100 – 4).

Визначаємо частку видатків загального фонду міського бюджету в загальній сумі його видатків після внесення змін до рішення про міський бюджет:

$$5\,610,9 : 5\,851,5 \times 100 = 95,89 \text{ \%}.$$

Отже, частка видатків загального фонду міського бюджету в загальній сумі його видатків після внесених до рішення про міський бюджет змін зменшилася з 96 до 95,89 %.

Завдання 7.6

Кількість класів у школі станом на 1 вересня становить: 6 – для групи 1 – 4 класів; 17 – для групи 5 – 9 класів; 3 – для групи 10 – 11 класів. Кількість навчальних годин на тиждень за групами класів становить, відповідно, 132, 510 та 96. Місячний фонд заробітної плати вчителів (не враховуючи доплати за перевірку зошитів) становить 46 408, 192 629 та 35 980 грн, відповідно, за групами класів.

Визначте середні ставки заробітної платні вчителів за групами класів.

Вирішення

Кількість педагогічних ставок визначають, виходячи з нормативного тижневого навантаження на вчителя (18 год), і становить, відповідно до умови завдання:

$$1 - 4 \text{ класи} - 132 : 18 = 7,33 \text{ ставки;}$$

$$5 - 9 \text{ класи} - 510 : 18 = 28,33 \text{ ставки;}$$

$$10 - 11 \text{ класи} - 96 : 18 = 5,33 \text{ ставки.}$$

Середні ставки заробітної платні вчителів за групами класів становлять:

$$46\ 408 : 7,33 = 6\ 331,24 \text{ (грн);}$$

$$192\ 629 : 28,33 = 6\ 799,47 \text{ (грн);}$$

$$35\ 980 : 5,33 = 6\ 750,47 \text{ (грн).}$$

Завдання 7.7

Університет IV рівня акредитації (бюджетна установа) додатково планує у штатному розписі на поточний календарний рік: а) посаду (1,0 ставки) професора, д-ра екон. наук, професора з педагогічним стажем 12 років 3 місяці та б) посаду асистента (1,0 ставки) із педагогічним стажем 3 роки 4 місяці. Заплановано також 15 триденних відряджень та 10 п'ятиденних, кількість діб для перебування в готелях становить 70 (зокрема 45 діб – у готелях, зареєстрованих платниками ПДВ). Середню вартість проїзду в один бік визначено на рівні 170 грн. Суми витрат на відрядження планують, відповідно до граничних розмірів таких витрат, затверджених Урядом.

Визначте додатковий плановий обсяг видатків на оплату праці, нарахувань на заробітну плату та видатків на відрядження по установі. Назвіть, за якими кодами економічної класифікації видатків їх буде відображено в кошторисі.

Примітки:

Під час розрахунку видатків на оплату праці до уваги слід узяти виключно обчислений розмір посадового окладу кожного із працівників, доплати за вчений ступінь та наукове звання, надбавки за вислугу років.

Доплату за вчене звання професора встановлено на рівні 33 %, доплату за науковий ступінь доктора економічних наук – на рівні 25 %. Посаду професора тарифіковано за 20-м тарифним розрядом, асистента – за 16-м тарифним розрядом.

Вирішення

Обчислюємо видатки на оплату праці науково-педагогічних працівників. Під час визначення розміру посадового окладу виходять із величини прожиткового мінімуму на працездатну особу станом на 1 січня (для 2020 р. становить 2 102 грн) та тарифного коефіцієнта й беруть до уваги норми постанови Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 року № 36 про підвищення з 1 січня 2019 року на 11 % посадових окладів науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти державної та комунальної форми власності. Тарифний коефіцієнт визначають, відповідно до постанови

Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 "Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери". Для 16-го та 20-го тарифних розрядів він становить, відповідно, 2,79 та 3,64. Надбавку за вислугу років педагогічним і науково-педагогічним працівникам, відповідно до ст. 61 Закону України "Про освіту", встановлено в розмірах: 10 % – за стажу науково-педагогічної роботи до 3 років; 20 % – за стажу науково-педагогічної роботи від 3 до 10 років; 30 % – за стажу науково-педагогічної роботи понад 20 років.

Обчислюємо оплату праці професора:

посадовий оклад (результат має бути округленим до цілого числа за правилами округлення):

$$2\,102 \times 3,64 = 7\,651 \text{ (грн);}$$

величина посадового окладу професора з урахуванням норм постанови Кабміну від 23 січня 2019 року № 36:

$$7\,651 \times 1,11 = 8\,492,61 \text{ (грн);}$$

заробітна плата професора разом із доплатами та надбавками (річна):

$$12 \times (8\,492,61 + 8\,492,61 \times 25\% + 8\,492,61 \times 33\% + 8\,492,61 \times 20\%) = \\ = 12 \times 15\,116,84 = 181\,402,08 \text{ (грн).}$$

Обчислюємо оплату праці асистента:

посадовий оклад (результат має бути округленим до цілого числа):

$$2\,102 \times 2,79 = 5\,865 \text{ (грн);}$$

величина посадового окладу асистента з урахуванням норм постанови Кабміну від 23 січня 2019 року № 36:

$$5\,865 \times 1,11 = 6\,510,15 \text{ (грн);}$$

заробітна плата асистента разом із доплатами та надбавками (річна):

$$12 \times (6\,510,15 + 6\,510,15 \times 10\%) = 12 \times 7\,161,17 = 85\,934,04 \text{ (грн).}$$

Разом видатки на оплату праці (ст. 2111) – 267 336,12 грн.

Нарахування на заробітну плату (ст. 2120) – розмір нарахувань визначають, відповідно до вимог Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Станом на 1 січня 2020 року базова ставка внеску становить 22 % від суми видатків на оплату праці.

Розмір видатків за ст. 2120 буде становити:

$$267\,336,12 \text{ грн} \times 22\% = 58\,813,95 \text{ (грн).}$$

Під час визначення суми видатків на відрядження виходять із граничних сум добових витрат та витрат на найм житлового приміщення за добу. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 року № 98 для відряджень у межах України, вони становлять: добові – 60 грн, витрати на наймання житлового приміщення за добу – 600 грн (без урахування ПДВ). Видатки на проїзд планують, відповідно до прогнозованої середньої вартості проїзду.

Видатки на відрядження становлять:

добові – $(15 \times 3 + 10 \times 5) \times 60 = 5\,700$ (грн);

вартість проїзду – $25 \text{ поїздок} \times 170 \times 2$ (в обидва боки) = 8 500 (грн);

вартість проживання в готелях – $45 \text{ діб} \times 720 + 25 \text{ діб} \times 600 = 47\,400$ (грн).

Усього видатків на відрядження (ст. 2250) – 61 600 грн.

Додаткова загальна сума видатків навчального закладу буде становити, грн :

$267\,336,12$ (ст. 2111) + $58\,813,95$ (ст. 2120) + $61\,600$ (ст. 2250) =
= 387 750,07 грн.

Завдання 7.8

Визначте джерела бюджетного фінансування установ за поданим переліком:

- Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 272 (м. Харків);
- міський перинатальний центр (м. Хмельницький);
- військова частина (Черкаська область);
- Одеський академічний театр музичної комедії ім. М. Водяного;
- Тернопільський національний економічний університет;
- Національна дитяча спеціалізована лікарня "Охматдит";
- Чернігівська міська рада;
- Гурівська сільська бібліотека (с. Гурівка Долинського р-ну Кіровоградської області);
- Сумська обласна клінічна лікарня;
- апеляційний суд Закарпатської області.

Вирішення

Розмежування видатків між бюджетами регламентовано гл. 14 Бюджетного кодексу України.

Результати виконання завдання з посиланням на норми Бюджетного кодексу України наведено в табл. 7.5.

Таблиця 7.5

Джерела бюджетного фінансування бюджетних установ

Бюджетні установи	Види бюджетів	Статті Бюджетного кодексу України
Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 272 (м. Харків)	міський	пп. "а" п. 2 част. 1 ст. 89
Міський перинатальний центр (м. Хмельницький)	міський	пп. "а" п. 3 част. 1 ст. 89
Військова частина (Черкаська область)	державний	п. 5 част. 1 ст. 87
Одеський академічний театр музичної комедії ім. М. Водяного	обласний	пп. "б" п. 5 част. 1 ст. 90
Тернопільський національний економічний університет	державний	пп. "в" п. 7 част. 1 ст. 87
Національна дитяча спеціалізована лікарня "Охматдит"	державний	пп. "б" п. 8 част. 1 ст. 87
Чернігівська міська рада	міський	п. 2 част. 1 ст. 91
Гурівська сільська бібліотека (с. Гурівка Долинського р-ну Кіровоградської області)	районний	п. 5 част. 1 ст. 89
Сумська обласна клінічна лікарня	обласний	пп. "б" п. 3 част. 1 ст. 90
Апеляційний суд Закарпатської області	державний	п. 2 част. 1 ст. 87

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Унаслідок ухвалених змін до рішення про місцевий бюджет, видатки на духовний і фізичний розвиток та освіту було збільшено на 4,9 та 3,6 млн грн, відповідно, видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення й економічну діяльність зменшено на 14,8 та 0,2 млн грн, відповідно. Водночас сума коштів, запланована на придбання цінних паперів, зменшилася на 1,1 млн грн.

Як у цьому разі змінилася загальна величина видатків бюджету?

Завдання 2. Видатки спеціального фонду міського бюджету, затверджені в сумі 4 736 млн грн, становили 6,9 % видаткової частини бюджету.

Визначте, у якому обсязі затверджено видатки бюджету, зокрема видатки загального фонду.

Завдання 3. На підставі офіційних даних Державної казначейської служби України про виконання Державного бюджету України розрахуйте показники структури та динаміки видатків бюджету за останні три звітні роки.

Визначте, як змінилися реальні показники видатків бюджету, використавши інформацію Державної служби статистики України щодо значень індексів-дефляторів ВВП.

Завдання 4. У міській лікарні на 1 січня планового року є 217 ліжок. Із вересня планового року вводять в експлуатацію новий лікувальний корпус на 79 ліжок. Кількість днів функціонування одного ліжка на рік – 324.

Визначте середньорічну кількість ліжок і загальну кількість ліжко-днів.

Завдання 5. Видатки загального фонду сільського бюджету було затверджено в сумі 4 690 тис. грн, що становило 94,6 % усіх видатків бюджету. Після внесення змін до рішення про сільський бюджет видатки загального фонду зросли на 11,2 %, порівняно з первісно затвердженим значенням, а загальний обсяг видатків було збільшено на 78,6 млн грн.

Визначте видатки спеціального фонду сільського бюджету на момент першого затвердження бюджету та після внесення змін до нього.

Завдання 6. Кількість класів у школі станом на 1 вересня становить: 12 – для групи 1 – 4 класів; 19 – для групи 5 – 9 класів; 4 – для групи 10 – 11 класів. Кількість навчальних годин на тиждень за групами класів становить, відповідно, 260, 568 та 126. Місячний фонд заробітної плати вчителів (не враховуючи доплати за перевірку зошитів) становить 92 764, 216 167 та 47 894 грн, відповідно, за групами класів.

Визначте середні ставки заробітної платні вчителів за групами класів.

Завдання 7. Університет IV рівня акредитації (бюджетна установа) додатково планує у штатному розписі на поточний календарний рік: а) посаду (1,0 ставки) доцента, канд. екон. наук, доцента із педагогічним стажем 8 років 9 місяців та б) посаду (1,0 ставки) старшого викладача, канд. екон. наук із педагогічним стажем 12 років 2 місяці. Заплановано також 6 триденних відряджень та 12 чотириденних, кількість діб для перебування в готелях становить 48 (зокрема 36 діб – у готелях, зареєстрованих платниками ПДВ). Середню вартість проїзду в один бік визначено на рівні 230 грн. Суми витрат на відрядження планують, відповідно до граничних розмірів таких витрат, затверджених Урядом.

Визначте додатковий плановий обсяг видатків на оплату праці, нарахувань на заробітну плату та видатків на відрядження по установі. Назвіть,

за якими кодами економічної класифікації видатків їх буде відображено в кошторисі.

Примітки:

Під час розрахунку видатків на оплату праці до уваги слід узяти виключно обчислений розмір посадового окладу кожного із працівників, доплати за вчений ступінь та наукове звання, надбавки за вислугу років.

Доплату за вчене звання доцента встановлено на рівні 25 %, доплату за науковий ступінь кандидата економічних наук встановлено на рівні 15 %. Посаду доцента тарифікують за 19-м тарифним розрядом, старшого викладача – за 17-м тарифним розрядом.

Завдання 8. Визначте джерела бюджетного фінансування установ за поданим переліком:

- Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського "Харківський авіаційний інститут";
- державна установа "Інститут медицини праці";
- Кременецький районний краєзнавчий музей (м. Кременець Тернопільської обл.);
- Львівська обласна інфекційна клінічна лікарня;
- військова частина (Хмельницька область);
- рада Тернівської сільської об'єднаної територіальної громади (Смілянський р-н Черкаської обл.);
- окружний адміністративний суд м. Києва;
- Головне управління статистики у Волинській області;
- Харківська обласна бібліотека для юнацтва;
- Чернігівська міська лікарня № 1;
- Державна податкова інспекція в Подільському районі Головного управління ДФС у м. Києві;
- Тернопільський драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка;
- Одеська загальноосвітня школа I – III ступенів № 85;
- клінічна лікарня "Феофанія";
- Державне управління справами.

Тестові завдання

1. Видатки спеціального фонду міського бюджету, затверджені в сумі 50 млн грн, становлять 10 % видаткової частини бюджету. У якому обсязі затверджено видатки загального фонду:

- а) 400 млн грн;
- б) 450 млн грн;

- в) 500 млн грн;
- г) 550 млн грн?

2. У центральній районній лікарні на 1 січня планового року є 200 ліжок. Із 1 жовтня планового року вводять в експлуатацію новий лікувальний корпус на 100 ліжок. Яка середньорічна кількість ліжок:

- а) 217;
- б) 220;
- в) 225;
- г) 250?

3. Видатки державного бюджету за 2018 р. становлять 800 млрд грн, за 2019 р. – 900 млрд грн. На скільки зросли реальні доходи бюджету, якщо індекс-дефлятор ВВП за 2019 р. становив 1,1:

- а) на 2,3 %;
- б) на 12,5 %;
- в) на 29,5 млрд грн;
- г) на 100,0 млрд грн?

4. Сумарна кількість навчальних годин на тиждень для 1 – 4 класів школи становить 86 год. Яку кількість педагогічних ставок потрібно запланувати для забезпечення процесу навчання учнів у навчальному закладі:

- а) 3,91;
- б) 4,30;
- в) 4,77;
- г) 5,38?

5. Видатки місцевого бюджету за статтею "Нарахування на заробітну плату", первісно заплановані в сумі 262 млн грн, було збільшено на 5 %, унаслідок ухвалення змін до рішення про місцевий бюджет. На скільки зросли видатки за статтею 2111:

- а) на 42,3 млн грн;
- б) на 59,5 млн грн;
- в) на 72,7 млн грн;
- г) власний варіант?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Надання кредитів із бюджету є складовою частиною видатків бюджету.

2. Видаткову частину Державного бюджету України розподілено на загальний і спеціальний фонди.

3. Видатки загального фонду фінансують коштом доходів загального фонду.

4. Оплата праці працівників бюджетних установ та нарахування на заробітну плату, фінансування яких передбачено за загальним фондом бюджету, належать до захищених видатків бюджету.

5. Видатки на охорону здоров'я фінансують виключно з державного та обласних бюджетів.

6. Видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання публічних послуг і розташовані найближче до споживачів, здійснюють із бюджетів сіл, їхніх об'єднань, селищ, міст та бюджетів об'єднаних територіальних громад.

7. Формування бюджетів в Україні здійснюють із виділенням у складі видаткової частини видатків споживання та видатків розвитку.

8. Державні дотації – це форма фінансової допомоги, яка передбачає пайову участь держави й отримувачів коштів у реалізації проєктів.

9. Місцева рада може передати кошти на здійснення окремих видатків місцевих бюджетів іншій місцевій раді у вигляді міжбюджетного трансферту до відповідного місцевого бюджету.

10. Бюджет розвитку місцевих бюджетів є складовою частиною загального фонду місцевих бюджетів.

8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Мета – формування системи теоретичних знань основ бюджетного фінансування економічної діяльності та наукових досліджень, набуття практичних навичок в обчисленні сум бюджетної підтримки галузей економіки.

Компетентності, що формують за темою:

знання: складу видатків на економічну діяльність держави, напрямів і форм бюджетного фінансування економіки, джерел фінансування наукових досліджень;

уміння: аналізувати структуру та динаміку видатків бюджету на економічну діяльність і науку; визначати обсяги потенційної державної підтримки галузей економіки за відповідними бюджетними програмами;

комунікації: володіння технологіями спілкування із представниками державних адміністрацій, головними розпорядникам бюджетних коштів;

автономність і відповідальність: здатність визначати потенційні обсяги державної підтримки. Відповідальність за обґрунтованість визначених показників.

Основні поняття

Видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом;

державний інвестиційний проєкт – це інвестиційний проєкт, що реалізують шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних укладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії;

державні капітальні укладення – це капітальні видатки державного бюджету (надання кредитів із державного бюджету), що спрямовують на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів державної власності, очікуваний термін корисної експлуатації яких перевищує один рік.

інвестиційний проєкт – це комплекс заходів, визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюють із використанням коштів державного та/або місцевих бюджетів чи шляхом надання державних і/або місцевих гарантій;

наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на здобуття нових знань і (або) пошук шляхів їхнього застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження;

науково-технічна діяльність – це наукова діяльність, спрямована на здобуття та використання нових знань для вирішення технологічних,

інженерних, економічних, соціальних і гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки;

науково-технічні (експериментальні) розроблення – це науково-технічна діяльність, що ґрунтується на наукових знаннях, здобутих у результаті наукових досліджень чи практичного досвіду, та провадиться, із метою доведення таких знань до стадії практичного використання. Результатом науково-технічних (експериментальних) розроблень є нові або істотно вдосконалені матеріали, продукти, процеси, пристрої, технології, системи, об'єкти права інтелектуальної власності, нові або істотно вдосконалені послуги;

прикладні наукові дослідження – це теоретичні й експериментальні наукові дослідження, спрямовані на здобуття і використання нових знань із практичною метою. Результатом прикладних наукових досліджень є нові знання, призначені для створення нових або вдосконалення наявних матеріалів, продуктів, пристроїв, методів, систем, технологій, конкретні пропозиції щодо виконання актуальних науково-технічних та суспільних завдань;

фундаментальні наукові дослідження – це теоретичні й експериментальні наукові дослідження, спрямовані на здобуття нових знань про закономірності організації та розвитку природи, суспільства, людини, їхніх взаємозв'язків. Результатом фундаментальних наукових досліджень є гіпотези, теорії, нові методи пізнання, відкриття законів природи, невідомих раніше явищ і властивостей матерії, виявлення закономірностей розвитку суспільства тощо, не орієнтовані на безпосереднє практичне використання у сфері економіки.

Завдання з вирішенням

Завдання 8.1

Видатки наукового інституту за ст. 2111 кошторису становлять 290 млн грн, фактично здійснені видатки – 260 млн грн, касові видатки – 232 млн грн.

Якою є сума заборгованості інституту перед найманими працівниками із заробітної плати та перед бюджетом щодо утриманих із заробітної плати обов'язкових платежів?

Вирішення

Слід розрізняти поняття "фактичні видатки" та "касові видатки" бюджетних установ. *Фактичні видатки* – це дійсні видатки установ, які підтверджено відповідними документами, незалежно від того, було їх уже оплачено чи ні. *Касовими видатками* вважають усі суми, отримані до каси бюджетної установи або перераховані установою з рахунків в органах Державної казначейської служби України чи банках.

На прикладі, поданому в завданні, фактичними видатками за ст. 2111 є сума нарахованої заробітної плати працівникам. Касовими видатками за ст. 2111 є сума виплаченої працівникам заробітної плати та сплачених до бюджету утриманих із заробітної плати податку на доходи фізичних осіб і військового збору.

Таким чином, якщо припустити, що на початок звітнього періоду заборгованості із заробітної плати перед працівниками інституту не було, новоутворена сума заборгованості із заробітної плати (з урахуванням боргу за утриманим із заробітної плати обов'язковим платежам) є різницею між нарахованою заробітною платою працівникам (290 млн грн) і сумою касових видатків за ст. 2111 (232 млн грн).

Отже, така заборгованість становить 58 млн грн.

Завдання 8.2

Визначте загальну суму планових і фактичних видатків бюджетної установи за такими даними (табл. 8.1):

Таблиця 8.1

Операції бюджетної установи у звітному періоді, млн грн

Сутність операцій	Сума видатків
1	2
Перераховано на рахунок у Державній казначейській службі України єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування	22
Перераховано постачальникові кошти за матеріали	36
Списано витрачені продукти харчування	8
Нараховано заробітну плату працівникам	100

1	2
Списано на видатки установи витрачені, згідно з авансовим звітом, кошти	4
Сплачено постачальникові за спожиту електроенергію	11
Отримано до каси кошти для виплати заробітної працівникам	79
Списано використані медикаменти	3

Вирішення

Фактичними за умовою завдання є видатки, що мали місце за такими операціями:

списано витрачені продукти харчування (8 млн грн);

нараховано заробітну плату працівникам (100 млн грн);

списано на видатки установи витрачені, згідно з авансовим звітом, кошти (4 млн грн);

списано використані медикаменти (3 млн грн).

Разом фактичних видатків – 115 млн грн.

Касовими за умовою завдання є видатки, що мали місце за такими операціями:

перераховано на рахунок у Державній казначейській службі України єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (22 млн грн);

перераховано постачальникові кошти за матеріали (36 млн грн);

сплачено постачальникові за спожиту електроенергію (11 млн грн);

отримано до каси кошти для виплати заробітної працівникам (79 млн грн).

Разом касових видатків – 148 млн грн.

Завдання 8.3

Підприємство отримало позику під інвестиційний проєкт у сумі 800 тис. грн на термін 16 міс. під 24 % річних. Основну суму позики погашають однаковими сумами наприкінці кожного місяця, відсотки нараховують на непогашений залишок основної суми. Держава компенсує позичальникові 20 % банківської відсоткової ставки за позику.

Складіть графік погашення позики та визначте загальну суму видатків бюджету за цією позику.

Вирішення

Для вирішення завдання необхідно визначити основну суму за кредитом, яку будуть сплачувати наприкінці кожного місяця. Вона становить:

$$800 : 16 = 50 \text{ (тис. грн).}$$

Відсотки за користування кредитом за перший місяць будуть становити:

$$800 \times 24 \% : 12 = 16 \text{ (тис. грн).}$$

Непогашений залишок за кредитом на початок другого місяця користування позикою буде становити:

$$800 - 50 = 750 \text{ (тис. грн).}$$

Відсотки за користування кредитом за другий місяць будуть становити:

$$750 \times 24 \% : 12 = 15 \text{ (тис. грн).}$$

Держава забезпечує компенсацію у сумі, тис. грн:

за перший місяць користування позикою – 3,2 (16 тис. грн \times 20 %);

за другий місяць користування позикою – 3,0 (15 тис. грн \times 20 %).

Подальші розрахунки виконують за описаним алгоритмом.

Графік погашення позики наведено в табл. 8.2.

Таблиця 8.2

Графік погашення позики, тис. грн

№ платежів	Непогашений залишок за позикою	Підлягають сплаті			Бюджетна компенсація
		основна сума	відсотки	разом	
1	2	3	4	5	6
1	800	50	16	66	3,2
2	750	50	15	65	3,0
3	700	50	14	64	2,8
4	650	50	13	63	2,6
5	600	50	12	62	2,4
6	550	50	11	61	2,2
7	500	50	10	60	2,0
8	450	50	9	59	1,8
9	400	50	8	58	1,6
10	350	50	7	57	1,4
11	300	50	6	56	1,2

1	2	3	4	5	6
12	250	50	5	55	1,0
13	200	50	4	54	0,8
14	150	50	3	53	0,6
15	100	50	2	52	0,4
16	50	50	1	51	0,2
Разом		800	136	936	27,2

Отже, видатки бюджету на компенсацію відсоткової ставки позичальникові будуть становити 27,2 тис. грн.

Завдання 8.4

Складіть графік погашення позики, критерії якої подано в умові до завд. 8.3. Погашення цієї позики буде відбуватися однаковими сумами (ануїтетними платежами).

Вирішення

Для визначення суми, яка щорічно буде погашатися позичальником, слід скористатися формулою теперішньої вартості ануїтету:

$$PA_{\text{post}} = R \times \frac{1 - (1 + i)^{-n}}{i},$$

де R – член ануїтету, що характеризує розмір окремого платежу;

n – кількість інтервалів, за якими здійснюють нарахування;

i – відсоткова ставка.

Звідси:

$$R = \frac{PA_{\text{post}} \times i}{1 - (1 + i)^{-n}} = \frac{800 \times 0,24 : 12}{1 - (1 + 0,24 : 12)^{-16}} = 58,9 \text{ (тис. грн).}$$

Інакше кажучи, 58,9 тис. грн – це загальна сума, яку щомісяця буде отримувати кредитор (банк), яка містить основну суму за позику та відсотки. Відсотки за користування позику визначають за прикладом виконання

завд. 8.3. Основна сума за позиною – це різниця між загальною сумою за позиною до сплати й сумою належних до сплати відсотків.

Основна сума, що підлягає сплаті за позиною за перший місяць:

$$58,9 - 16 = 42,9 \text{ (млн грн).}$$

Графік погашення позики наведено в табл. 8.3.

Таблиця 8.3

Графік погашення позики (ануїтетні платежі), тис. грн

№ платежів	Непогашений залишок за позиною	Підлягають сплаті			Бюджетна компенсація
		основна сума	відсотки	разом	
1	800,0	42,9	16,0	58,9	3,2
2	757,1	43,8	15,1	58,9	3,0
3	713,3	44,7	14,3	58,9	2,9
4	668,6	45,5	13,4	58,9	2,7
5	623,1	46,5	12,5	58,9	2,5
6	576,6	47,4	11,5	58,9	2,3
7	529,3	48,3	10,6	58,9	2,1
8	480,9	49,3	9,6	58,9	1,9
9	431,6	50,3	8,6	58,9	1,7
10	381,3	51,3	7,6	58,9	1,5
11	330,0	52,3	6,6	58,9	1,3
12	277,7	53,4	5,6	58,9	1,1
13	224,4	54,4	4,5	58,9	0,9
14	169,9	55,5	3,4	58,9	0,7
15	114,4	56,6	2,3	58,9	0,5
16	57,8	57,8	1,2	58,9	0,2
Разом		800,0	142,7	942,7	28,5

Завдання 8.5

Вартість придбаного сільськогосподарським підприємством культиватора вітчизняного виробництва КНРФ 5.6-06 Nonius (із системою внесення рідких добрив) становить 140 тис. грн (у т. ч. ПДВ).

На яку компенсацію з бюджету зазначених витрат може претендувати підприємство за умови передбачення в Державному бюджеті України коштів на фінансування програми часткової компенсації вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва?

Вирішення

Відповідно до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва (постанова Кабміну від 1 березня 2017 року № 130) за умови виконання сільгосппідприємством усіх вимог, визначених цим нормативним документом, та затвердження бюджетних асигнувань за цією програмою підприємство-претендент буде мати змогу отримати 25 % вартості техніки (без урахування податку на додану вартість). Відповідно до умови завдання:

вартість культиватора (без ПДВ) становить:

$$140 - (140 \times 20 : 120) = 116,67 \text{ (тис. грн).}$$

Очікувана сума бюджетної компенсації становить:

$$116,67 \times 25 \% = 29,2 \text{ (тис. грн).}$$

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Видатки наукового інституту за ст. 2271 кошторису становлять 38 млн грн, фактично здійснені видатки – 34 млн грн, касові видатки – 29 млн грн.

Якою є сума заборгованості інституту перед постачальником послуг?

Завдання 2. Підприємство отримало позику під інвестиційний проєкт у сумі 920 тис. грн на термін 24 місяці під 19 % річних. Основну суму позики погашають однаковими сумами наприкінці кожного місяця, відсотки нараховують на непогашений залишок основної суми. Держава компенсує позичальникові 25 % банківської відсоткової ставки за позику.

Складіть графік погашення позики та визначте загальну суму видатків бюджету за цією позику.

Завдання 3. Складіть графік погашення позики, критерії якої подано в умові до завд. 3. Погашення цієї позики буде відбуватися однаковими сумами (ануїтетними платежами).

Завдання 4. Вартість жнивварки вітчизняного виробництва, придбаної сільськогосподарським виробником становить 210 тис. грн (у т. ч. ПДВ).

На яку компенсацію з бюджету зазначених витрат може претендувати підприємство?

Завдання 5. Вартість обладнання, придбаного на умовах фінансового лізингу, становить 1 980 тис. грн. Термін лізингу – 7 років. Авансовий платіж – 25 % від вартості предмета лізингу. Залишкова вартість обладнання після закінчення терміну лізингу – 30 % від первісної вартості. Плата за використовувані лізингодавцем кредитні ресурси – 22 %. Одноразова комісія – 1 % від суми кредитних коштів, які залучають для придбання предмета лізингу. Лізингові платежі здійснюються за класичною схемою. Періодичність здійснення платежів щоквартальна. Держава компенсує лізингоотримувачу 50 % вартості кредитних ресурсів та 20 % разової комісії.

Складіть графік лізингових платежів та визначте загальну суму видатків держави за цією угодою.

Завдання 6. Виконайте попереднє завдання, беручи до уваги, що погашення лізингових платежів здійснено за схемою ануїтетних платежів.

Тестові завдання

1. Планові видатки на реалізацію місцевої програми соціально-економічного розвитку регіону становлять 250 тис. грн, фактичні видатки – 230 тис. грн, касові видатки – 219 тис. грн. Якою є сума заборгованості місцевого бюджету перед головним розпорядником коштів за бюджетною програмою:

- а) 11 тис. грн;
- б) 20 тис. грн;
- в) 31 тис. грн;
- г) 219 тис. грн?

2. Підприємство отримало позику під інвестиційний проєкт у сумі 500 тис. грн під 20 % річних на 5 років. Основну суму позики погашають однаковими платежами наприкінці кожного року, відсотки нараховують на непогашений залишок основної суми. Держава компенсує позичальникові 50 % ставки за кредитом. Які видатки бюджету за перший рік використання кредитних коштів позичальником:

- а) 50 тис. грн;
- б) 100 тис. грн;

- в) 150 тис. грн;
- г) 75 тис. грн?

3. Бюджетну компенсацію відсотків за кредитом визначено на рівні 30 % від банківської ставки. Планова сума бюджетної компенсації становить 8 200 грн. На скільки зростуть видатки бюджету, якщо суму компенсації буде збільшено до 35 % від банківської ставки:

- а) на 410 грн;
- б) на 1 367 грн;
- в) на 2 870 грн;
- г) на 9 567 грн?

4. Очікуваний обсяг видобутку вугілля вугледобувним підприємством становить у плановому році 1,2 млн т. Очікувані збитки підприємства у плановому році визначено на рівні 125,6 млн грн. На який максимальний обсяг бюджетної підтримки може розраховувати підприємство за програмою "Державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості готової товарної вугільної продукції":

- а) 52,35 млн грн;
- б) 104,70 млн грн;
- в) 125,60 млн грн;
- г) власний варіант?

5. Сума отриманої підприємством на 18 міс. позики становить 600 тис. грн. Щомісячна плата за користування позикою (ануїтетний платіж) становить 48 тис. грн. Держава компенсує 40 % плати за кредитні ресурси. Якою є сума бюджетних видатків:

- а) 19,2 тис. грн;
- б) 105,6 тис. грн;
- в) 359,9 тис. грн;
- г) власний варіант?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Касові видатки бюджетної установи завжди є меншими за фактичні видатки.

2. Видатки на економічну діяльність здійснюють як із державного, так і з місцевих бюджетів.

3. Видатки на регулювання трудових відносин відображають у складі видатків на економічну діяльність функціональної класифікації видатків та кредитування бюджету.

4. Держава забезпечує бюджетне фінансування наукової й науково-технічної діяльності в розмірі не менше ніж 1,7 % ВВП України.

5. Наукові дослідження та розроблення фінансують виключно за бюджетні кошти.

6. Бюджетні програми підтримки сільського, лісового, рибного господарства та мисливства фінансують, переважно, за кошти місцевих бюджетів.

7. Державний фонд регіонального розвитку створюють у складі Державного бюджету України.

8. Видатки Державного бюджету України на економічну діяльність мають сталу тенденцію до зростання як в абсолютних, так і у відносних показниках.

9. Державна підтримка вугільної галузі передбачає, зокрема, виділення бюджетних асигнувань на ліквідацію збиткових вугледобувних і вуглепереробних підприємств.

10. Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників передбачає, зокрема, надання бюджетних дотацій товаровиробникам, які займаються розведенням свійської птиці.

9. Видатки бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу

Мета – формування системи теоретичних знань призначення видатків бюджету на соціальний захист населення і соціальну сферу, набуття практичних навичок у визначенні сум державної соціальної допомоги.

Компетентності, що формують за темою:

знання: складу видатків на соціальний захист населення, форм і методів фінансового забезпечення соціальної сфери, основ кошторисного фінансування;

уміння: аналізувати структуру й динаміку видатків бюджету на соціальний захист населення та соціальну сферу; визначати обсяги державної соціальної допомоги за відповідними напрямками: сім'ям із дітьми, малозабезпеченим сім'ям; субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, пільг і різноманітних видів допомоги громадянам;

комунікації: володіння технологіями спілкування із представниками державних адміністрацій; уміння презентувати результати досліджень чинних програм соціального захисту населення;

автономність і відповідальність: здатність визначати обсяги державної соціальної допомоги за відповідними напрямками; відповідальність за правильність зроблених розрахунків.

Основні поняття

Видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом;

державні соціальні гарантії – це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, установлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму;

державні соціальні стандарти – це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми й нормативи або їхній комплекс, на підставі яких визначають рівні основних державних соціальних гарантій;

мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці;

нормативи витрат (фінансування) – це показники поточних і капітальних витрат із бюджетів усіх рівнів на забезпечення задоволення потреб на рівні, не нижчому від державних соціальних стандартів та нормативів;

життєвий мінімум – це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Життєвий мінімум є базовим державним соціальним стандартом, на основі

якого визначають державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я й освіти;

соціальна сфера – це сфера національної економіки, до складу якої належать установи охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення, культури й мистецтва, засобів масової інформації, фізкультури та спорту;

соціальний захист населення – це система заходів правового, соціально-економічного та організаційного характеру, що гарантує й реалізовує держава для забезпечення гідного життя, тобто матеріальної забезпеченості на рівні стандартів сучасного розвитку суспільства і вільного розвитку людини. Відповідно до ст. 46 Конституції України, право на соціальний захист охоплює право на забезпечення громадян у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом;

соціальні норми й нормативи – це показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами.

Завдання з вирішенням

Завдання 9.1

Сім'я у складі: працездатні мати й батько, донька 15 років, два сини 2 і 5 років, відповідно, – звертається за призначенням допомоги малозабезпеченим сім'ям. Доходи сім'ї за останні 6 календарних місяців, що передують місяцю звернення за призначенням допомоги, становлять: батька – 4 міс. по 5 200 грн, 2 міс. по 5 500 грн; матері – 6 міс. по 860 грн (здійснює догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку).

Визначте, у якому розмірі (із розрахунку на місяць) сім'ї буде призначено допомогу.

Примітка: прожитковий мінімум із 1 січня 2020 року становить (із розрахунку на місяць):

для працездатних осіб – 2 102 грн;

для дітей віком до 6 років – 1 779 грн;

для дітей віком від 6 до 18 років – 2 218 грн.

Вирішення

Під час виконання завдання слід використовувати норми Закону України "Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям".

Розмір цієї допомоги визначають за такою формулою:

$$\text{СДМС} = \sum \text{РЗПМ} - \text{Д},$$

де СДМС – розмір соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, грн;

$\sum \text{РЗПМ}$ – рівень забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї (визначають як суму рівнів забезпечення прожиткового мінімуму кожного із членів сім'ї), грн;

Д – середньомісячний сукупний дохід сім'ї, грн.

Слід мати на увазі, що розмір соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, відповідно до вимог чинного законодавства, не може бути більшим ніж 75 % від рівня забезпечення прожиткового мінімуму:

$$\text{СДМС} \leq 75 \% \sum \text{РЗПМ}.$$

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї визначають з урахуванням певних нормативів (табл. 9.1).

Таблиця 9.1

Рівні забезпечення прожиткового мінімуму для обчислення соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям

Категорії осіб	У % до прожиткового мінімуму для відповідних соціальних і демографічних груп населення
Працевдатні особи	25
Особи, які втратили працевдатність, та особи з інвалідністю	100
Діти	85 (із липня 2020 року – 130)

Додатково до встановлених рівнів забезпечення прожиткового мінімуму окремих осіб застосовують підвищувальні коефіцієнти (табл. 9.2).

**Підвищувальні коефіцієнти до встановленого рівня забезпечення
прожиткового мінімуму окремих осіб для обчислення
соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям**

Категорії осіб	Коефіцієнти
Дитина, що входить до складу малозабезпеченої сім'ї (крім дитини з інвалідністю)	1,1
Дитина з інвалідністю, що входить до складу малозабезпеченої сім'ї	1,2
Дитина, яка утримується матір'ю (батьком, усиновителем), що не перебуває у шлюбі, і запис про батька (матір) цієї дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться в установленому порядку за вказівкою матері (батька)	1,2
Дитина, у якої один або обоє батьків є особами з інвалідністю I або II групи	1,2
Громадяни, які набули статус особи, що проживає і працює (навчається) на території населеного пункту, якому надано статус гірського	1,2

Розмір державної соціальної допомоги (зокрема й максимальний), збільшують:

- на кожну дитину віком до 13 років – на 250 грн;
- на кожну дитину віком від 13 до 18 років – на 500 грн.

Максимальний розмір допомоги з урахуванням збільшення її розміру на кожну дитину, яка входить до складу малозабезпеченої сім'ї, не може перевищувати прожиткового мінімуму для сім'ї.

Переходимо до безпосереднього виконання завдання. Насамперед, потрібно визначити середньомісячний сукупний дохід сім'ї за попередні 6 міс.:

доходи батька – 4 міс. × 5 200 грн + 2 міс. × 5 500 грн = 31 800 (грн);

доходи матері – 6 міс. × 860 грн = 5 160 (грн).

Разом доходи сім'ї – 36 960 грн.

Середньомісячний сукупний дохід сім'ї – 36 960 грн : 6 міс. = 6 160 грн.

Далі слід обчислити рівень забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї (січень 2020 року) (табл. 9.3).

Таблиця 9.3

Рівень забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї

Члени сім'ї	Рівень забезпечення прожиткового мінімуму, грн
Батько	$2\,102 \times 25\% = 525,50$
Мати	$2\,102 \times 25\% = 525,50$
Дитина 15 років	$2\,218 \times 85\% \times 1,1 = 2\,073,83$
Дитина 2 років	$1\,779 \times 85\% \times 1,1 = 1\,663,37$
Дитина 5 років	$1\,779 \times 85\% \times 1,1 = 1\,663,37$
Разом	6 451,57

Визначаємо попередній розмір допомоги малозабезпеченим сім'ям:

$$\text{СДМС} = 6\,451,57 - 6\,160 = 291,57 \text{ (грн).}$$

Розрахунок максимального розміру допомоги, що може бути призначено:

$$6\,451,57 \times 75\% = 4\,838,68 \text{ (грн).}$$

Оскільки $291,57 \text{ грн} < 4\,838,68 \text{ грн}$, попередній розмір допомоги не зміниться і буде становити 291,57 грн.

Розмір допомоги малозабезпеченим сім'ям з урахуванням установлених доплат на дітей буде становити:

$$291,57 \text{ грн} + 250 \text{ грн (доплата на дитину 2 років)} + 250 \text{ грн (доплата на дитину 5 років)} + 500 \text{ грн (доплата на дитину 15 років)} = 1\,291,57 \text{ (грн).}$$

Ураховуючи, що визначена величина не перевищує прожиткового мінімуму на сім'ю, кінцевий розмір допомоги не зміниться та буде становити (із розрахунку на місяць) 1 291,57 грн.

Завдання 9.2

17 березня поточного року в сім'ї народилася дівчинка – двоє хлопчиків.

Визначте право сім'ї на отримання допомоги, у зв'язку з народженням дітей, її розмір, терміни та порядок отримання.

Вирішення

Надання допомоги, у зв'язку з народженням дитини, здійснюють, відповідно до Закону України "Про державну допомогу сім'ям з дітьми" і Порядку призначення та виплати державної допомоги сім'ям із дітьми.

Допомогу батькам, у зв'язку з народженням дитини, призначають на підставі заяви, поданої одним із батьків до органу праці та соціального захисту населення, та копії свідоцтва про народження дитини. Звернення за призначенням допомоги має надійти не пізніше ніж за 12 міс. із дня народження дитини. Допомогу, у зв'язку з народженням дитини, призначають у розмірі 41 280 грн. Одноразово виплачують 10 320 грн, решту – протягом наступних 36 міс. однаковими частинами (по 860 грн щомісяця).

Ураховуючи, що в сім'ї народилося двоє дітей, сума допомоги буде становити: 82 560 грн, із яких разово буде виплачено 20 640 грн, решту – протягом наступних 36 міс. однаковими частинами (по 1 720 грн щомісяця).

Завдання 9.3

Сім'ю у складі: батько, мати, двоє дітей у віці 6 та 9 років – зареєстровано та вони проживають у квартирі площею 62 м². Розмір плати за житлово-комунальні послуги в межах соціальних нормативів користування житлово-комунальними послугами становить 3 128,45 грн.

Необхідно визначити право сім'ї, яка вперше звернулася за призначенням субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, на її отримання, та розрахувати її розмір. Доходи сім'ї за I та II квартали поточного календарного року наведено в табл. 9.4.

Таблиця 9.4

Склад та доходи сім'ї за I і II квартали* поточного календарного року

Члени сім'ї	Доходи**, грн
Батько	47 200
Мати	36 950
Діти 6 та 9 років	–

* Сім'я претендує на призначення субсидії з початку опалювального сезону.

** Без урахування сум утриманого податку на доходи фізичних осіб.

Вирішення

Умови призначення та порядок надання громадянам житлових субсидій визначають Положенням про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22.09.1997 р. № 1050-97-п).

Головною умовою призначення субсидії є наявність різниці між розміром плати за житлово-комунальні послуги, скраплений газ і паливо (у межах соціальної норми житла та соціальних нормативів користування житлово-комунальними послугами) й обсягом обов'язкового відсотка платежу, який зобов'язана оплачувати сім'я в разі призначення субсидії. Розмір цього відсотка розраховують, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України "Про новий розмір витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива у разі надання житлової субсидії" в такому порядку.

На першому етапі визначають коефіцієнт доходу сім'ї (K_d):

$$K_d = D_{\text{особу}} : \text{ПМ}_{\text{заг.}}$$

де $D_{\text{особу}}$ – середньомісячний сукупний дохід на одне домогосподарство в розрахунку на одну особу (загальний показник), грн;

$\text{ПМ}_{\text{заг.}}$ – прожитковий мінімум на одну особу (загальний показник), що є чинним на дату, із якої призначають субсидію, грн.

Слід зазначити, що у складі доходів фізичних осіб для розрахунку субсидії не враховують суми утриманого податку на доходи фізичних осіб.

На другому етапі визначають безпосередньо відсоток платежу ($\%_{\text{платежу}}$), який буде сплачувати сім'я за умови призначення субсидії (значення коефіцієнта округлюють до двох знаків після коми):

$$\%_{\text{платежу}} = K_d : 2 \times 15,$$

де 2 – базовий коефіцієнт доходу для призначення субсидії (два прожиткові мінімуми на одну особу в розрахунку на місяць);

15 – базова норма плати за житлово-комунальні послуги (15 % середньомісячного сукупного доходу домогосподарства).

Слід звернути увагу, що із травня 2020 року базова норма плати за житлово-комунальні послуги буде становити 20.

Соціальну норму житла та соціальні нормативи користування житлово-комунальними послугами для призначення субсидій встановлено постановою Кабінету Міністрів України "Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування" від 6 серпня 2014 року.

Для розрахунку житлової субсидії середньомісячний сукупний дохід сім'ї враховують:

за III і IV квартали попереднього календарного року – у разі, коли житлову субсидію призначають із початку неопалювального сезону;

за I і II квартали поточного календарного року – у разі, коли житлову субсидію призначають із початку опалювального сезону;

за два квартали, що передують місяцю, який передує місяцю звернення за призначенням житлової субсидії, – у разі, коли житлову субсидію призначають не з початку опалювального (неопалювального) сезону.

У такому самому порядку розраховують середньомісячний сукупний дохід під час призначення житлової субсидії без звернення на наступний термін, а також під час розрахунку житлової субсидії на опалювальний сезон домогосподарствам, яким призначено її в минулому неопалювальному сезоні.

Житлову субсидію на придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива призначають, виходячи з розміру доходу за попередній календарний рік.

Далі слід визначити обмеження площі, на яку може бути призначено субсидію для оплати за користування житлом / утримання житла:

$$13,65 \text{ м}^2 \times 4 + 35,22 = 89,82 \text{ (м}^2\text{)}.$$

Отже, субсидію для оплати за користування житлом / утримання житла може бути призначено на всю площу квартири, оскільки $62 \text{ м}^2 < 89,82 \text{ м}^2$. Субсидію для споживання комунальних послуг може бути призначено на загальний обсяг таких послуг, оскільки такі послуги, як зазначено в умові завдання, отримано в межах соціальних нормативів.

Потрібно визначити середньомісячний сукупний дохід сім'ї за перші два квартали:

$$(47\ 200 + 36\ 950) : 6 = 14\ 025 \text{ (грн)}.$$

Середньомісячний сукупний дохід на одного зареєстрованого в житловому приміщенні члена сім'ї визначають таким чином:

$$14\ 025 : 4 = 3\ 506,25 \text{ (грн)}.$$

Слід визначити обов'язковий відсоток платежу від середньомісячного сукупного доходу, що має сплачувати сім'я за власні кошти. Він становить:

$$(3\ 506,25 : 2\ 027) : 2 \times 15 = 12,97 (\%).$$

Отже, сім'я за власні кошти має право сплачувати 12,97 % свого середньомісячного сукупного доходу. Розмір платежу, що має здійснювати сім'я за власні кошти, визначають таким чином:

$$14\ 025 \times 12,97 \% = 1\ 819,04 (\text{грн}).$$

Розмір субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг:

$$3\ 128,45 - 1\ 819,04 = 1\ 309,41 (\text{грн}).$$

За загальним правилом суми субсидії підлягають перерахунку на рахунки заявників у банках чи їх виплачують через відділення Укрпошти.

Завдання 9.4

Одинокa матір, яка самостійно виховує двох дітей 5 та 14 років, претендує на отримання допомоги на дітей одиноким матерям. Середньомісячний сукупний дохід сім'ї за 6 міс., які передують місяцю звернення за допомогою, становить 6 200 грн.

Визначте право жінки на отримання зазначеного виду допомоги.

Вирішення

Допомогу на дітей одиноким матерям передбачено Законом України № 2811-XII від 21 листопада 1992 року "Про державну соціальну допомогу сім'ям з дітьми". Розмір цієї допомоги визначають за такою формулою:

$$D_{\text{діт. одинок. матерям}} = \text{ПМ}_{\text{дит.}} - D_{\text{на особу}},$$

де $D_{\text{діт. одинок. матерям}}$ – розмір допомоги на дітей одиноким матерям, грн;

$\text{ПМ}_{\text{дит.}}$ – прожитковий мінімум для дитини відповідного віку, грн;

$D_{\text{на особу}}$ – середньомісячний сукупний дохід сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні 6 міс., грн.

Допомогу на дітей одиноким матерям призначають на кожну дитину окремо.

Відповідно до умови завдання, сума допомоги, розрахована в січні 2020 року буде становити:

а) для дитини 5 років:

$$D_{\text{діт. одинок. матерям}} = 1\,779 - (6\,200 : 3) = 1\,779 - 2\,066,67 = -287,67 \text{ (грн).}$$

Оскільки результат виявився від'ємним, допомогу одинокій матері на дитину 5 років не призначають;

б) для дитини 14 років:

$$D_{\text{діт. одинок. матерям}} = 2\,218 - (6\,200 : 3) = 2\,218 - 2\,066,67 = 151,33 \text{ (грн).}$$

Допомога одинокій матері на дитину 14 років буде становити з розрахунку на місяць 151,33 грн.

Для отримання цієї виплати жінка має звернутися до органу соціального захисту населення, подати заяву, декларацію про доходи та майновий стан, інші документи, зокрема, копії свідоцтв про народження дітей, довідки про проживання дітей із матір'ю, копію свідоцтва про розірвання шлюбу. Призначену суму будуть виплачувати щомісяця протягом 6 міс. Надалі для поновлення виплат матері слід знову звертатися до органу соціального захисту населення та клопотати про виплати.

Завдання 9.5

19-річна дівчина, студентка університету за контрактом, яка ніде не працює, звернулася до управління праці й соціального захисту населення за місцем реєстрації та подала необхідні документи для призначення допомоги, у зв'язку з вагітністю та пологами. У переліку поданих студенткою документів є довідка для призначення і виплати державної допомоги, у зв'язку з вагітністю та пологами, жінкам, не застрахованим у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (за формою № 147/о), у якій зазначений період відпустки, у зв'язку з вагітністю та пологами, – із 03.01.2020 р. до 07.05.2020 р. (загалом 126 календарних днів). Доходів студентка не має.

Визначте, яким буде рішення уповноваженого органу та у якій сумі (за умови позитивного рішення) буде призначено цей вид допомоги заявниці.

Вирішення

Допомогу, у зв'язку з вагітністю та пологами, передбачено Законом України № 2811-XII від 21 листопада 1992 року "Про державну соціальну

допомогу сім'ям з дітьми". Допомогу надають у розмірі 100 % середньомісячного доходу (стипендії, грошового забезпечення, допомоги з безробіття тощо) жінки, але не менше ніж 25 % від розміру встановленого законом прожиткового мінімуму для працездатної особи з розрахунку на місяць.

Ураховуючи відсутність доходів у заявниці, за умови подання нею необхідних документів до органу соціального захисту їй буде призначено допомогу в мінімальному розмірі. Розрахуємо її розмір.

Мінімальний розмір допомоги з розрахунку на місяць становить:

$$2\,102 \text{ грн} \times 25 \% = 525,50 \text{ (грн)},$$

де 2 102 грн – прожитковий мінімум на працездатну особу в період із 1 січня до 30 червня 2020 року.

Розмір допомоги за весь період, у зв'язку з вагітністю та пологами, буде становити:

$$525,50 \text{ грн} : 30,44 \times 126 \text{ днів} = 2\,175,20 \text{ (грн)},$$

де 30,44 – середньомісячна кількість календарних днів у році.

Завдання 9.6

Посадовий оклад працівника було підвищено із січня 2019 року. Його величина становила 8 200 грн. Наступне підвищення посадового окладу заплановано на січень 2020 року.

Визначте суми індексації заробітної плати працівника 2019 р. (помісячно), якщо індекси споживчих цін 2019 р. (за даними Державної служби статистики) становили, %: січень – 101,0; лютий – 100,5; березень – 100,9; квітень – 101,0; травень – 100,7; червень – 99,5; липень – 99,4; серпень – 99,7; вересень – 100,7; жовтень – 100,7; листопад – 100,1; грудень – 99,8.

Вирішення

Порядок індексації доходів громадян установлено Законом Української РСР "Про індексацію грошових доходів населення". Індексацію здійснюють у разі, якщо величина індексу споживчих цін перевищила поріг індексації, установлений у розмірі 103 %. Грошові доходи населення індексують у межах прожиткового мінімуму, установленого для відповідних соціальних і демографічних груп населення.

Для індексації заробітної плати необхідно визначити базовий місяць та обчислити коефіцієнт індексації.

Базовий місяць – це місяць підвищення тарифних ставок (окладів) (незалежно від розміру підвищення). Для умови завдання базовим місяцем є січень 2019 року.

Коефіцієнт індексації заробітної плати обчислюють на основі щомісячних індексів інфляції. Обчислення коефіцієнта індексації для прикладу, наведеного в умові завдання, слід здійснювати починаючи з лютого 2019 року – місяця, наступного за базовим місяцем.

Індекс споживчих цін наростальним підсумком становить, %:

за лютий – $1,005 \times 100 = 100,5$;

за лютий – березень – $(1,005 \times 1,009) \times 100 = 101,4$;

за лютий – квітень – $(1,005 \times 1,009 \times 1,01) \times 100 = 102,4$;

за лютий – травень – $(1,005 \times 1,009 \times 1,01 \times 1,007) \times 100 = 103,1$ (поріг індексації перевищено).

Доходи підлягають індексації починаючи з місяця, наступного за тим, у якому офіційно опубліковано індекс споживчих цін (індекс інфляції). Індекс інфляції за попередній місяць публікують до 10 числа наступного місяця. Інакше кажучи, відповідно до умов завдання, індекс споживчих цін за травень 2019 року (місяць, коли має місце перевищення порогу індексації) опубліковано в червні 2019 року, а доходи підлягають індексації починаючи з липня 2019 р.

Щойно індекс споживчих цін, розрахований наростальним підсумком перевищив межу 103 %, із наступного місяця його розрахунок починають заново.

Індекс споживчих цін наростальним підсумком із червня 2019 року становить:

за червень – 0,995;

за червень – липень – 0,989;

за червень – серпень – 0,986;

за червень – вересень – 0,993;

за червень – жовтень – 0,999;

за червень – листопад – 1,0;

за червень – грудень – 0,998.

Інакше кажучи, протягом усіх наступних місяців індекс споживчих цін не перевищив поріг індексації (103 %). Це означає, що доходи за всі місяці починаючи з липня 2019 року індексують на той самий коефіцієнт індексації (103,1 %).

Сума індексації становить:

за кожний із місяців у періоді липень – листопад 2019 року:

$$2\,007 \times 3,1 \% = 62,22 \text{ (грн)},$$

де 2 007 грн – прожитковий мінімум у періоді з липня до листопада (включно) 2019 року;

за грудень 2019 року:

$$2\,102 \times 3,1 \% = 65,16 \text{ (грн)},$$

де 2 102 грн – прожитковий мінімум у грудні 2019 року.

Завдання 9.7

Сім'я у складі: матері, доньки – дитини з інвалідністю підгрупи А у віці 2 міс. – претендують на отримання державної соціальної допомоги, відповідно до Закону України "Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю".

Визначте право сім'ї на отримання цієї допомоги, умови її призначення та розмір.

Вирішення

Державну соціальну допомогу призначають у розмірах, визначених ст. 2 та 3 Закону України "Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю". Розмір допомоги на дітей з інвалідністю віком до 18 років встановлено на рівні 70 % прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність. Для січня 2020 року ця величина становить:

$$1\,638 \text{ грн} \times 70 \% = 1\,146,60 \text{ (грн)}.$$

Додатково передбачено виплату надбавки на догляд. Надбавку на догляд за дитиною з інвалідністю підгрупи А віком до 6 років встановлюють у розмірі прожиткового мінімуму для дітей віком до 6 років. Для січня 2020 року ця величина становить 1 779 грн.

Отже, загальний розмір державної соціальної допомоги (з урахуванням надбавки на догляд) становить (із розрахунку на місяць):

$$1\,146,60 + 1\,779 = 2\,925,60 \text{ (грн)}.$$

Заява про призначення державної соціальної допомоги подається матір'ю до управління праці та соціального захисту населення за місцем проживання. Допомогу призначають на термін, зазначений у медичному висновку, але не пізніше як до місяця досягнення дитиною з інвалідністю 18-річного віку.

Завдання 9.8

Громадянка С. М. Онищенко уклала договір із фізичною особою – підприємницею, яка надає послуги з догляду за дітьми, про догляд за півторарічною донькою громадянки. Місячну вартість послуг визначено на рівні 8 тис. грн. Одночасно громадянка С. М. Онищенко звертається до органу соціального захисту населення із заявою про компенсацію послуги "муніципальна няня" коштами бюджету.

Визначте право заявниці на отримання такої компенсації та її розмір.

Вирішення

Порядок відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до 3 років "муніципальна няня" затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 2019 року № 68.

Відшкодування вартості послуги "муніципальна няня" є щомісячною адресною компенсаційною виплатою одному з батьків (усиновлювачів), опікуну дитини до 3 років. Призначення та виплату такої компенсації здійснюють, згідно з рішенням органу соціального захисту населення. Суму компенсації затверджено в розмірі прожиткового мінімуму на дітей віком до 6 років, установленого на 1 січня відповідного року. Для січня – червня 2020 року її розмір становить 1 779 грн. Виплату компенсації послуги "муніципальна няня" здійснюють щомісяця на підставі поданих отримувачем послуги документів, що підтверджують витрати на оплату муніципальній няні наданих нею послуг.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Сім'я у складі: працездатні мати й батько, донька 12 років, троє синів 2, 5 та 8 років, відповідно, – звертається за призначенням допомоги малозабезпеченим сім'ям. Доходи сім'ї за останні 6 календарних місяців, що передують місяцю звернення за призначенням допомоги становлять: батька – 3 міс. по 6 300 грн, 3 міс. по 6 700 грн; матері – 6 міс. по 860 грн (здійснює догляд за дитиною до досягнення нею трирічного віку).

Визначте, у якому розмірі (із розрахунку на місяць) сім'ї буде призначено допомогу. Звернення за допомогою відбулося в минулому місяці поточного року.

Завдання 2. 19 лютого поточного року чоловік із дружиною всиновлюють десятимісячну дівчинку.

Визначте право сім'ї на отримання допомоги, у зв'язку з усиновленням дитини, її розмір, терміни та порядок отримання.

Завдання 3. Сім'ю у складі: батько, мати, троє дітей у віці 7, 8 та 12 років – зареєстровано та вони проживають у квартирі площею 86 м². Розмір плати за житлово-комунальні послуги в межах соціальних нормативів користування житлово-комунальними послугами становить 4 370,45 грн.

Необхідно визначити право сім'ї, яка вперше звернулася за призначенням субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, на її отримання, та розрахувати її розмір. Доходи сім'ї за I та II квартали поточного календарного року (без урахування сум утриманого податку на доходи фізичних осіб) становлять: батька – 49 600 грн, матері – 38 900 грн. Сім'я претендує на призначення субсидії з початку опалювального сезону.

Завдання 4. Одинокa матір самостійно виховує трьох дітей 10, 12 та 15 років, претендує на отримання допомоги на дітей одиноким матерям. Середньомісячний сукупний дохід сім'ї за 6 міс., які передують місяцю звернення за допомогою, становить 8 100 грн.

Визначте право жінки на отримання зазначеного виду допомоги.

Завдання 5. 18-річна дівчина, студентка коледжу за контрактом, звернулася в поточному місяці до управління праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації та подала необхідні документи для призначення допомоги, у зв'язку з вагітністю й пологами. Чотири місяці потому дівчина народила хлопчика та звернулася із заявою до управління праці та соціального захисту населення про призначення допомоги, у зв'язку з народженням дитини. Доходів заявниця не має.

Визначте, на який розмір допомоги від держави заявниця може претендувати.

Завдання 6. Посадовий оклад працівника було підвищено з лютого 2020 року. Його величина становила 9 300 грн. Наступне підвищення посадового окладу заплановано на березень 2021 року.

Визначте суми індексації заробітної плати працівника 2020 р. (помісячно).

Завдання 7. 14-річна дівчина з інвалідністю підгрупи А живе разом із батьками та потребує постійного догляду.

На який розмір допомоги на дитину з інвалідністю від держави може претендувати сім'я в цій ситуації?

Завдання 8. У ході проходження військової служби громадянин України зазнав тілесних ушкоджень, які, за висновком військово-лікарської комісії, стали підставою для встановлення йому I групи інвалідності.

Визначте, на який розмір допомоги від держави може претендувати захисник Вітчизни?

Тестові завдання

1. Який рівень забезпечення прожиткового мінімуму для працездатної особи, якщо прожитковий мінімум на працездатну особу затверджено на рівні 2 102 грн:

- а) 441,42 грн;
- б) 525,50 грн;
- в) 2 102 грн;
- г) власний варіант?

2. Сім'я у складі 3 осіб претендує на отримання субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг. Площа квартири, у якій їх зареєстровано та проживають члени сім'ї, становить 82 м². У межах якої площі сім'я може претендувати на відшкодування квартирної плати:

- а) 68,44 м²;
- б) 72,90 м²;
- в) 76,17 м²;
- г) 82,00 м²?

3. 17 березня поточного року в сім'ї народилася дівчинка – хлопчик і дівчинка. Яку суму допомоги, у зв'язку з народженням дитини, разово отримає сім'я:

- а) 10 320 грн;
- б) 20 640 грн;
- в) 41 280 грн;
- г) власний варіант?

4. Коефіцієнт доходу сім'ї, розрахований, відповідно до Положення про порядок призначення та надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, становить 0,834.

Який відсоток платежу за житлово-комунальні послуги, що має здійснювати сім'я:

- а) 6,255 %;
- б) 8,34 %;
- в) 12,51 %;
- г) власний варіант?

5. Заробітна плата працівника за звітний місяць становить 8 920 грн. У якому розмірі буде нараховано суму індексації заробітної плати, якщо коефіцієнт індексації становить 3,6 %, мінімальна заробітна плата – 4 723 грн, прожитковий мінімум на працездатну особу – 2 102 грн:

- а) 75,67 грн;
- б) 170,03 грн;
- в) 321,12 грн
- г) власний варіант?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Допомога, у зв'язку з народженням дитини, належить до гарантованих державою виплат на дітей.

2. Індиксацію грошових доходів населення здійснюють у разі, якщо величина індексу споживчих цін перевищила поріг індексації, який встановлено в розмірі 101 %.

3. Держава забезпечує бюджетні асигнування на охорону здоров'я в розмірі, що відповідає її науково обґрунтованим потребам, але не менше ніж 10 % національного доходу.

4. Допомога на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування, є різновидом державної соціальної допомоги сім'ям із дітьми.

5. Розмір субсидії на для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг визначено величиною доходів сім'ї.

6. Розмір державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям визначають як різницю між сумарним рівнем прожиткового мінімуму для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом.

7. Державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства призначають на весь час інвалідності, встановленої органами медико-соціальної експертизи.

8. Допомогу на дітей одиноким матерям надають у розмірі, що дорівнює різниці між 100 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку та середньомісячним сукупним доходом сім'ї в розрахунку на одну особу за попередні 6 міс.

9. Особам з інвалідністю, унаслідок війни, які мають II групу, державну соціальну допомогу, що виплачують замість пенсії, підвищують на 40 % величини прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

10. Програми державної соціальної допомоги сім'ям із дітьми фінансують із районних бюджетів, бюджетів міст республіканського АР Крим та обласного значення, бюджетів об'єднаних територіальних громад коштом субвенцій із Державного бюджету України.

10. Видатки бюджету на оборону й управління

Мета – формування системи теоретичних знань призначення видатків на оборону та управління, особливостей їхнього фінансування, набуття практичних навичок в обчисленні граничних сум видатків.

Компетентності, що формують за темою:

знання: складу видатків на оборону й управління, порядку та особливостей їхнього планування і фінансування;

уміння: аналізувати структуру і динаміку видатків бюджету на оборону й управління, визначати рівень їхньої обґрунтованості та достатності;

комунікації: володіння технологіями спілкування із представниками держаних адміністрацій, розпорядниками бюджетних коштів;

автономність і відповідальність: здатність визначати необхідний обсяг видатків бюджету на оборону й управління; відповідальність за якість зроблених розрахунків.

Основні поняття

Видатки бюджету – це кошти, спрямовані на здійснення програм і заходів, передбачених відповідним бюджетом;

воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводять в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, він передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню й органам місцевого самоврядування повноважень,

необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини та громадянина і прав та законних інтересів юридичних осіб із зазначенням терміну дії цих обмежень;

оборона України – це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту;

обороздатність держави – це здатність держави до захисту в разі збройної агресії або збройного конфлікту. Вона складається з матеріальних і духовних елементів та є сукупністю воєнного, економічного, соціального й морально-політичного потенціалу у сфері оборони та належних умов для його реалізації;

особливий період – це період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) чи доведення його до відома виконавців щодо прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій;

цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їхніх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Завдання з вирішенням

Завдання 10.1

Планові надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву визначено в сумі 729,6 млн грн, планова сума накопичення матеріальних цінностей у державному матеріальному резерві становить 697,3 млн грн.

Визначте додаткову потребу в коштах (вивільнення коштів) Державного бюджету України за операціями формування державного резерву.

Вирішення

Державний резерв є особливим державним запасом матеріальних цінностей, призначених для забезпечення потреб України в особливий

період; надання державної підтримки окремим галузям народного господарства, підприємствам, установам та організаціям.

Додаткова потреба в коштах за операціями формування державного резерву є позитивною різницею між сумою надходжень, отриманих від реалізації матеріальних цінностей, і сумою накопичень до державного резерву. Від'ємне значення цього показника свідчить про величину вивільнення коштів державного резерву.

Відповідно до умови завдання, вивільнення коштів державного матеріального резерву становить:

$$729,6 - 697,3 = 32,3 \text{ (млн грн).}$$

Завдання 10.2

Визначте, діяльність якої кількості депутатів міської ради може бути профінансовано за рахунок коштів місцевого бюджету, відповідно до Закону України "Про місцеві вибори", якщо кількість виборців по місту становить 72 319 осіб.

Вирішення

Відповідно до ст. 16 Закону України "Про місцеві вибори", за кількості виборців від 50 до 100 тис. осіб кількість депутатів міської ради становить 36 осіб.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Планові надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву визначено в сумі 523,8 млн грн, планова сума накопичення матеріальних цінностей у державному матеріальному резерві становить 724,6 млн грн.

Визначте додаткову потребу в коштах (вивільнення коштів) Державного бюджету України за операціями формування державного резерву.

Завдання 2. Визначте, діяльність якої кількості депутатів міської ради може бути профінансовано коштами місцевого бюджету, відповідно до Закону України "Про місцеві вибори", якщо кількість виборців по місту становить 296 137 осіб.

Завдання 3. На підставі даних додатка 3 до Закону України про державний бюджет на поточний рік проаналізуйте склад і структуру видатків Державного бюджету України на оборону.

Визначте головних розпорядників бюджетних коштів, назвіть основні програми, за якими передбачено фінансування, проаналізуйте структуру видатків за функціональною ознакою.

Завдання 4. На підставі даних додатка 3 до Закону України про державний бюджет на поточний рік проаналізуйте склад і структуру видатків Державного бюджету України на управління.

Визначте головних розпорядників бюджетних коштів, назвіть основні програми, за якими передбачено фінансування, проаналізуйте структуру видатків за функціональною ознакою.

Тестові завдання

1. Який мінімальний плановий обсяг фінансування видатків на оборону України, необхідний для досягнення цілей Воєнної доктрини, якщо прогнозний обсяг валового внутрішнього продукту на поточний рік становить 3 826 млрд грн:

- а) 38,26 млн грн;
- б) 114,78 млн грн;
- в) 191,30 млн грн;
- г) власний варіант?

2. Фактичні видатки зведеного бюджету України за статтею "Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансова та зовнішньополітична діяльність" становили за звітний рік 45,5 млрд грн, що становить 98,6 % від плану. Якими є планові видатки державного бюджету за цією статтею, якщо з місцевих бюджетів фінансують 60 % таких видатків:

- а) 17,95;
- б) 18,46;
- в) 26,92;
- г) 27,69?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. Мобілізаційний резерв є складовою частиною державного резерву України.

2. Фінансування Державної спеціальної служби транспорту здійснюються коштами Державного бюджету України.

3. Фінансування фіскальної діяльності здійснюються коштами як державного, так і місцевих бюджетів.

4. Основним напрямом видатків бюджету на міжнародну діяльність України є фінансування функціонування закордонних дипломатичних установ України та розширення мережі власності України для потреб цих установ.

5. Забезпечення діяльності Державної спеціальної служби транспорту відображено у складі видатків Державного бюджету України на військову оборону.

6. Фінансування видатків на громадський порядок і безпеку можна здійснювати одночасно коштами державного та місцевих бюджетів, суб'єктів господарювання, інших не заборонених законодавством джерел.

7. Видатки на управління, відповідно до функціональної класифікації видатків є складовою частиною видатків двох груп: на загальнодержавні функції й на громадський порядок, безпеку та судову владу.

8. Видатки на місцеву пожежну охорону, муніципальні формування з охорони громадського порядку фінансують коштами місцевих бюджетів.

9. Фінансування потреб національної оборони держави здійснюються у межах коштів, визначених у законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

10. Фінансування видатків на судову владу здійснюються, переважно, коштами місцевих бюджетів.

11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Мета – формування системи теоретичних знань сутності та функцій державного та місцевого боргу, державних і місцевих запозичень, набуття практичних навичок в управлінні боргом та оцінювання рівня боргового навантаження.

Компетентності, що формують за темою:

знання: основ функціонування державного кредиту, причин виникнення й наслідків державного боргу, методів та інструментів управління боргом і гарантованим боргом;

уміння: аналізувати структуру і динаміку видатків бюджету на обслуговування державного та місцевого боргу, визначати й аналізувати показники боргового навантаження;

комунікації: формування здатності до спілкування з потенційними кредиторами; презентація показників складу та структури державного боргу в динаміці;

автономність і відповідальність: здатність ефективно управляти державним і місцевим боргом; відповідальність за якість управління.

Основні поняття

Боргове зобов'язання – це зобов'язання позичальника перед кредитором за кредитом (позикою), що виникло, унаслідок випуску і розміщення боргових цінних паперів та/або укладання кредитних договорів;

гарантійне зобов'язання – це зобов'язання гаранта повністю або частково виконати боргові зобов'язання суб'єкта господарювання – резидента України перед кредитором у разі невиконання таким суб'єктом його зобов'язань за кредитом (позикою), залученим під державну чи місцеву гарантію;

гарантований Автономною Республікою Крим, обласною радою чи територіальною громадою міста борг – це загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених станом на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено місцевими гарантіями;

гарантований державою борг – це загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених станом на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями;

державне запозичення – це операції, пов'язані з отриманням державою кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості, із метою фінансування державного бюджету;

державний борг – це загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають, унаслідок державного запозичення;

міське запозичення – це операції з отримання до бюджету Автономної Республіки Крим, обласного чи міського бюджету кредитів (позик)

на умовах повернення, платності та строковості, із метою фінансування бюджету Автономної Республіки Крим, обласного чи міського бюджету;

місцевий борг – це загальна сума боргових зобов'язань Автономної Республіки Крим, обласної ради чи територіальної громади міста з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають, унаслідок місцевого запозичення;

обслуговування державного (місцевого) боргу – це операції щодо здійснення плати за користування кредитом (позикою), сплати комісій, штрафів та інших платежів, пов'язаних з управлінням державним (місцевим) боргом. До таких операцій не належить погашення державного (місцевого) боргу;

погашення державного (місцевого) боргу – це операції з повернення позичальником кредитів (позик), відповідно до умов кредитних договорів, та/або випуску боргових цінних паперів;

управління державним (місцевим) боргом – це сукупність дій, пов'язаних зі здійсненням запозичень, обслуговуванням і погашенням державного (місцевого) боргу, інших правочинів із державним (місцевим) боргом, спрямовані на досягнення збалансованості бюджету та оптимізацію боргового навантаження.

Завдання з вирішенням

Завдання 11.1

Визначте еквівалентну величину державного й гарантованого державою боргу та проаналізуйте його структуру (табл. 11.1).

Таблиця 11.1

Величина державного та гарантованого державою боргу станом на 31 грудня 2019 року

Борги за валютами погашення	Млн грош. од.	Офіційні курси іноземних валют до гривні
долар США	32,80	23,6862
євро	7,70	26,4220
канадський долар	0,20	18,1011
СПЗ	8,21	32,6996
японська єна	61,79	0,2163
гривня	732,46	–

Вирішення

Визначимо величину еквівалентного боргу, обчисленого у гривнях та доларах США, використавши інформацію про офіційні курси іноземних валют до національної грошової одиниці (табл. 11.2).

Таблиця 11.2

Еквівалентна величина державного та гарантованого державою боргу станом на 31 грудня 2019 року

Борги за валютами погашення	Еквівалентна величина боргу (млрд грош. од.), обчислена у		Структура боргу, %
	гривнях	доларах США	
долар США	$32,80 \times 23,6862 = 776,91$	32,80	$= 32,80 : 84,35 \times 100 = 38,90$
євро	$7,70 \times 26,422 = 203,45$	$203,45 : 23,6862 = 8,59$	$= 8,59 : 84,35 \times 100 = 10,20$
канадський долар	$0,20 \times 18,1011 = 3,62$	$3,62 : 23,6862 = 0,15$	$= 0,15 : 84,35 \times 100 = 0,20$
СПЗ	$8,21 \times 32,6996 = 268,46$	$268,46 : 23,6862 = 11,33$	$= 11,33 : 84,35 \times 100 = 13,4$
японська єна	$61,79 \times 0,2163 = 13,37$	$13,37 : 23,6862 = 0,56$	$= 0,56 : 84,35 \times 100 = 0,7$
гривня	732,46	$732,46 : 23,6862 = 30,92$	$= 30,92 : 84,35 \times 100 = 36,6$
Разом	= 1 998,27	= 84,35	100,0

Дані розрахунків свідчать, що еквівалентна величина державного й гарантованого державою боргу станом на 31.12.2019 р., становила 84,35 млрд дол. США або 1 998,27 млрд грн. Основну частину боргу номіновано в доларах США (38,9 %), гривнях (36,6 %), розрахунковій грошовій одиниці Міжнародного валютного фонду – спеціальних правах запозичення (СПЗ) (13,4 %) та євро (10,2 %).

Завдання 11.2

Інформацію про державний борг станом на 1 січня 2020 року наведено в табл. 11.3.

Державний борг станом на 1 січня 2020 року (умовні дані)

Борг за валютами	Млрд грош. од.
долар США	12,6
євро	2,5
гривня	68,0

2020 р. відбулися такі операції:

1) емісія облігацій зовнішньої державної позики в сумі 920 млн дол. США. Дата розміщення облігацій 19.02.2020 р. Виплата купона 19.02 та 19.08 щороку починаючи з 19.08.2020 р. Дохідність облігацій 3,25 % річних. Погашення облігацій відбудеться 19.02.2025 р. Офіційний курс долара США на 19.08.2020 р. 25,8 грн/дол. США;

2) виплата купонного доходу за облігаціями зовнішньої державної позики 2018 – 2023 рр. випуску. Загальна сума платежу становила 60 млн євро (середньозважений курс євро 32,5 грн/євро);

3) 12.03.2020 р. та 10.09.2020 р. сплачено відсотки за облігаціями з індексованою вартістю. Загальна кількість облігацій 320 тис. шт. Розмір купонного платежу на одну облігацію становить 52 грн. 10.09.2020 р. відбулося погашення зазначених облігацій.

Примітка:

Середньозважений курс долара США на міжбанківському ринку за календарний місяць, який передує місяцю, у якому було здійснено первинне розміщення облігацій з індексованою вартістю становив 14,8 грн/дол. США.

Середньозважений курс долара США на міжбанківському ринку за серпень 2020 року становив 25,9 грн/дол. США.

4) виплата купонного доходу за облігаціями внутрішньої державної позики 2018 – 2023 рр. випуску. Загальна сума платежу становила 3,6 млрд грн;

5) випуск державних казначейських зобов'язань. Обсяг залучених до бюджету коштів становив 2,5 млрд грн.

Визначте:

а) розмір державного боргу на 31 грудня 2020 року у гривневому еквіваленті та в аспекті валют погашення, якщо врахувати, що офіційний курс долара США на 31.12.2020 р. становив 27,5 грн/дол. США, а євро – 32,4 грн/євро;

б) видатки бюджету на обслуговування державного боргу 2020 р.

Вирішення

У першій частині завдання обчислюємо обсяг державного боргу станом на 31 січня 2020 року. Величину боргу будемо визначати в аспекті валют. Величина боргу на кінець року є величиною боргу на початок року, зменшена на суму його погашення та збільшена на величину його зростання через випуск цінних паперів, здійснення прямих запозичень тощо. Вивчаємо сутність кожної з операцій, що відбулися протягом року, та визначаємо, чи мають вони відношення до зміни основної суми боргу.

Так, за операцією 1 відбувається емісія облігацій зовнішньої державної позики, що означає зростання державного боргу поточного року на 920 млн дол. США. Погашення облігацій відбудеться 2025 р., саме цього року суму державного боргу буде зменшено на 920 млн грн, ця інформація для виконання цього завдання має виключно довідковий характер. Також за цією операцією мають місце видатки на обслуговування боргу, які буде враховано під час виконання другої частини завдання.

Визначаємо величину державного боргу станом на 31.12.2020 р.:
державний борг, номінований у доларах США:

$$12,6 \text{ млрд (сума боргу на 1 січня 2020 року)} + 920 \text{ млн (операція 1)} = \\ = 13,52 \text{ (млрд дол. США);}$$

державний борг, номінований у євро: 2,5 млрд (не змінився);

державний борг, номінований у гривні:

$$68 \text{ млрд грн (сума боргу на 1 січня 2020 року)} - (320 \text{ тис. шт} \times 1 \text{ 000 грн} \times \\ \times 25,9 : 14,8) \text{ (операція 3)} + 2,5 \text{ млрд (операція 5)} = 68 \text{ млрд} - 560 \text{ млн} + \\ + 2,5 \text{ млрд} = 69,94 \text{ (млрд грн).}$$

Пояснимо. За операцією 3 мало місце погашення облігацій з індексованою вартістю. Погашення таких облігацій здійснюють за індексованою вартістю, але не нижчою за номінальну вартість. Індексацію номінальної вартості таких облігацій здійснюють на коефіцієнт індексації. Його визначають як співвідношення середньозважених курсів гривні до долара США на міжбанківському ринку в такий спосіб. У чисельнику беруть курс гривні за календарний місяць, який передує місяцю, у якому здійснюють погашення таких облігацій. У знаменнику – курс гривні за календарний місяць, який передує місяцю, у якому здійснюють первинне розміщення таких облігацій.

Загальна сума еквівалентного боргу, визначена у гривні, становить:

$$13,52 \text{ млрд дол. США} \times 27,5 + 2,5 \text{ млрд євро} \times 32,4 + 69,94 \text{ млрд грн} = \\ = 371,8 + 81 + 69,94 = 522,74 \text{ (млрд грн).}$$

У другій частині завдання визначаємо видатки на обслуговування державного боргу 2020 р. Вивчаємо сутність кожної з операцій, що відбулися протягом року, та визначаємо, чи виникають за ними зазначені видатки. Зауважте принагідно, що обслуговування державного боргу – це операції щодо здійснення плати за користування кредитом (позикою), сплати комісій, штрафів та інших платежів, пов'язаних з управлінням державним боргом. До таких операцій не належить погашення державного боргу. Величина обслуговування боргу в аспекті операцій становить:

- 1) $920 \text{ млн дол. США} \times 3,25 \% : 2 \times 25,8 = 385,71$ (млн грн);
 - 2) $60 \text{ млн євро} \times 32,5 = 1\,950$ (млн грн);
 - 3) $320 \text{ тис. шт} \times 52 \text{ грн} = 16,64$ (млн грн);
 - 4) 3 600 млн грн.
- Разом – 5 952,35 млн грн.

Завдання 11.3

Інформацію про планові показники Державного бюджету України наведено в табл. 11.4.

Таблиця 11.4

Вихідні дані

Показники	Значення показників, млрд грн
1	2
Податкові надходження	680,0
Доходи від операцій із капіталом	2,5
Неподаткові надходження	263,0
Надходження коштів з інших бюджетів	1,9
Цільові фонди у складі доходів державного бюджету	3,4
Перевищення суми наданих із державного бюджету внутрішніх кредитів над сумою повернутих до державного бюджету внутрішніх кредитів	4,2
Видатки бюджету	1 036,4
Погашення раніше отриманих до бюджету позик	25,6
Запозичення	?
Придбання цінних паперів	1,2

1	2
Повернення коштів із депозитів	2,4
Залишок бюджетних коштів на початок року	0,7
Залишок бюджетних коштів на кінець року	1,6

Потрібно визначити планову величину фінансування Державного бюджету України, зокрема фінансування за активними операціями та фінансування за борговими операціями, а також планову суму запозичень.

Вирішення

Величина дефіциту становить:

$$(680 + 2,5 + 263 + 1,9 + 3,4) - 1\,036,4 - 4,2 = -89,8 \text{ (млрд грн).}$$

Загальне фінансування, відповідно, становить 89,8 млрд грн, зокрема: фінансування за активними операціями:

$$(2,4 - 1,2) + (0,7 - 1,6) = 0,3 \text{ (млрд грн);}$$

фінансування за борговими операціями:

$$89,8 - 0,3 = 89,5 \text{ (млрд грн);}$$

запозичення:

$$89,5 + 25,6 = 115,1 \text{ (млрд грн).}$$

Завдання 11.4

Обчисліть значення інтегрального показника рівня боргової безпеки України, якщо:

а) відношення обсягу державного й гарантованого державою боргу до ВВП становить 37 %;

б) відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП – 65 %;

в) середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку – 16,5 %;

г) значення індексу ЕМВІ – 639,00;

д) відношення величини офіційних міжнародних резервів до величини валового зовнішнього боргу – 27 %.

Вирішення

Боргова безпека є складовою частиною фінансової безпеки, а фінансова, своєю чергою, – важливою складовою частиною економічної

безпеки країни. Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, затвердженою наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277, визначено основні індикатори боргової безпеки та охарактеризовано їхні можливі значення (табл. 11.5).

Таблиця 11.5

Індикатори боргової безпеки держави

Показники	Значення показників				
	оптимальне	задовільне	незадовільне	небезпечне	критичне
1. Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	20	30	40	50	60
2. Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	40	45	55	60	70
3. Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, %	4	5	7	9	11
4. Індекс ЕМВІ + Україна	200	300	500	700	1 000
5. Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	50	45	41	36	20

Показники з першого до четвертого є показниками-дестимуляторами, тобто наявний зворотний зв'язок між такими показниками та рівнем безпеки. П'ятий показник є показником-стимулятором, тобто наявний прямий зв'язок між цим показником і рівнем безпеки.

Обчислення інтегрального показника боргової безпеки здійснюють за такою формулою:

$$I_{\phi} = \sum_{i=1}^n y_i \times d_i,$$

де y_i – нормалізована оцінка i -го індикатора;

d_i – ваговий коефіцієнт, що визначає ступінь внеску i -го показника в інтегральний індекс складової частини фінансової безпеки.

Нормування показників-стимуляторів здійснюють у такий спосіб:

$$y_{ij} \begin{cases} 1, & X_{ij} < X_{\text{опт.}} \\ 0,8 + 0,2 \frac{(X_{\text{здв.}} - X_{ij})}{(X_{\text{здв.}} - X_{\text{опт.}})}, & X_{\text{опт.}} \leq X_{ij} < X_{\text{здв.}} \\ 0,6 + 0,2 \frac{(X_{\text{нездв.}} - X_{ij})}{(X_{\text{нездв.}} - X_{\text{здв.}})}, & X_{\text{здв.}} \leq X_{ij} < X_{\text{нездв.}} \\ 0,4 + 0,2 \frac{(X_{\text{небезп.}} - X_{ij})}{(X_{\text{небезп.}} - X_{\text{нездв.}})}, & X_{\text{нездв.}} \leq X_{ij} < X_{\text{небезп.}} \\ 0,2 + 0,2 \frac{(X_{\text{крит.}} - X_{ij})}{(X_{\text{крит.}} - X_{\text{небезп.}})}, & X_{\text{небезп.}} \leq X_{ij} < X_{\text{крит.}} \\ 0,2 \frac{X_{\text{крит.}}}{X_{ij}}, & X_{ij} \geq X_{\text{крит.}} \end{cases}$$

де x_{ij} – значення i -го індикатора в періоді j ;

y_{ij} – нормоване значення індикатора x_{ij} ;

$X_{\text{опт.}}$, $X_{\text{здв.}}$, $X_{\text{нездв.}}$, $X_{\text{небезп.}}$, $X_{\text{крит.}}$ – оптимальне, задовільне, незадовільне, небезпечне та критичне значення відповідного індикатора.

Нормування показника-дестимулятора здійснюють у такий спосіб:

$$y_{ij} \begin{cases} 0,2 \exp \frac{(X_{ij} - X_{\text{крит.}})}{n_i}, & X_{ij} < 0 \wedge X_{ij} < X_{\text{крит.}} \\ 0,2 \frac{X_{ij}}{X_{\text{крит.}}}, & 0 < X_{ij} < X_{\text{крит.}} \\ 0,2 + 0,2 \frac{(X_{ij} - X_{\text{крит.}})}{(X_{\text{небезп.}} - X_{\text{крит.}})}, & X_{\text{крит.}} \leq X_{ij} < X_{\text{небезп.}} \\ 0,4 + 0,2 \frac{(X_{ij} - X_{\text{небезп.}})}{(X_{\text{нездв.}} - X_{\text{небезп.}})}, & X_{\text{небезп.}} \leq X_{ij} < X_{\text{нездв.}} \\ 0,6 + 0,2 \frac{(X_{ij} - X_{\text{нездв.}})}{(X_{\text{здв.}} - X_{\text{нездв.}})}, & X_{\text{нездв.}} \leq X_{ij} < X_{\text{здв.}} \\ 0,8 + 0,2 \frac{(X_{ij} - X_{\text{здв.}})}{(X_{\text{опт.}} - X_{\text{здв.}})}, & X_{\text{здв.}} \leq X_{ij} < X_{\text{опт.}} \\ 1, & X_{\text{опт.}} \leq X_{ij} \end{cases}$$

Значення вагових коефіцієнтів за індикаторами становить:
відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП – 0,2195;

відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП – 0,2214;

середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку – 0,1830;

індекс ЕМВІ + Україна – 0,1778;

відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу – 0,1983.

Обчислюємо інтегральний показник боргової безпеки держави, відповідно до умови завдання.

Нормовані значення показників:

відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП:

$$0,6 + 0,2 \times (40 - 37) : (40 - 30) = 0,66;$$

відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП:

$$0,2 + 0,2 \times (70 - 65) : (70 - 60) = 0,3;$$

середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку:

$$0,2 \times 11 : 16,5 = 0,133;$$

індекс ЕМВІ + Україна:

$$0,4 + 0,2 \times (700 - 639) : (700 - 500) = 0,461;$$

відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу:

$$0,2 + 0,2 \times (27 - 20) : (36 - 20) = 0,2875.$$

Інтегральний показник боргової безпеки становить:

$$(0,66 \times 0,2195) + (0,3 \times 0,2214) + (0,133 \times 0,1830) + \\ + (0,461 \times 0,1778) + (0,2875 \times 0,1983) = 0,375.$$

Значення інтегрального показника слід оцінювати в такий спосіб:

до 0,2 – критичний;

від 0,2 до 0,4 – небезпечний;

від 0,4 до 0,6 – незадовільний;

від 0,6 до 0,8 – задовільний;

від 0,8 до 1,0 – оптимальний.

Отже, стан боргової безпеки держави за умовою завдання характеризують як небезпечний.

Завдання для самостійного виконання

Завдання 1. Визначте еквівалентну величину державного й гарантованого державою боргу та проаналізуйте його структуру (табл. 11.6).

Таблиця 11.6

Величина державного та гарантованого державою боргу станом на кінець звітнього року (умовні дані)

Борги за валютами погашення	Млн грош. од.	Офіційні курси іноземних валют до гривні
долар США	45,4	25,7960
євро	9,6	28,3540
канадський долар	0,8	19,1478
СПЗ	9,4	37,6468
японська єна	65,5	0,2527
гривня	890,6	–

Завдання 2. Інформацію про державний борг України станом на 1 січня 2020 року (умовні дані) наведено в табл. 11.7.

Таблиця 11.7

Величина державного боргу станом на 1 січня 2020 року (умовні дані)

Борги за валютами погашення	Млн грош. од.	Офіційні курси іноземних валют до гривні
долар США	39 740	25,469
євро	3 800	29,324
СПЗ	7 350	33,875
гривня	289 600	–

2020 р. відбулися такі операції:

а) проведено емісію облігацій внутрішньої державної позики в сумі 470 млн грн. Дата розміщення 16.03.2020 р. Виплата купона: 16.03, 16.06,

16.09 та 16.12 щороку починаючи з 16.06.2020 р. Дохідність облігацій 12,8 % річних. Погашення облігацій слід здійснювати 16.03.2020 р.;

б) здійснено виплату купонного доходу за облігаціями зовнішньої державної позики 2018 – 2019 рр. випуску. Загальна сума платежу становила 108 млн дол. США (середньозважений курс долара 27,35 грн/дол. США);

в) здійснено виплату купонного доходу за облігаціями внутрішньої державної позики 2017 – 2018 рр. випуску, номінованими у гривнях. Загальна сума платежу становила 6,4 млрд грн;

г) здійснено виплату доходу за купонами казначейських зобов'язань у сумі 34 млн дол. США (середньозважений курс долара США 27,19 грн/дол. США);

д) проведено погашення випущених 2019 р. казначейських зобов'язань на суму 320 млн дол. США;

е) здійснено виплату купонного доходу за облігаціями внутрішньої державної позики 2015 р. випуску, номінованими у євро. Загальна сума платежу становила 24,1 млн євро (середньозважений курс євро 30,25 грн/євро);

є) проведено погашення облігацій емісії 2015 року, номінованих у євро, у сумі 3 800 млн євро;

ж) здійснено сплату відсотків за користування кредитними ресурсами Міжнародного валютного фонду в сумі 296,2 млн СПЗ;

з) отримано 830 млн євро від Європейського інвестиційного банку.

Визначте:

а) розмір державного боргу на 31.12.2020 р. у гривневому еквіваленті та в аспекті валют погашення, якщо врахувати, що протягом року українська гривня девальвувала: щодо американської валюти – на 3 %, щодо євро – на 3,2 %, щодо СПЗ – на 2,9 %;

б) видатки бюджету на обслуговування боргу 2020 р.

Завдання 3. Середньозважений курс гривні до долара США за календарний місяць, який передував місяцю, у якому здійснювали первинне розміщення облігацій з індексованою вартістю, становив 27,36 грн/дол. США. Середньозважений курс гривні до долара США за календарний місяць, який передував місяцю, у якому здійснювали погашення таких облігацій, становив 28,17 грн/дол. США.

Визначте додаткові втрати (вигоди) Державного бюджету України від емісії облігацій, якщо обсяг емісії становив 100 000 шт. за номіналом 2 000 грн. Зробіть висновки.

Завдання 4. Інформацію про планові показники Державного бюджету України подано в табл. 11.8.

Таблиця 11.8

Вихідні дані

Показники	Значення показників, млрд грн
Податкові надходження	790,0
Доходи від операцій із капіталом	3,4
Неподаткові надходження	236,3
Надходження коштів з інших бюджетів	2,4
Цільові фонди у складі доходів державного бюджету	1,4
Перевищення суми наданих із державного бюджету внутрішніх кредитів над сумою повернутих до державного бюджету внутрішніх кредитів	3,7
Видатки бюджету	1 096,7
Погашення раніше отриманих до бюджету позик	25,6
Запозичення	?
Придбання цінних паперів	2,7
Повернення коштів із депозитів	6,3
Залишок бюджетних коштів на початок року	0,9
Залишок бюджетних коштів на кінець року	0,3

Потрібно визначити планову величину фінансування Державного бюджету України, зокрема фінансування за активними операціями та фінансування за борговими операціями, а також планову суму запозичень.

Завдання 5. Визначте значення інтегрального показника рівня боргової безпеки України, якщо:

а) відношення обсягу державного й гарантованого державою боргу до ВВП становить 74 %;

б) відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП – 89 %;

в) середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку – 17,3 %;

г) значення індексу EMBI – 939,00;

д) відношення величини офіційних міжнародних резервів до величини валового зовнішнього боргу – 19 %.

Тестові завдання

1. 28 травня 2020 року Міністерство фінансів України здійснило виплату купонного доходу за облігаціями зовнішньої державної позики 2018 р. випуску. Загальна сума платежу становила 50 млн дол. США. Офіційний курс долара США станом на 28 травня становив 26,00 грн. Цього самого дня здійснено погашення облігацій внутрішньої державної позики 2010 р. випуску в сумі 150 млн грн. Яку суму буде відображено у складі видатків Державного бюджету України:

- а) 150 млн грн;
- б) 450 млн грн;
- в) 1 300 млн грн;
- г) 55,76 млн дол. США?

2. 17 липня 2020 року Міністерство фінансів України здійснило виплату купонного доходу за облігаціями зовнішньої державної позики 2015 р. випуску. Загальна сума платежу становила 100 млн дол. США. Офіційний курс долара США станом на 17 липня становив 24,00 грн. Цього самого дня здійснено погашення облігацій внутрішньої державної позики 2010 р. випуску в сумі 30 млн грн. Яку суму буде відображено у складі фінансування Державного бюджету України:

- а) 100 млн грн;
- б) 2 400 млн грн;
- в) 2 430 млн грн;
- г) 30 млн дол. США?

3. Міністерство фінансів України здійснило випуск казначейських зобов'язань на подавця в документарній формі в кількості 100 000 шт. номінальною вартістю 1 000 грн із терміном обігу 24 міс. Загальна кількість реалізованих казначейських зобов'язань становила 92 % від обсягу емісії. Які кошти надійдуть до Державного бюджету України, унаслідок цієї операції:

- а) 92 млн грн;
- б) 100 млн грн;
- в) 4,17 млн грн;
- г) 3,83 млн грн?

4. Планові видатки міського бюджету становлять 500 млн грн, зокрема видатки спеціального фонду – 20 млн грн. У якому максимальному обсязі у плановому році може бути затверджено видатки на обслуговування місцевого боргу:

- а) 2 млн грн;
- б) 48 млн грн;
- в) 50 млн грн;
- г) 38,4 млн грн?

5. Середньозважений курс гривні до долара США за календарний місяць, який передував місяцю, у якому здійснювали первинне розміщення облігацій з індексованою вартістю, становив 32,160 грн/дол. США. Середньозважений курс гривні до долара США за календарний місяць, який передував місяцю, у якому здійснювали погашення таких облігацій, становив 41,808 грн/дол. США. Які будуть додаткові втрати (вигоди) Державного бюджету України від емісії облігацій, якщо обсяг емісії становив 10 000 шт. за номіналом 1 000 грн:

- а) 13 млн грн;
- б) 41,808 млн грн;
- в) 32,16 млн грн;
- г) власний варіант?

Завдання, які потребують альтернативної відповіді

Визначте, чи правильними є подані твердження (дайте відповідь "так" чи "ні"):

1. До операцій з обслуговування місцевого боргу належить погашення місцевого боргу.

2. Державний борг класифікують за типом кредитора та боргового зобов'язання.

3. Граничний обсяг надання державних гарантій не може перевищувати 5 % планових доходів загального фонду державного бюджету.

4. Видатки місцевого бюджету на обслуговування місцевого боргу не можуть перевищувати 10 % видатків спеціального фонду місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планують обслуговування місцевого боргу.

5. Обсяг та умови здійснення місцевих запозичень і надання місцевих гарантій погоджують із Міністерством фінансів України.

6. Облігації зовнішніх державних позик України – це державні боргові цінні папери, що розміщують на міжнародних фондових ринках і підтверджують зобов'язання України відшкодувати пред'явникам цих облігацій їхню номінальну вартість із виплатою доходу, відповідно до умов розміщення облігацій.

7. Обласні ради не мають права здійснювати місцеві запозичення.

8. Державне запозичення – це операції, пов'язані з отриманням державою кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості, із метою фінансування державного бюджету.

9. Державні гарантії для забезпечення виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України можуть надавати виключно в межах і за напрямками, визначеними законом про Державний бюджет України, на підставі рішення Кабінету Міністрів України.

10. Під час обчислення інтегрального показника боргової безпеки до уваги беруть відношення дефіциту державного бюджету до ВВП.

Використана та рекомендована література

1. Бюджетна система : підручник / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 624 с.
2. Бюджетна система : підручник / С. В. Юшко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 377 с.
3. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін. ; за заг. ред. В. Федосова. – Київ : КНЕУ, 2004. – 864 с.
4. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів ; [заг. редакція, передмова Ф. О. Ярошенка]. – Київ : Зовнішня торгівля ; УДУФМТ, 2010. – 592 с.
5. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – Київ : Знання-Прес, 2006. – 607 с.
6. Управління державним бюджетом України : підручник / кол. авторів ; [за заг. ред. М. Я. Азарова]. – Київ : Міністерство фінансів України, 2010. – 816 с.
7. Федосов В. М. Бюджетна система : підручник / В. М. Федосов. – Київ : Центр учбової літератури, 2012. – 871 с.
8. Юшко С. В. До питання оцінювання рівня боргової безпеки України / С. В. Юшко, О. А. Прошутя // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : мат-ли IV Всеукр. наук.-практ. конф. – Харків : ХНЕУ імені С. Кузнеця, 2015. – С. 178–180.
9. Юшко С. В. Доходи бюджету: оцінка стану та перспектив формування : монографія / С. В. Юшко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 190 с.
10. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
11. Воєнна доктрина України [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 555/2015 від 24.09.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/555/2015/print1517307405242048>.
12. Дані офіційного вебсайту Державної казначейської служби України. – Режим доступу : <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
13. Дані офіційного вебсайту Державної служби статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

14. Дані офіційного вебсайту Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>.

15. Дані офіційного вебсайту Міністерства фінансів України. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=325755.

16. Дані офіційного вебсайту Світового банку. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/country/ukraine>.

17. Дані офіційного вебсайту статистичної служби Європейського Союзу. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat>.

18. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.

19. Деякі питання державного фонду регіонального розвитку [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 196. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/196-2015-%D0%BF>.

20. Деякі питання надання та використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання витратних матеріалів для закладів охорони здоров'я та лікарських засобів для інгаляційної анестезії [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2011 р. № 371. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/371-2011-п>.

21. Деякі питання стабілізаційної дотації з державного бюджету місцевим бюджетам [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 р. № 727. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/727-2015-%D0%BF/print>.

22. Деякі питання управління державними інвестиціями [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від від 22.07.2015 р. № 571. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/571-2015-%D0%BF/print>.

23. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

24. Методика обчислення сукупного доходу сім'ї для всіх видів соціальної допомоги [Електронний ресурс] : наказ Мінпраці та соцполітики, Мінекономіки та з питань європейської інтеграції, Мінфіну, Держкомстату, Держкомітету молодіжної політики, спорту і туризму України від 15.11.2001 р. № 486/202/524/455/3370. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0112-02>.

25. Методика розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 04.10.1995 р. № 786. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/786-95-п>.

26. Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] : наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cf1a6236-2e54-49b5-9d46-894a4bcdf481>.

27. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] : Закон України № 2801-XII від 19.11.1992 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

28. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

29. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 р. № 300. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-%D0%BF/paran13#n13>.

30. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. № 77. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-%D0%BF>.

31. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 130. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/130-2017-%D0%BF>.

32. Порядок отримання та погашення позик на покриття тимчасових касових розривів, що виникають за загальним фондом та бюджетом розвитку місцевого бюджету, у фінансових установах [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 09.08.2002 р. № 627 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 03.12.2010 № 1511). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0710-02>.

33. Порядок покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від

29.12.2010 р. № 1204. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1204-2010-%D0%BF>.

34. Порядок призначення і виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною" [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 81. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/81-2007-%D0%BF>.

35. Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. № 228. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2002-п/print1465810930134527>.

36. Порядок та умови надання медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 23.01.2015 р. № 11. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/11-2015-п>.

37. Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 р. № 6. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/6-2015-п>.

38. Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 р. № 88. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/88-2017-%D0%BF>.

39. Про бюджетну класифікацію [Електронний ресурс] : наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>

40. Про випуски облігацій внутрішніх державних позик [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 31.01.2001 р. № 80. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80-2001-п>.

41. Про встановлення державних соціальних стандартів у сфері житлово-комунального обслуговування [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 409. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/409-2014-%D0%BF>.

42. Про державну допомогу сім'ям з дітьми [Електронний ресурс] : Закон України № 2811-XII від 21.11.1992 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.

43. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям [Електронний ресурс] : Закон України № 1768-III від 01.06.2000 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>.

44. Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю [Електронний ресурс] : Закон України № 2109-III від 16.11.2000 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>.

45. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю [Електронний ресурс] : Закон України № 1727-IV від 18.05.2004 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1727-15>.

46. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : Закон України № 157-VIII від 05.02.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/157-19/print>.

47. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [Електронний ресурс] : Закон України № 1105-XIV від 23.09.1999 р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

48. Про затвердження переліку квазіфіскальних операцій і органів влади (управління), відповідальних за проведення оцінки можливого впливу таких операцій на показники бюджету [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 р. № 692-р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/692-2012-p>.

49. Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 р. [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2011 р. № 942. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/942-2011-%D0%BF>.

50. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. № 564. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-p>.

51. Про затвердження Порядків розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунка шляхом придбання облігацій внутрішньої державної позики і розміщення тимчасово вільних коштів єдиного казначейського рахунка та коштів валютних рахунків державного бюджету

на депозитних рахунках [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 19.01.2011 р. № 65. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/65-2011-п>.

52. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1751. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1751-2001-п>.

53. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю і державної соціальної допомоги на догляд [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.2005 р. № 261. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/261-2005-п>.

54. Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 189. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/189-2006-п>.

55. Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2011 р. № 6. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/6-2011-п>.

56. Про заходи щодо подальшого вдосконалення надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 22.09.1997 р. № 1050. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/show/1050-97-п>.

57. Про збір на обов'язкове державне пенсійне страхування [Електронний ресурс] : Закон України № 400/97-ВР від 26.06.1997 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/400/97-вр>.

58. Про індексацію грошових доходів населення [Електронний ресурс] : Закон Української РСР № 1282-XII від 03.07.1991 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1282-12>.

59. Про концепцію оборони та будівництва Збройних сил України [Електронний ресурс] : постанова Верховної Ради України від 11.10.1991 р. № 1659-XII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1659-12>.

60. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/show/280/97-вр>.

61. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію [Електронний ресурс] : Закон України № 3543-XII від 21.10.1993 р. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>.

62. Про наукову і науково-технічну діяльність [Електронний ресурс] : Закон України № 848-VIII від 26.11.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.

63. Про новий розмір витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива у разі надання житлової субсидії [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 27.07.1998 р. № 1156. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1156-98-п>.

64. Про оборону України [Електронний ресурс] : Закон України № 1932-XII від 06.12.1991 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.

65. Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2002 р. № 1298. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-п>.

66. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.

67. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 875-XII від 21.03.1991 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.

68. Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 3721-XII від 16.12.1993 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3721-12>.

69. Про публічні закупівлі [Електронний ресурс] : Закон України № 922-VIII від 25.12.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19/print1445579913430515>.

70. Про спрощення порядку надання населенню субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання

скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.1995 р. № 848. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/848-95-п>.

71. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту [Електронний ресурс] : Закон України № 3551-XII від 22.10.1993 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3551-12>.

72. Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи [Електронний ресурс] : Закон України № 796-XII від 28.02.1991 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/796-12>.

73. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 287/2015 від 26.05.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

74. Формула розподілу обсягу медичної субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України № 618 від 19.08.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/618-2015-п>.

75. Формула розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1088. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1088-2017-п>.

Зміст

Вступ	3
Розділ 1. Сутність і призначення бюджету.	
Основи бюджетного устрою	5
1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	5
Основні поняття	5
Завдання з вирішенням	6
Завдання для самостійного виконання	10
Тестові завдання	11
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	12
2. Бюджет як основний фінансовий план держави	13
Основні поняття	13
Завдання з вирішенням	15
Завдання для самостійного виконання	31
Тестові завдання	33
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	34
3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	35
Основні поняття	35
Завдання з вирішенням	37
Завдання для самостійного виконання	48
Тестові завдання	50
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	51
4. Бюджетний устрій і побудова бюджетної системи	
України	52
Основні поняття	52
Завдання з вирішенням	56
Завдання для самостійного виконання	68
Тестові завдання	73
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	74
5. Міжбюджетні відносини та система	
бюджетного вирівнювання	75
Основні поняття	75
Завдання з вирішенням	76
Завдання для самостійного виконання	86

Тестові завдання.....	90
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	92
Розділ 2. Система доходів і видатків	
державного та місцевих бюджетів.....	93
6. Система доходів бюджету.....	93
Основні поняття	93
Завдання з вирішенням	94
Завдання для самостійного виконання.....	105
Тестові завдання.....	109
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	110
7. Система видатків бюджету.....	111
Основні поняття	112
Завдання з вирішенням	112
Завдання для самостійного виконання.....	123
Тестові завдання.....	125
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	127
8. Видатки бюджету на економічну діяльність держави	
та науку.....	127
Основні поняття	128
Завдання з вирішенням	129
Завдання для самостійного виконання.....	135
Тестові завдання.....	136
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	137
9. Видатки бюджету на соціальний захист населення	
і соціальну сферу	138
Основні поняття	139
Завдання з вирішенням	140
Завдання для самостійного виконання.....	152
Тестові завдання.....	154
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	155
10. Видатки бюджету на оборону й управління	156
Основні поняття	156
Завдання з вирішенням	157
Завдання для самостійного виконання.....	158
Тестові завдання.....	159
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	159

11. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	160
Основні поняття	161
Завдання з вирішенням	162
Завдання для самостійного виконання.....	171
Тестові завдання.....	174
Завдання, які потребують альтернативної відповіді	175
Використана та рекомендована література.....	177

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Юшко Сергій Васильович

ПРАКТИКУМ ІЗ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

Навчальний посібник

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Відповідальний за видання *І. В. Журавльова*

Відповідальний редактор *М. М. Оленич*

Редактор *О. Г. Доценко*

Коректор *О. Г. Доценко*

План 2020 р. Поз. № 6-ЕНП. Обсяг 188 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*